''विद्यानन्दिकृतस्य सुदर्शनचरितस्य पाठसमीक्षात्मकं सम्पादनम्''

मार्गनिर्देशकः
प्रो. श्रीयांशकुमारसिंघई
विभागाध्यक्षः (जैनदर्शनविभागः)
केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः,
जयपुरपरिसरः, जयपुरम्

शोधच्छात्रा
श्रुतिजैनः

जैनदर्शनविभागः
केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः
जयपुरपरिसरः, जयपुरम्,
वर्षम् - २०२१

''विद्यानन्दिकृतस्य सुदर्शनचरितस्य पाठसमीक्षात्मकं सम्पादनम्''
शोधच्छात्रा
श्रुतिजैनः
वर्षम् - २०२१

विषयानुक्रमणिका

मार्गनिर्देशकस्य प्रमाणपत्रम्

अनुशंसापत्रम्

प्रतिज्ञापत्रम्

कृतज्ञताज्ञापनम्

प्रथमोऽध्यायः **1-71**

सङ्केतानां सूची 1

भूमिका **2**

१.१ पाण्डुलिपेः स्वरूपमभिप्रायञ्च 2

पाण्डुलिपीनां परिचयः 3

पाण्डुलिपेः समुपलब्धिविषयकं पाण्डुलिपावस्यामद्यावधिजातकार्यं 10

पाठालोचनस्य/ सम्पादनस्यावश्यकता 14

पाठालोचनस्य प्रवृत्तिः 15

१.२ काव्यस्वरूपं भेदाश्च 30

जैनसाहित्यस्य परिचयः 33

जैनसाहित्ये संस्कृतचरितकाव्यानि 34

सुदर्शनचरितस्य चरितकाव्यत्वं 37

अन्तकृतकेवलीसुदर्शनः 38

महामन्त्रणमोकारस्य माहात्म्यं 39

णमोकारमन्त्रविषयका: कथा: 41

सुदर्शनविषयका: अन्या: रचना: 44

ग्रन्थकर्ता मुमुक्षुविद्यानन्दि:- एक: परिचय: 49

बलात्कारगण: मुमुक्षुविद्यानन्दिश्च 55

सुदर्शनचरितस्य रचनाकाल: 58

सुदर्शनचरितस्य विषयवस्तु: 60

द्वितीयोऽध्याय: 72-242

पाण्डुलिपे: मूलपाठ: सम्पादनञ्च

२.१ प्रथमोऽधिकार: 72

२.२ द्वितीयोऽधिकार: 88

२.३ तृतीयोऽधिकार: 99

२.४ चतुर्थोऽधिकार: 114

२.५ पञ्चमोऽधिकार: 130

२.६ षष्ठोऽधिकार: 143

२.७ सप्तमोऽधिकार: 157

२.८ अष्टमोऽधिकार: 175

२.९ नवमोऽधिकार: 192

२.१० दशमोऽधिकार: 205

२.११ एकादशमोऽधिकार: 224

२.१२ द्वादशोऽधिकार: 236

तृतीयोऽध्यायः 243-301

परिशिष्टात्मकः

३.१ अकारादिक्रमेण श्लोकानुक्रमणिका 243

३.३ सूक्तिवाक्यानुक्रमणिका 277

३.३ सन्दर्भग्रन्थसूची 287

३.४ पाण्डुलिपीनां कतिपय पृष्ठाः 296

पुराकाले वेदादिशास्त्राणां जैनागमग्रन्थानाञ्च ज्ञानं स्मृतिबलेनैव प्रचलितमभूत्। तदा श्रुत्वैव तदवधारयितुं समर्था भवन्ति ऋषयो महर्षयो वा। श्रुत्यादीनां संरक्षणं यदा स्मृत्यैव भवितुं नैव शक्यमभूत्, तदा तद्विलिख्य श्रुत्यादीनां संरक्षणं प्राज्ञैः शास्त्ररचनया कृतम्। तेषां खलु शास्त्राणां संरक्षणं पाण्डुलिपिषु दरीदृश्यते। पाण्डुलिपीनां हि अध्ययनं विधातुं ममाभिरुचिः जाता। ततो पाण्डुलिपेरेकस्याः सुसम्पादनेन प्रकाशनार्थं विद्योपार्जनाय च महत्त्वपूर्णं भवतीति स्वीकृत्य शोधकार्यार्थं मया पाण्डुलिपिसम्पादनकार्यं स्वीकृतम्।

शोधकार्यस्य अस्य प्रथमोऽध्यायः भूमिकात्मको वर्तते। तत्र पाण्डुलिपिनां परिचयप्रभृतिरनेक विषयानां समावेशो विद्यते, तदेव किञ्चिदत्र प्रस्तूयते मया।

प्रथमोऽध्यायः - भूमिका

मुद्रणादिना विना लेखकैः लिपिकारैश्च लिखिताः लेखाः ग्रन्थादयो वा 'पाण्डुलिपिरिति' शब्देनाभिधीयते।[१] एवं हि पाण्डुलिपिशब्दस्य रूढार्थो भवति ताडपत्रादिषु लिखितज्ञानविज्ञानसामग्रीति। महामन्त्रणमोकारस्य शीलधर्मस्य च महिमानमुद्घाटयतः सुदर्शनचरितस्यास्य काव्यग्रन्थस्य मुमुक्षुविद्यानन्दिना प्रणयनं कृतम्। ग्रन्थस्यास्य पाण्डुलिपयः शास्त्रागारेषु पाण्डुलिपिभण्डारेषु चोपलभ्यन्ते। साम्प्रतं मया तिसृणां पाण्डुलिपीनामाधारेण ग्रन्थस्यास्य सम्पादनं कृतम्।

[1] द्रष्टव्यः पाण्डुलिपि विज्ञान, प्रथम अध्याय, पृष्ठ - १

प्रथमा प्रतिः मया श्रीदिगम्बरजैनमन्दिरमहासङ्घजयपुरतः प्राप्ता। प्रतिरियं १४४ पृष्ठात्मिका वर्तते, पर्णाश्च सन्ति ७२ संख्याकाः। संस्कृतभाषायां कर्गदपृष्ठेषु निबद्धा एषा प्रतिः पद्यकाव्यमस्ति। पाण्डुलिपिरियं देवनागरीलिप्यां वर्तते, यस्याः प्रतिपृष्ठे नवपङ्क्तयः प्रतिपङ्क्तौ च प्रायः ३४ अक्षराणि सन्ति। एषा पाण्डुलिपि मया मुख्यप्रतिरूपेण ''अ'' प्रतिरिति नाम्ना चिह्निता। पाण्डुलिपेः अन्तिमपृष्ठे ''सुदरसनचरित तेरापथ्याक चत्तालै बराजै'' इति लिखितं, यतः सूच्यते यदियं प्रतिः तेरापंथपरम्परायाः चैत्यालये स्थापिता खलु।

द्वितीया प्रतिः श्रीपार्श्वनाथदिगम्बरजैनमन्दिरे गीजगढनामग्रामे संरक्षितेति ज्ञात्वा मया तस्याः प्राप्तिरन्तर्जालतः कृता। अस्यां प्रतौ ९८ पृष्ठाः सन्ति, प्रतेश्चाकारः 26x11 cms अस्ति। प्रत्येकस्मिन् पृष्ठे ८ पङ्क्तयः, प्रत्येकस्यां च पङ्क्त्यां २६ तः ३२ अक्षराणि सन्ति, कापि निश्चिता संख्या निर्धारिता नास्ति। अनेकेषु स्थानेषु क्लिष्टशब्दानां अर्थः विशिष्टपारिभाषिकशब्दानाञ्च विवेचनं = इति चिह्नं निदर्श्य हाशियास्थाने विधत्तम्। प्रतिरेषा मया ''ब'' प्रतिरिति नाम्ना चिह्नीकृता।

तृतीयाप्रतिः श्रीदिगम्बरजैनमन्दिरम्, अतिशयक्षेत्रं जयपुरमण्डलान्तर्गतमौजमाबाद-नामग्रामतः प्राप्ता। दुर्भाग्यवशात् इयं प्रति सम्पूर्णा नास्ति। अस्याः प्रथमं पत्रं नास्ति, तथा च पत्रक्रमाङ्क ५२ तः ५६ यावत् पञ्चपृष्ठाः नैवोपलभ्यन्ते। अस्यां प्रत्यामाहत्य ५७ पृष्ठानि, आकारश्च 26x11 cms अस्ति। प्रत्येकस्मिन् पृष्ठे १०/११ पङ्क्तयः सन्ति। प्रत्येकस्यां पङ्क्तौ च कुत्रचित् ३२, कुत्रचिच्च ३५ पर्यन्तम् अक्षराणि सन्ति। प्रतिरियं तृतीये स्थाने कृत्वा मया ''स'' प्रतिः इति नाम्ना सूच्यते।

एताः तिस्रः प्रतयः अन्तर्जाले पाण्डुलिपिसम्बन्धीषु ‘वेबसाईट’ इत्यस्योपरि उपलब्धाः सन्ति। ततः एव ‘डाउनलोड’ इति कृत्वा, पठनस्य सुविधानुसारेण छायाप्रतिं च कारयित्वा मया इदं सम्पादनकार्यं सम्पन्नम्।

पाठालोचनस्य महत्त्वं प्रवृत्तिश्च –

पाण्डुलिपिः अस्माकं कृते मूलपाठस्यान्वेषणे आधारः कल्प्यते। लेखनकलायाः जन्म एव एतत्प्रयोजनमभिलक्ष्याभूत् यत् भविष्ये खलु सुदीर्घकालं यावत् ज्ञाननिधिः सुरक्षिता स्यात्। पाण्डुलिपीनामध्ययनं तत्र सेतुरस्ति। लेखकस्य समाजस्य वा विचारादयः पाण्डुलिपौ सुरक्षिता भवन्ति, तत्पुरस्कर्तुं पाण्डुलिपेः सम्पादनस्य महती आवश्यकता विद्यते। पाठालोचनं सम्पादनं वा तेषां सर्वेषां हस्तलिखितग्रन्थानां साहित्यिककृतीनाञ्च भवति येषां प्रकाशनं मुद्रणं च स्वयमेव लेखकस्य पुरतः नैवाभवत्। पाठालोचनेन लेखकस्य यदभीष्टकथनमासीत्, तन्मूलतः प्रस्तोतुं प्रयासः क्रियते। मूललेखस्य अनेकप्रतिलिपयः प्राप्ताः सन्ति चेत्तत्र अनेककारणैः विविधरूपता प्राप्यते। पाठानुसन्धाने पाठालोचनस्य प्रविधीः अवलम्ब्य वर्तनीविषयकविकाराणां, शब्दसम्बन्धीविकाराणां समीक्षा मया कृता। भाषाशास्त्रीय–व्याकरणशास्त्रीय–साहित्यशास्त्रीय–दर्शनशास्त्रीयादिपक्षाणां समीक्षासहितपाण्डुलिपी–नामनेकप्रकारप्राप्तपाठेभ्यः शुद्धान् सङ्गतान् समीचीनपाठान् च मूलपाठरूपेण स्वीकृत्य इतरपाठाः पादटिप्पणीषु प्रदत्ताः। तथा च मया प्रतिपादितविषये मूलपाठस्य परिवर्तनं मा स्यात्, ग्रन्थकर्तुः अभीष्टविषयः रक्षितः स्यात्, तस्य मौलिकतायाः परिवर्तनं न भवेत्, इत्येषः प्रयत्नो मया कृतः। सर्वासां

सिद्धान्तप्रविधीनां सावधानेन अनुसरणं कृत्वा पाठालोचनस्य प्रक्रियाया अन्तर्गते मया यत्संशोधनं कृतं, तदत्र दृष्टान्तरूपेण प्रदर्शितं विद्यते –

१. पंडिता इत्यत्र पण्डिता (७/१०) (अनुस्वारस्य स्थाने वर्गस्य पञ्चमाक्षरम्)

२. सोभितो स्थाने शोभितो (४/४) (सकारस्थाने शकारप्रयोगः)

३. धर्म्मं इति स्थाने धर्मं (१/१०) (द्वित्वपदस्य साम्प्रतम् अप्रचलनत्वात्)

४. संस्तुवेहं इत्यत्र संस्तुवेऽहं (१/१७) (सुस्पष्टप्रतिपत्तयेऽवग्रहचिह्नमङ्गीकृतम्)

५. वभूवु स्थाने बभूवुः (१/६७) (वकारस्थाने बकारस्य शुद्धप्रयोगः)

६. सभास्ठानं स्थाने सभास्थानं (१/१०५) (ठकारस्थाने थकारस्य सम्यक्प्रयोगः)

७. परमेष्टिनां स्थाने परमेष्ठीनां (२/३९) (टकारस्थाने ठकारप्रयोगः)

८. मुनीश्वराः इत्यत्र मुनीश्वरः (११/४८) (बहुवचनस्थाने एकवचनस्यप्रयोगः)

९. साम्राज्यः स्थाने साम्राज्याः (२/१) (एकवचनस्थाने बहुवचनस्य प्रसङ्गप्राप्तः प्रयोगः)

१०. वीक्ष्यहं, वीक्षाहं, विक्ष्याहं इति स्थाने वीक्ष्याहं (७/६७) (त्रिषु प्रतीषु अशुद्धप्रयोगाः, तत्र शुद्धप्रयोगः कृतः)

११. सत्वरं स्थाने सत्वरम् (८/५१) (पदान्ते अनुस्वारस्य स्थाने मकारप्रयोगः)

१२. तापछिदं स्थाने तापच्छिदं (१/९२) (छवर्णात् प्राक् चकारागमः)

१३. त्यक्तश्लोकचरणानां पूर्णश्लोकानां वा सावधानेन समावेशो कृतः।

१४. अतिरिक्तपदानां लेखनस्य संशोधनं कृत्वा शुद्धपाठः स्वीकृतः।

१५. कानिचन् त्यक्तानां विस्मृतानां वा पदानां विमर्शपूर्वकं पुनर्लेखनं विधत्तम्। यथा – अ प्रतौ सर्वत्र (११/१५) इति पदम् –

मन्दिरे मेऽत्र सर्वत्रवस्तुमनोहरे।

मम सङ्गेन ते स्वर्गः सुधीरत्र समागतः।।१५।।

१६. भारेन स्थाने भारेण (८/११८) (नकारस्य णत्वं रकारपश्चात्)

सुदर्शनचरितग्रन्थस्य परिचयः –

जैनपरम्परायां समुपलब्धं साहित्यं चतुर्षु अनुयोगेषु विभक्तं विद्यते। प्रथमानुयोगः, चरणानुयोगः, करणानुयोगः द्रव्यानुयोगश्च तन्नामानि। येषु ग्रन्थेषु परमार्थविषयस्य कथनकारकानां त्रिषष्टिशलाकापुरुषाणामथवा तदन्येषां पुण्यपुरुषाणां जीवनचरितं वर्णितमस्ति, ते ग्रन्थाः प्रथमानुयोगे परिगणिताः। लोकालोकविभागस्य, युगपरिवर्तनस्य, चतुर्गतीनां, कर्मादीनाञ्च विवेचनं यत्र भवति, ते ग्रन्थाः करणानुयोगग्रन्थाः सन्ति। येषु ग्रन्थेषु गृहस्थानां साधूनाञ्च चारित्रोत्पत्तिवृद्धिरक्षणोपायाञ्च वर्णनं वर्तते, ते चरणानुयोगग्रन्थाः भवन्ति। तथा च येषु जीवाजीवादीनां तत्त्वानां द्रव्याणां च विवेचनं कृतमस्ति, ते द्रव्यानुयोगग्रन्थाः सन्ति। यथा –

प्रथमानुयोगमर्थाख्यानं चरितं पुराणमपि पुण्यम्।

बोधिसमाधिनिधानं बोधति बोधः समीचीनः।।

लोकालोकविभक्तेर्युग परिवृत्तेश्चतुर्गतीनां च।

आदर्शमिव तथामतिरवैति करणानुयोगं च।।

गृहमेध्यनगाराणां चारित्रोत्पत्तिवृद्धिरक्षाङ्गम्।

चरणानुयोग समयं, सम्यग्ज्ञानं विजानाति।।

जीवाजीवसुतत्त्वे, पुण्यापुण्ये च बन्धमोक्षौ च।

द्रव्यानुयोगदीपः श्रुतविद्या लोकमातनुते।।[१]

एतेन विवेचनेन समस्तजैनचरितकाव्यानि प्रथमानुयोगे परिगणिताः सन्ति। इदं सुदर्शनचरितं नामचरितकाव्यं चरितकाव्येषु परिगणितुं शक्यते यतो हि सुदर्शनचरिते सम्पूर्णं कथावस्तु द्वादशाधिकारेषु विभक्तमस्ति। तत्र १३१५ पद्यानि सन्ति, येषु १६ पद्यानि ग्रन्थान्तरेभ्यः उद्धृतानि सन्ति। प्रथमं गणधरगौतमं प्रति श्रेणिकस्य सुदर्शनचरितं श्रोतुमिच्छायाः तदुत्तरादिकस्य च वर्णनं जातम्। तदनन्तरं सुदर्शनस्य सम्पूर्णं जीवनवृत्तं, पूर्वभवानां च वर्णनं कृतम्। अस्याः काव्यरचनायाः उद्देश्यं मूलरूपेण मोक्षप्राप्तिरेव प्रातिभाति। तत्र सुदर्शनस्य पवित्रकथायाः माध्यमेन जैनदर्शनस्य प्रमुखसिद्धान्तानां प्रतिपादनमपि ग्रन्थकर्तुः प्रमुखलक्ष्यं विद्यते। चरितकाव्यानामादौ मङ्गलाचरणस्य परम्परा एव वर्तते, अत्र सुदर्शनचरिते ग्रन्थारम्भे एव ऋषभादिचतुर्विंशतितीर्थंकराणां स्तुतिपूर्वकं पूर्वपरम्परायाः स्मरणं कृतमस्ति। कस्यचिदपि काव्यस्य नामकरणस्याधाराः कथानकस्य काचिद् प्रमुखाः घटनाः, नायकस्य प्रमुखं चरित्रं वा भवन्ति। प्रस्तुते सुदर्शनचरिते सुदर्शनः कथानायकः विद्यते, तस्याधारेणैव ग्रन्थनाम सुदर्शनचरितं कृतमस्ति यतो हि पूर्णे ग्रन्थे सुदर्शनस्यैव जीवनचरित्रं निबद्धमस्ति।

जैनपुराणेषु त्रिषष्टिशलाकापुरुषेषु अन्तिमकामदेवस्य सुदर्शनस्य चरितं वर्णितमस्ति। तस्य सुदर्शनस्यैव वृत्तान्तमस्मिन् काव्ये राजते। शान्तरसस्तस्याङ्गीरूपेण विद्यते। शृङ्गारवीररसयोः चापि अभिव्यक्तिः स्थाने स्थाने वर्तते। अनुष्टुभ् छन्दसः प्रयोगः मुख्यतया जातः। मालिनीशार्दूलविक्रीडितबसन्ततिलकोपजातीत्यादिछन्दसां प्रयोगोऽपि

[1] रत्नकरण्डश्रावकाचारः, समन्तभद्रः, ४३-४६

दरीदृश्यते। मुमुक्षुविद्यानन्दिना उपमोत्प्रेक्षारूपकादीनामलङ्काराणामपि योजनं विशिष्यते। एतद्वैशिष्ट्यानां समीक्षणं कृत्वेदं सुस्थितं भवति यत् सुदर्शनचरितं साफल्येन चरितप्रबन्धकाव्यान्तर्गते परिगणितुं शक्यते।

ग्रन्थकर्त्तुः मुमुक्षुविद्यानन्देः परिचयः

प्रस्तुतसुदर्शनचरितस्य कर्ता मुमुक्षुविद्यानन्दिः भट्टारकः विद्यते। मुमुक्षुविद्यानन्दिः बलात्कारगणस्य सूरतशाखायाः भट्टारकः आसीत्। डॉ. नेमिचन्द्रशास्त्री मुमुक्षुविद्यानन्दिं परम्परापोषकाचार्येषु परिगणयति। ग्रन्थकर्त्ता स्वविषये अस्मिन् ग्रन्थे निजनामोल्लेखं, स्वगुरुपरम्परायाः संक्षिप्तपरिचयं च प्रथमाध्यायस्य केषुचिद् श्लोकेषु, प्रत्येकमपि अध्यायस्य समापनरूपपुष्पिकावचनेषु दत्तवान्।

पद्ये खल्वेकस्मिन् दीक्षालक्ष्मीप्रदातारं स्वकीयं गुरुं स्मृतवान् –

मद्गुरुर्यो विशेषेण दीक्षालक्ष्मीप्रसादकृत्।

तमहं भक्तितो वन्दे विद्यानन्दी सुसेवकः।।[१]

अपि च, अध्यायगतपुष्पिवाक्ये सूचितम्, यथा –

इति श्रीसुदर्शनचरिते पञ्चनमस्कारमाहात्म्यप्रदर्शके मुमुक्षुश्रीविद्यानन्दिविरचिते श्रीमहावीरतीर्थकरपरमदेवसमागमव्यावर्णनो नाम प्रथमोऽधिकारः।

ग्रन्थान्तेऽन्तिमेऽध्याये एव ग्रन्थकारः किञ्चिदत्र पुरस्करोति –

तत्पट्टपद्माकरभास्करोऽत्र देवेन्द्रकीर्तिर्मुनिचक्रवर्त्ती।

तत्पादपङ्केज सुभक्तियुक्तो विद्यादिनन्दी चरितं चकार।।[२]

---

[1] सुदर्शनचरितम्, १/३१

[2] सुदर्शनचरितम्, १२/४९

एकस्मिन् पट्टावल्यां तेन ''अष्टशाखाप्राग्वाटवंशावतंस:'' तथा च ''हरिराजकुलोद्योतकर:'' इति संकेतितम्[1]। ततो ज्ञायते यत् स प्राग्वाट: अर्थात् पौरवाडजातिसमुत्पन्नोऽभूत, तस्य पितु: नाम च हरिराज: आसीदिति।

विद्यानन्दे: सर्वाधिकप्राचीनोल्लेखो तेन स्थापितायाम् एकस्यां चतुर्विंशतिकामूर्त्तौ प्राप्यते, यत् वि.सं. १४९९ तमस्य वर्षस्य वैशाखशुक्लद्वितीयाया: विद्यते। तथा सं. १५३७ तमस्य वर्षस्य मूर्तिलेखे ''देवेन्द्रकीर्तिपट्टे'' अयं शब्द: विद्यानन्दे: कृते प्रयुक्तोऽभवत्, यस्मादनुमीयते यत् सं. १५३७ तमवर्षात् प्रागेव स: स्वगुरो: पट्टे अधिष्ठितवान्।[2] अयं ज्ञायते यत् विद्यानन्दे: क्रियाकलापानां समय: वि.सं. १४९९ तमवर्षत: वि.सं. १५३७ तमवर्षपर्यन्तं विद्यते। मुमुक्षुविद्यानन्दिना एकस्यैव ग्रन्थस्य रचना कृता, तदयं सुदर्शनचरितं विद्यते। सं. १४९९ तमवर्षात् १५३७ तमवर्षस्य मध्ये एव अस्य ग्रन्थस्य रचना गन्धारपुर्यां कस्मिंश्चिंद् जैनेन्द्रमन्दिरे जाता इति अनुमीयते यतो हि ग्रन्थस्य अन्तिमे द्वादशतमेऽधिकारे ४२ संख्याके पद्ये एतादृशमुल्लेखं कृतमस्ति यत् –

गन्धारपुर्यां जिननाथगेहे छत्रध्वजाद्यै: परिशोभतेऽत्र।

कृतं चरित्रं स्वपरोपकारः कृते पवित्रं हि सुदर्शनस्य।।

तथा च, विद्यानन्दि: सामाजिककार्येषु मूर्तिप्रतिष्ठासु च स्वकीयं पूर्णं योगदानं दत्तवान्।

द्वितीयोऽध्याय: – पाण्डुलिपे: मूलपाठ: सम्पादनञ्च

ग्रन्थस्य **प्रथमेऽधिकारे** १३१ छन्दांसि सन्ति। अत्र प्रारम्भे ग्रन्थकर्त्ता मङ्गलाचरणे चतुर्विंशतितीर्थंकराणां वन्दनां कृतवान् सर्वशान्तये

[1] भट्टारकसम्प्रदाय: लेखाङ्क: ४३९

[2] सुदर्शनचरितम् प्रस्तावना पृष्ठ १५-१६, डॉ. हीरालालजैन

वृषभादिमहावीरपर्यन्तचतुर्विंशतितीर्थंकरान्, अन्यान् कालत्रयोत्पन्नान् च जिनाधीशान् नमस्करोति स्म। पश्चाद् खलु गुरुणां स्मरणं विधायैव ग्रन्थरचनायाः प्रतिज्ञा कृता। आत्मविनयं कृत्वा तेन सुदर्शनचरितस्य माहात्म्यं कथितम्। यथा –

तुच्छमेधोऽपि संक्षेपात् सुदर्शनमहामुनेः।

वृत्तं विधाय पूतोऽस्मि सुधास्पर्शोऽपिशर्मणे॥[१]

समवसरणे भगवतो महावीरस्यागमनं भवति, राजा च प्रजाजनैः सह तत्र गत्वा समवसरणे विराजमतः भगवतः महावीरस्य दर्शनं कृतवान्। अनन्तरम् अनन्तज्ञानदृग्वीर्यसुखोपेतं महावीरं जिनमष्टद्रव्यैः पूजयित्वा स्तुत्वा च स श्रेणिकराजा नरकोष्ठे स्थितः। एवं प्रथमाधिकारस्य पूर्णता भवति।

द्वितीये अधिकारे ८८ छन्दान्सि सन्ति। अत्र राजा श्रेणिकः गौतमं गणधरं प्रति धर्मविषयकान् प्रश्नान् पृच्छति, तन्निमित्तेन वस्तुस्वभावरूपधर्मस्य, क्षमादिदशधर्माणां रत्नत्रयात्मकस्य च धर्मस्य कथनं विद्यते। अनन्तरं सविस्तरं जीवाजीवास्रवबन्धसंवरनिर्जरामोक्षरूपानां सप्ततत्त्वानां स्वरूपकथनपूर्वकं सिद्धशिलायाः च निर्देशेणाधिकारोऽयं पूर्णः भवति।

तृतीयेऽधिकारे १०७ छन्दांसि सन्ति। राजाश्रेणिकः गौतमगणधरं सुदर्शनमुनेः चरित्रवर्णनं श्रोतुं प्रार्थनां कृतवान्। गौतमेन चरित्रवर्णनं श्रावितम्, शुभा च चम्पापुरी मध्ये श्रेष्ठिवृषभदासस्य, तस्य पत्नेः श्रेष्ठिनीजिनमत्याः च वर्णनं विद्यते। श्रेष्ठिनी निजगर्भे चरमशरीरीबालकं धारयति स्म, नवमासान्नतिक्रम्य पुत्रस्य च जन्म जायते, सुदर्शनः च नामकरणमभवत् पुत्रस्य, तन्निमित्तं च महोत्सवः जातः नगरे। पुण्यस्य महिमाख्यानेन अधिकारोऽयं पूर्णो भवति।

---

[1] सुदर्शनचरितम्, १/३४

११७ छन्दांसि सन्ति **चतुर्थेऽधिकारे।** तत्र पितुर्गेहे सुदर्शनस्य संवर्द्धनं द्वितीयेन्दुरिव अभवत्। सर्वेषां कृते बालः शर्मदः सुखकरः प्रीतिङ्करः च विद्यते स्म, उक्तमिह यत् –

पुत्रः सामान्यतश्चापि सज्जनानां सुखायते।

मुक्तिगामी च यो भव्यस्तस्य किं वर्ण्यते भुवि।।[1]

अनन्तरं अतीवसुन्दरप्रेरणा दत्ता विद्याभ्यासस्य ग्रन्थकारेण यथा –

विद्या लोकद्वये माता, विद्या शर्मयशस्करी।

विद्या लक्ष्मीकरा नित्यं विद्या चिन्तामणिर्हितः।।

विद्या कल्पद्रुमो रम्यो विद्या कामदुहा च गौः।

विद्या सारधनं लोके विद्या स्वर्मोक्षसाधिनी।।[2]

पश्चात् श्रेष्ठिवृषभदाससागरदत्तौ सुदर्शनमनोरमयोः विवाहं कर्तुं सुसज्जितौ। विवाहश्च तदुभयोः जातः। मङ्गलवचनैः अधिकारस्य समाप्तिः भवति।

पञ्चमेऽधिकारे १०१ छन्दांसि सन्ति। अत्र सुदर्शनमनोरमेन्द्रशच्यादीनामिव सर्वभोगान् सेव्यमाना जीवनं यापितवत्यौ। श्रेष्ठीवृषभदासः भोगेभ्यः निवृत्तो भूत्वा धर्माचरणे प्रवृत्तो भवति स्म। मुनेरनुमतेः पश्चात् राज्ञः कुटुम्बजनानामनुमतिं स्वीकृत्य स दीक्षां ग्रहीतवान्। श्रेष्ठिनी च आर्यिकाव्रतं ग्रहीतवती। सुदर्शनः स्वस्य पितुः पदं प्राप्य आनन्देन परिवारेण सह सम्भूय भोगानामुपभोगं करोति स्म, एवञ्च धर्माचरणेऽपि प्रवृत्तो भूत्वा सर्वेभ्यो धर्माचरणं शिक्षयति।

---

[1] सुदर्शनचरितम्, ४/५

[2] सुदर्शनचरितम्, ४/३२-३३

अत्र **षष्ठेऽधिकारे** १०८ पद्यानि सन्ति। अस्मिन् अधिकारे सुदर्शनस्य मित्रस्य कपिलस्य भार्या कपिला सुदर्शनं दृष्ट्वा कामासक्ता जाता। सा च सुदर्शनाय कामक्रीडायाः कृते निवेदितवती। सुदर्शनः चकितो भूत्वा स्वकीयमेकनारीव्रतं च स्मृत्वा वदति स्म नाहं तत्कृते योग्यः क्लीबत्वात्। अनन्तरं राज्ञी अभयमती सुदर्शनेन सह सहवासं कर्तुं प्रतिज्ञां कृतवती। तस्याः दृढनिश्चयं ज्ञात्वा पण्डिता धात्री सुदर्शनेन सह तां मेलापयितुं आश्वासनं वचनञ्च ददाति स्म।

सप्तमेऽधिकारे १४५ पद्यानि विद्यते। प्रसङ्गः विद्यते यत् सुदर्शनः सर्वदा धर्मपालने प्रवृत्तः सन् अष्टम्यादिषु पर्वसु प्रोषधोपवासं कुरुते स्म। ततः रात्रीकाले श्मशाने योगसाधनां च करोति स्म। योजनानुसारेण तदा पण्डिता सुदर्शनं राज्ञ्यः समक्षं स्थापितवती। सा अभया सुदर्शनं प्रणयार्थं प्रेरितवती किन्तु सुदर्शनः राज्ञ्याः प्रार्थनां नाङ्गीकरोति स्म। राज्ञी तस्योपरि दुष्कर्मणः आक्षेपं कृतवती। राजा च तस्योपरि राजद्रोहस्य दण्डविधानं कृत्वा तं श्मशानं नीत्वा प्राणघातं कर्तुं सैनिकानादिष्टवान्। यदा सैनिकैः खड्गेन प्रहारः कृतः तदैव यक्षेण तत्प्रहार स्थगितः। राजा च यक्षदेवस्य सेनाभिः सह युद्धायमानः पराजितो भूत्वा पलायनं करोति स्म। सुदर्शनः एव राजानं रक्षति। शीलप्रभाववर्णनं बहुकमिह प्रतिपादितमस्ति।

अष्टमेऽधिकारे १३२ पद्यानि सन्ति। तत्र अभयाराज्ञी सुदर्शनस्य पुण्यप्रभावं श्रुत्वा भयभीता जाता, आत्मघातं च कृतवती। राजा सत्यमवगम्य पश्चात्तापं करोति स्म, सुदर्शनात् क्षमायाचनां च कृत्वा स्वकीयमर्द्धराज्यं स्वीकर्त्तुं निवेदनमपि कृतवान्। किन्तु

सुदर्शनः मुनिदीक्षां स्वीकर्तुं निश्चयं कृत्वा जिनेन्द्रमन्दिरं गतवान्। स्वकीयं पूर्वभववृत्तान्तं श्रुत्वा मुनिदीक्षायै दृढनिश्चयं कृतवान्।

नवमेऽधिकारे ९१ पद्यानि सन्ति। अत्र श्रेष्ठिसुदर्शनः स्वपूर्वभवानां वर्णनं श्रुत्वा तथा च सांसारिकक्षणभङ्गुरत्वं विचार्य वैराग्यं प्रति अग्रेसरो जातः। तथा च अनित्यादिद्वादशभावनानां चिन्तनं स्वरूपस्य विचारं च कृतवानिति वर्णितम्।

दशमेऽधिकारे १४८ छन्दांसि राजन्ते। तत्र सुदर्शनः मुनिदीक्षां स्वीकृतवान्। राजा धात्रीवाहनोऽपि स्वपुत्राय: राज्यं समर्प्य मुनिः जातः। सुदर्शनमुनेः चर्यायाः चारित्रस्य, आहारचर्यायाः चापि चित्रणं कृतम्। मुनीनां महाव्रतादिमूलगुणा अपि यथार्थतया निर्दिष्टाः सन्ति।

एकादशमेऽधिकारे ९६ पद्यानि सन्ति। तत्र सुदर्शनमुनिः समस्तसिद्धक्षेत्राणां वन्दनां कृत्वा पाटलिपुत्रे आगतवान्। तदा पण्डिताधात्र्याः सङ्केतेन देवदत्ता गणिका मुनिराजमहारार्थं निवेदितवती, ततश्च मुनिं प्रणयार्थं प्रलोभयितुं दिनत्रयं चेष्टां कृतवती, अन्ततः निराशां लब्ध्वा श्मशानं प्रापितवती। श्मशाने स्थितं मुनिं वीक्ष्य अभयाराज्ञ्यः जीवः, व्यन्तरी गहनोपसर्गमारब्धवती। मुनिः निश्चलध्यानेन सर्वघातिकर्मप्रकृतीनां क्षयङ्कृत्वा कैवल्यस्य प्राप्तिं कृतवान्, तथा च वर्द्धमानतीर्थकृतः तीर्थे अन्तःकृतकेवली अभवत्। अन्ते केवलज्ञानस्य माहात्म्यं वर्णितम्।

द्वादशमेऽधिकारे ५१ छन्दान्सि राजन्ते। अत्र सुदर्शनकेवली विहारं कृत्वा अनेकस्थानेषु धर्मोपदेशान् कृतवान्। क्रमशः समस्तकर्मणां क्षयपूर्वकं शरीरमपि त्यक्त्वा सिद्ध–बुद्ध–शुद्ध–निराबाधो भूत्वा मोक्षं प्रति गच्छति स्म।

गौतमात् चरित्रमिदं श्रुत्वा समस्तजनाः राजगृहं प्रत्यागतवन्तः। अन्ते ग्रन्थस्य गन्धारपुर्याः जैनेन्द्रमन्दिरे रचना जाता, इति सूचना, परमेष्ठ्यादीनां महिमा च वर्णिता। ग्रन्थकर्त्तुः पूर्वपरम्परायाः पट्टावल्यादीनां मङ्गलप्रार्थनादीनां कथनपूर्वकं ग्रन्थोऽयं पूर्णतां याति।

तृतीयोऽध्यायः – परिशिष्टात्मकः

अस्मिन् अध्याये अकारादिक्रमेण श्लोकानुक्रमणिका, सूक्तिवाक्यानुक्रमणिका, सन्दर्भग्रन्थानां सूची, पाण्डुलिपीनां कतिपय पृष्ठाः प्रदत्ताः सन्ति।

उपसंहारः

सुदर्शनचरितग्रन्थोऽयं कथादृष्ट्या उत्कृष्टः ग्रन्थः विद्यते। अस्मिन् प्रतिपादिता सुदर्शनश्रेष्ठिनः कथा अद्यापि प्रासङ्गिका विद्यते। वर्तमानपरिप्रेक्ष्ये यदा दुष्कर्मणः सूचनाभिः समाचारपत्राणि रञ्जितानि दृश्यन्ते, तदा पुरुषाणां संयमस्य महती भूमिका राजते। श्रेष्ठिसुदर्शनः अस्मिन् प्रसङ्गे सशक्तोदाहरणः राजते। न तु केवलं जैनसमाजे, जैनेतरसमाजेऽपि अस्याः कथायाः परिचयः अत्यावश्यकं विद्यते। यतो हि जैनपूजाकारेण अपि उक्तः एकस्मिन् पूजायां –

शील सदा दृढ जो नर पालै,

सो औरन की आपद टाले।।[१]

अर्थात् यो नरः स्वयं शीलधर्मस्य दृढतापूर्वकं पालनं करोति, सो नरः अन्येषां परेषामपि कृते विपत्तिहरः भवति। चरित्रोत्कर्षस्य चर्चा तु सर्वत्र एव बाहुल्येन प्राप्यते भारतीयशास्त्रेषु। अतो अस्मासु अपि शीलधर्मपालनस्य दृढभावना जागृतो भवेत्, इदमेव अस्य शोधकार्यस्य साफल्यं भविष्यति।

---

[1] सोलहकारणभावना पूजन, ॅ. द्यानतराय

इत्थं शोधप्रबन्धस्य सारोऽत्र समुपस्थापितः। यद्यनेन शोधप्रबन्धेन विद्वान्सस्संतुष्टाः, पठितारश्च उपकृता भवन्ति, तर्हि मदीयोऽयं प्रयासः अपि सफलोऽभूदिति मंस्ये।

सन्दर्भग्रन्थसूची

१. पाण्डुलिपि विज्ञान, डॉ. सत्येन्द्रः, राज. हिन्दी ग्रन्थ अकादमी, जयपुर, १९७८ ई.

२. रत्नकरण्डश्रावकाचार, समन्तभद्रः श्री मुनिसङ्घसाहित्यप्रकाशन समिति, सागर, म.प्र., १९८९ ई.

३. तीर्थंकर महावीर और उनकी आचार्य परम्परा, डॉ. नेमिचन्द्रशास्त्री, अखिलभारतवर्षीय दि. जैन विद्वत्परिषद्, १९७४ ई.

४. सुदर्शनचरितम्, मुमुक्षुविद्यानन्दिः

५. भट्टारकसम्प्रदाय, वी.पी. जोहरापुरकर, जीवराजजैनग्रन्थमाला, सोलापुर, १९५७ ई.

६. सुदर्शनचरितम्, डॉ. हीरालालजैन (सम्पा.), भारतीयज्ञानपीठ, १९७० ई.

७. सुदर्शनोदयकाव्यम्, आचार्य ज्ञानसागर, प्रकाशचन्द्रजैन मुनिश्रीज्ञानसागर जैन ग्रन्थमाला, ब्यावर, राज. १९६६ ई.

८. जिनेन्द्र अर्चना, अखिल बंसल (सम्पा.), पं. टोडरमल स्मारक ट्रस्ट, संस्करण ३३, २००७ ई.

प्रथमोऽधिकारः

''अथ श्री सुदर्शनचरितम्''

ॐ नमः सिद्धेभ्यः[१] ।।

नत्वा पञ्चगुरून् भक्त्या पञ्चमीगतिनायकान्।
सुदर्शनमुनेश्चारु चरित्रं रचयाम्यहम्।।१ ।।
येषां स्मरणमात्रेण सर्वे विघ्ना घना यथा[२] ।
वायुना प्रलयं यान्ति तान् स्तुवे परमेष्ठिनः[३] ।।२ ।।
वंदे श्रीवृषभाधीशं सुराधीशाऽर्चितक्रमम्।
युगादौ येन भव्यानां दत्तं हस्तावलम्बनम्।।३ ।।
अजितं जितकर्मारिं[४] संस्तुवे सम्पदाप्रदम्।
संस्तोष्ये सम्भवं देवं भवसन्तापनाशनम्।।४ ।।
वन्देऽभिनन्दनं नित्यं भव्यानामभिनन्दनम्।
भजेऽहं सुमतिं देवं जनानां सुमतिप्रदम्।।५ ।।
पद्मप्रभं प्रभाधीशं वन्दे पद्मसुखप्रदम्।
सुपार्श्वं संस्तुवे नित्यं शरण्यं भव्यदेहिनाम्।।६ ।।
चन्द्रप्रभं श्रये कान्त्या जितचन्द्रप्रभं विभुम्।
पुष्पदन्तं भदन्तं[५] च वन्दे कुन्देन्दुसुप्रभम्।।७ ।।

---
[1] सिधेभ्यः इति बप्रतौ
[2] सर्व्वे इति पाठः अ-बप्रत्योः
[3] परमेष्टिनः इति अ ब प्रतयोः
[4] कर्म्मारिं इति अप्रतौ
[5] भदन्तं इति पदं अप्रतौ नास्ति

शीतलं श्रीजिनं शान्त्यै संस्तुवे शीतलोदितम्।

श्रेयान्सं श्रेयसे नौमि निरामयसुखप्रदम्।।८।।

वासुपूज्यं जगत्पूज्यं पूजयामि शिवश्रिये।

वन्दे श्रीविमलाधीशं विशुद्धकमलाकरम्।।९।।

स्तुवेऽनन्तजिनं प्रीत्याऽनन्तानन्तबलप्रदम्[१]।

धर्मं [२]सद्धर्मतीर्थेशं भजामि त्रिजगद्धितम्।।१०।।

शान्तिनाथं जगच्छान्ति[३]कान्तिसम्पत्तिकारणम्।

कुन्थुं कुंथ्वादिजन्तूनां त्रातारं शर्मसाधनम्।।११।।

संस्तुवेऽरजिनं नित्यं नित्यानन्दभरप्रदम्।

मल्लिं निःशल्यसीमानं सुरासुरनमस्कृतम्।।१२।।

मुनिसुव्रतनामानं नमामि जगदर्चितम्।

नमीशं श्रीजिनं नौमि भुक्तिमुक्तिप्रदायकम्।।१३।।

नेमिनाथं नमाम्युच्चैः केवलज्ञानलोचनम्।

वन्दे श्रीपार्श्वनाथं च प्रसिद्धमहिमास्पदम्।।१४।।

संस्तुवे सन्मतिं वीरं[४] महावीरं सुखप्रदम्।

वर्द्धमानं महत्यादि महावीराभिधानकम्।।१५।।

एते श्रीमज्जिनाधीशाः[५] केवलज्ञानसम्पदः।[६]

---

[1] वलप्रदम् इति पाठः अ–ब प्रतयोः

[2] सधर्मतीर्थेशम् इति पदं बप्रतौ

[3] जगछांति इति पाठः अप्रतौ

[4] वीर इति पाठः अप्रतौ

[5] श्रीमज्जिनाधीशः इति बप्रतौ

[6] केवलज्ञानसंपदाः इति बप्रतौ

अन्ये कालत्रयोत्पन्ना: सन्तु मे सर्वशांतये।।१६।।

संस्तुवेऽहं सदा सिद्धान् त्रिलोकशिखरस्थितान्[1]।

येषां स्मरणमात्रेण सर्वसिद्धि: प्रजायते।।१७।।

जिनेन्द्रवदनाम्भोजसमुत्पन्नां सरस्वतीम्।

संस्तुवे त्रिजगन्मान्यां[2] सन्मातेव सुखप्रदम्।।१८।।

यस्या: प्रसादतो नित्यं सतां बुद्धि: प्रसर्पति।

प्रभाते पद्मिनीवोच्चै: तां स्तुवे जिनभारतीम्।।१९।।

नमामि गुणरत्नानामाकरान् श्रुतसागरान्।

गौतमादिगणाधीशान्[3] संसाराम्भोधितारकान्।।२०।।

कवित्वनलिनीग्रामप्रबोधनदिवामणिम्।

कुन्दकुन्दाभिधं नौमि मुनीन्द्रं महिमास्पदम्।।२१।।

जिनोक्तसप्ततत्त्वार्थसूत्रकर्त्ता कवीश्वर:।

उमास्वातिमुनिर्नित्यं कुर्यान्मे ज्ञानसम्पदाम्।।२२।।

स्वामी समन्तभद्राख्यो मिथ्यातिमिरभास्कर:।

भव्यपद्मौघशंकर्त्ता जीयान्मे भावितीर्थकृत्।।२३।।

विप्रवंशाग्रणी: सूरि: पवित्र: पात्रकेसरी।

संजीयाज्जिनपादाब्जसेवनैकमधुव्रत:[4]।।२४।।

---

[1] सिद्धांस्त्रिलोकशिखरस्ठितान् इति अ-ब-सप्रतीषु

[2] त्रिगन्मान्यां इत्यनन्तरं सन्मान्यां इति प्राप्यते

[3] गौतमादिगुणाधीशान् इति बप्रतौ

[4] पात्रकेशरी इति पदं बप्रतौ

यस्य वाक्किरणैर्नष्टा बौद्धौघाः कौशिका यथा।
भास्करस्योदये स स्यादकलङ्कः श्रिये कविः।।२५।।
श्रीजिनेन्द्रमताम्भोधिवर्द्धनैकविधूत्तमम्।
जिनसेनं जगद्वन्द्यं संस्तुवे मुनिनायकम्।।२६।।
मूलसंघाग्रणीर्नित्यं रत्नकीर्तिर्गुरुर्महान्[१]।
रत्नत्रयपवित्रात्मा पायान्मां चरणाश्रितम्।।२७।।
कुवादिमदमातङ्गविमदीकरणे हरिः।
गुणभद्रो गुरुर्जीयात्कवित्वकरणे[२] प्रभुः।।२८।।
भट्टारको जगत्पूज्यः प्रभाचन्द्रो गुणाकरः।
वन्द्यते स मया नित्यं भव्यराजीवभास्करः।।२९।।
जीवाजीवादितत्त्वानां समुद्योतदिवाकरम्।
वन्दे देवेन्द्रकीर्तिं च सूरिवर्यं दयानिधिम्।।३०।।
मद्गुरुर्यो विशेषेण दीक्षालक्ष्मीप्रसादकृत्।
तमहं भक्तितो वन्दे विद्यानन्दी सुसेवकः।।३१।।
सूरिराशाधरो जीयात् सम्यग्दृष्टिशिरोमणिः।
श्रीजिनेन्द्रोक्तसद्धर्मपद्माकरदिवामणिः।।३२।।
इत्याप्तभारतीसाधुसंस्तुतिं शर्मदायिनीम्।
मङ्गलाय विधायोच्चै सच्चरित्रं सतां ब्रुवे।।३३।।

[1] ‘रत्नकीर्त्तिर्गुरुर्महान्’ इति चरणलोपः अप्रतौ, रत्नकार्त्ति इति बप्रतौ
[2] गुणभद्रोर्गुरु----- इति बप्रतौ

तुच्छमेधोऽपि[१] संक्षेपात् सुदर्शनमहामुनेः।

वृत्तं विधाय पूतोऽस्मि सुधास्पर्शोऽपि शर्मणे।।३४।।

मत्वेति मानसे भक्त्या तच्चरित्रं सुखावहम्।

[२]वक्ष्येऽहं भव्यजीवानां भुक्तिमुक्तिप्रदायकम्।।३५।।

श्रुतेन येन सम्पत्तिर्भवेल्लोकद्वये शुभा।

शृण्वन्तु साधवो भव्यास्तद्वृत्तं शर्मकारणम्।।३६।।

अथ [३]जम्बूमति द्वीपे सर्वद्वीपाब्धिमध्यगे।

मेरुः सुदर्शनो नाम लक्षयोजनमानभाक्।।३७।।

यच्चतुर्षु वनेषूच्चैश्चतुर्दिक्षु समुन्नताः।

जिनेन्द्रप्रतिमोपेताः प्रसादाः[४] सन्ति शर्मदाः।।३८।।

तस्य दक्षिणतो[५] भाति[६] भरतक्षेत्रमुत्तमम्।

जिनानां पञ्चकल्याणैः पवित्रं शर्मदायकैः।।३९।।

तत्रास्ति मगधो नाम देशो भुवनविश्रुतः।

यत्र स्वपूर्वपुण्येन[७] संवसन्ति जनाः सुखम्।।४०।।

योऽनेकनगरग्रामपुरपत्तनकादिभिः।

नानाकरैर्विभात्युच्चैः सुराजेव सुखप्रदः।।४१।।

---

[1] ‘तुछ’ इति शब्दप्रयोगः अ-ब-सप्रतीषु

[2] ‘वक्षेऽहं’ इति प्रयोगः बप्रतौ

[3] ‘अथंबूमति’ इति प्रयोग सप्रतौ

[4] ‘प्रसादः’ इति अप्रतौ

[5] ‘दक्षणतो’ इति बप्रतौ

[6] ‘भात्ति’ इति बप्रतौ

[7] ‘पूर्वपुणेन’ इति बप्रतौ

धनैर्धान्यैर्जनैर्मान्यैः सम्पदाभिश्च सम्भृतः।

राजते देशराजोऽसौ निधिर्वा चक्रवर्त्तिनः।।४२।।

यत्र नित्यं विराजन्ते पद्माकरजलाशयाः।

स्वच्छतोयास्तु[१] विस्तीर्णा महतां मानसोपमाः।।४३।।

इक्षुभेदैर्रसैरन्यैः[२] सरसैः[३] सत्फलादिभिः।

यो नित्यं दर्शयत्युच्चैः सौरस्यं निज सम्भवम्।।४४।।

यत्र मार्गे वनादौ च सफलास्तुंगपादपाः[४]।

सुछाया सज्जनावोच्चैर्भाति सर्वप्रतर्पिणः।।४५।।

यत्र देशे पुरे ग्रामे पत्तनेषु गिरौ वने।

जिनेन्द्रभवनान्युच्चैः शोभन्ते सत्ध्वजादिभिः[५]।।४६।।

भव्या यत्र जिनेन्द्राणां नित्यं यात्राभिरादरम्।

प्रतिष्ठाभिर्गरिष्टाभिः[६] संचयन्ति महाशुभम्।।४७।।

पात्रदानैर्महामानैः सज्जनैः परिवारिताः।

धर्मं कुर्वन्ति जैनेन्द्रं श्रावकाः दृग्व्रतान्विताः।।४८।।

यत्र नार्योऽपिरुपाढ्याः सम्यक्त्वव्रतमण्डिताः।

पण्डिता धर्मकार्येषु पुत्रसम्पद्विराजिताः।।४९।।

सद्वस्त्राभरणैः पुण्यैर्दानपूजादिभिर्गुणैः।

नित्यं परोपकाराद्यैर्जयन्ति स्म सुरांगनाः।।५०।।

---

[1] 'स्वछतोयाः स्तु' इति अप्रतौ, 'स्वछतोयाः स्वविस्तीर्णा' इति बप्रतौ, 'स्वछतोयाः सुविस्तीर्णा' सप्रतौ

[2] 'इक्षुभेदैरसैरन्यः' अ-ब-प्रतयोः

[3] सरस्यैः इति बप्रतौ

[4] 'सकला ------' इति सप्रतौ

[5] सद्वजादिभिः इति अ-स प्रतयोः

[6] प्रतिष्टाभिः ----- इति अ-ब-स-प्रतीषु

पुण्येन यत्र भव्यानां नेतयोपि कदाचन।

भास्करस्योदये सयं न तिष्ठन्ति[१] तमश्चयः।।५१।।

वनादौ मुनयो यत्र रत्नत्रयविराजिताः।

तत्त्वज्ञानैस्तपोध्यानैर्यान्ति स्वर्गापवर्गकम्।[२]।५२।।

इत्यादिसम्पदासारे[३] तस्मिन् देशे मनोहरे।

पुरं राजगृहं नाम पुरन्दरपुरोपमम्।।५३।।

नाना हर्म्यावलीयुक्तं शालत्रयविराजितम्।

रत्नादितोरणोपेतं गोपुरद्वारसंयुतम्।।५४।।

स्वच्छतोयभृता खाता[४] समन्ताद्यस्य शोभते।

पवित्रा स्वर्गगंगेव[५] पद्मराजिविराजिता।।५५।।

यत्पुरं जिनदेवादिप्रासादा ध्वजपंक्तिभिः।

आह्वयंत्यत्र[६] वा स्वस्य शोभातुष्टान्नरामरान्।।५६।।

नानारत्नसुवर्णाद्यैर्मणिमाणिक्यवस्तुभिः।

संभृतं सन्निधानं वा सज्जनानन्ददायकम्।।५७।।

तत्राभूच्छ्रेणिको राजा क्षत्रियाणां शिरोमणिः।

राजविद्याभिसंयुक्तः प्रजानां पालने हितः।।५८।।

---

1 ‘तिष्टन्ति’ इति अ–ब–स–प्रतीषु

2 ‘स्वर्ग्रापवर्ग्रकं’ इति अ स प्रतयोः

3 ‘सम्पदांसारे’ इति ब प्रतौ

4 ‘ख्याता’ इति अ–ब प्रतयोः

5 सुरंगगंगेव इति पदं ब प्रतौ प्राप्यते

6 आहवत्यत्र इति अ प्रतौ

श्रीमज्जिनेन्द्रपादाब्जसेवनैकमधुव्रतः।

सम्यक्त्वरत्नपूतात्मा भावितीर्थकराग्रणीः।।५९।।

अनेकभूपसंसेव्यो महामण्डलकेश्वरः।

दाता भोक्ता विचारज्ञः[1] स राजावादिचक्रभृत्।।६०।।

सप्ताङ्गराज्यसंपन्नः शक्तित्रयविराजितः।

षड्वर्गारिविजेताऽभून्मंत्रपञ्चाङ्गचञ्चुधीः।।६१।।

तस्य राज्ये द्विजिह्वत्वं सर्पे नैव प्रजाजने।

कृशत्वं स्त्रीकटीदेशे निर्द्धनत्वं तपोधने।।६२।।

प्रजा सर्वापि तद्राज्ये जाता सद्धर्मतत्परा।

सत्यं हि लौकिकं वाक्यं यथा राजा तथा प्रजा।।६३।।

कराभिघातस्तिग्मांशो पाति[2] तस्मिन् महीं नृपे।

आसीन्नान्यत्र सर्वोऽतो लोकः शोकविवर्जितः।।६४।।

तस्याऽसीच्चेलनानाम्नी राज्ञी राजीवलोचना।

पतिव्रता पताकेव जिनधर्मपरायणा[3]।।६५।।

तस्या रूपेण सदृशी नोर्वशी न तिलोत्तमा।

अद्वितीया कृतिस्तस्मात्सा बभौ गृहदीपिका।।६६।।

तथा तयोर्जिनेन्द्रोक्तधर्मकर्मप्रसक्तयोः।

वारिषेणादयः पुत्रा बभूवुर्धर्मवत्सलाः।।६७।।

---

[1] 'विचाराज्ञः' इति सप्रतौ प्रयोगः

[2] 'पति' इति प्राप्यते सप्रतौ

[3] परायरायणा इति सप्रतौ

प्रायेण सुकुलोत्पत्तिः पवित्रा स्यान्महीतले।

शुद्धरत्नाकरोद्भूतो मणिर्वा विलसद्द्युतिः[1]।।६८।।

एवं तस्मिन् महीनाथे प्राज्यं राज्यं प्रकुर्वति।

कदाचित्पुण्ययोगेन विपुलाचलमस्तके।।६९।।

चतुस्त्रिंशन्महाश्चर्यैः प्रातिहार्यैर्विभूषितः।

वीरनाथः समायातो विहरन् परमोदयः।।७०।।

तस्य श्रीवर्द्धमानस्य प्रभावेण तदा क्षणे।

सर्वेऽवकेशिनो वृक्षा बभूवुः फलसंभृताः।।७१।।

आम्रजम्वीरनारङ्गनालिकेरादिपादपाः।

सच्छायाः सफला जाताः संतुष्टा वा जिनागमे।।७२।।

निर्जलाः सजला जाताः सर्वे पद्माकरादयः।

प्रशान्ताः कानने शीघ्रं ज्वलन्तो वनवह्नयः।।७३।।

क्रूराः सिंहादयश्चापि मुक्तवैरा विरेजिरे।

प्रशान्ताः सज्जना वात्र दयारसविराजिताः।।७४।।

सारङ्गयः[2] सिंहशावांश्च गावो व्याघ्रीशिशून् मुदा।

मयूर्यः सर्पजान् प्रीत्या स्पृशन्ति स्म सुतान् यथा।।७५।।

अन्ये विरोधिनश्चापि महिषास्तुरगादयः[3]।

पशवोऽपि श्रावका जाता भिल्लादिषु च का कथा।।७६।।

---

[1] विलसद्युतिः इति अ-स प्रतयोः

[2] 'सारंग्याः' इति ब प्रतौ

[3] महिषास्वरगादयः इति ब प्रतौ

सत्यं जिनागमे जाते सर्वप्राणिहितङ्करे।
किं वा भवति नाश्चर्यं परमानन्ददायकम्।।७७।।
इत्येवं जिनराजस्य प्रभावं संविलोक्य च।
संतुष्टो वनपालस्तु समादाय फलादिकम्।।७८।।
शीघ्रं तत्पुरमागत्य नत्वां तं श्रेणिकप्रभुम्।
धृत्वा तत्प्राभृतं चाग्रे संजगौ शर्मदं वचः।।७९।।
भो राजन् भवतां पुण्यैः केवलज्ञानभास्करः।
समायातो महावीरस्वामी श्रीविपुलाचले।।८०।।
तत्समाकर्ण्य भूपालः परमानन्दनिर्भरः।
तस्मै दत्वा महादानं समुत्थाय च तां दिशम्।।८१।।
गत्वा सप्तपदान्याशु परोक्षे कृतवन्दनः।
जय त्वं वीरगम्भीरवर्द्धमानजिनेश्वरः।।८२।।
आनन्ददायिनीं भेरीं दापयित्वा प्रमोदतः।
हस्त्यऽश्वरथसंदोहपदाति[१] जनसंयुतः।।८३।।
स्वयोग्ययानमारुढश्छत्रादिकं विभूतिभिः।
वन्दितुं श्रीमहावीरं चचाल श्रेणिको मुदा।।८४।।
तां भेरीं ते समाकर्ण्य सर्वे भव्यजनास्तथा।
पूजाद्रव्यं[२] समादाय सस्त्रीका निर्ययुर्द्रुतम्।।८५।।

[1] हस्त्यस्वरथ ------ इति अ स प्रतयोः
[2] 'पूजाद्रिव्यं' इति बप्रतौ

युक्तं ये धर्मिणो भव्या जिनभक्तिपरायणाः।

धर्मकार्येषु ते नित्यं भवन्ति परमादराः।।८६।।

एवं स श्रेणिको राजा भव्यलोकैः परिष्कृतः।

भेरीमृदङ्गगम्भीरनादगर्जितदिक्तटः।।८७।।

देवेन्द्रो वा सुरैः सार्द्धं विपुलाचलमुन्नतम्।

समारुह्य ददर्शोच्चैः[1] समवादिसृतिं विभोः।।८८।।

तां विलोक्य प्रभुश्चित्ते संतुष्टः श्रेणिकस्तराम्।

यथा वृषभनाथस्य कैलाशे भरतेश्वरः।।८९।।

चतुर्दिक्षुमहामानस्तम्भैस्तुङ्गैः समन्विताम्।

येषां दर्शनमात्रेण मानं[2] मुञ्चन्ति दुर्दृशः।।९०।।

तेषां सरांसि सर्वासु दिक्षु षोडशसंख्यया।

स्वच्छतोयैः[3] प्रपूर्णानि सतां चित्तानि वा ततः।।९१।।

खातिकां जलसम्पूर्णां रत्नकूलविराजिताम्।

तापच्छिदं[4] सतां वृत्तिमिवालोक्य जहर्ष सः[5]।।९२।।

जातीचम्पकपुन्नागपारिजातादिसम्भवैः।

नानापुष्पैः समायुक्तां पुष्पवाटीं मनोहराम्।।९३।।

---

[1] ददसोच्चैः इति अप्रतौ

[2] मान इति अ-बप्रतयो

[3] स्वच्छतोयैः इति अ-ब-सप्रतीषु

[4] तापछिदं इति अ-ब-स-प्रतीषु

[5] जहर्षसुः इति अप्रतौ

स्वर्णप्राकारमुत्तङ्गं चतुर्गोपुरसंयुतम्।

मानुषोत्तरभूध्रं वा वीक्ष्य प्रीतिमगात्प्रभुः।।९४।।

नाट्यशालाद्वयं रम्यं प्रेक्षणीयं सुरादिभिः।

देवदेवाङ्गनागीतनृत्यवादित्रशोभितम्[१]।।९५।।

अशोकसप्तपर्णाख्यचम्पकाम्राभिधानभाक्।

नानाशाखिशताकीर्णं सफलं वनचतुष्टयम्।।९६।।

वेदिकां स्वर्णनिर्माणां चतुर्गोपुरसंयुताम्।

समवादिसृतेर्लक्ष्म्य[२] मेखलां वा ददर्श सः।।९७।।

स्वर्णस्तम्भाग्रसंलग्नध्वजव्रातैर्मरुद्धुतैः।

तां सभामाह्वयन्तीं वा नाकिनो वीक्ष्य[३] तुष्टवान्।।९८।।

रुप्यशालं विशालं[४] च गोपुरै रत्नतोरणैः।

यशोराशिमिवालोक्य जिनेन्द्रस्य मुदं ययौ।।९९।।

ततः कल्पद्रुमाणां च वनं सारसुखप्रदम्।

समन्ताद्वीक्ष्य संतुष्टो भूपालो नममौ हृदि।।१००।।

स्वर्णरत्नविनिर्माणां नाना हर्म्यावलीं शुभाम्।

विश्रामाय सुरादीनां दृष्ट्वा हृष्टो नृपस्तराम्।।१०१।।

चतुर्दिक्षु महास्तूपान् पद्मरागविनिर्मितान्।

जिनेन्द्रप्रतिमोपेतान् षड्त्रिंशत्सुमनोहरान्।।१०२।।

---

1 देवेदेवांगना ------इति बप्रतौ

2 समवादिसतेर्लक्ष्मी इति बप्रतौ

3 'वीक्षा' इति अप्रतौ

4 विशालं इति पदं अधिकं विद्यते सप्रतौ

रत्नतोरणसंयुक्तान् सुरासुरसमर्चितान्।

प्रभुस्तान् पूजयामास वस्तुभिः सज्जनैर्युतः।।१०३।।

ततो मार्गं समुल्लंघ्य स्फाटिकं[1] शालमुन्नतम्।

चतुर्गोपुरसंयुक्तं निधानैर्मङ्गलैर्युतम्[2]।।१०४।।

तन्मध्ये षोडशोत्तुङ्गभित्तिभिः परिशोभितम्।

सभास्थानं[3] जिनेन्द्रस्य द्वादशोरूप्रकोष्ठकम्[4]।।१०५।।

एवं श्रीमन्महावीरसमवादिसृतिं प्रभुः।

त्रिः परीत्य महाप्रीत्या[5] सन्तुष्टः[6] श्रेणिकस्तराम्।।१०६।।

तत्र[7] त्रिमेखलापीठे सिंहासनमनुत्तरम्।

मेरुशृङ्गमिवोत्तुङ्गं[8] स्वर्णरत्नैर्विनिर्मितम्।।१०७।।

चतुर्भिरङ्गुलैर्मुक्तास्थितं[9] वीरजिनेश्वरम्।

निधानमिव संवीक्ष्य पिप्रिये भूपतिस्तराम्।।१०८।।

चतुःषष्टि महादिव्यचामरैरामरैर्युतम्[10]।

विशुद्धनिर्झरोपेतं स्वर्णाचलमिवाचलम्।।१०९।।

---

[1] स्फटिकमिति अप्रतौ

[2] मिधानै ---- इति अप्रतौ

[3] सभास्ठानं इति अ-ब-सप्रतीषु

[4] प्रकोष्ठकम् इति अ-ब-सप्रतीषु

[5] महाप्रीत्य इति पदं बप्रतौ

[6] संतुष्टाः इति प्राप्यते अप्रतौ

[7] ‘तव’ इति प्राप्यते अप्रतौ

[8] मेरश्रृंग ----- प्राप्यते अ-स प्रतयोः

[9] ‘स्ठितं’ पदं प्राप्यते अ-ब-सप्रतीषु

[10] महादिव्याचामरै ---- इति बप्रतौ

सर्वशोकापहं देवं महाशोकतरुश्रितम्।

सारमेघान्वितं चारुकाञ्चनं वा महीधरम्[1] ।।११०।।

नानासुगन्धपुष्पौघसुगन्धीकृतदिक्क्रयम्।

इन्द्रादिकरनिर्मुक्ता पुष्पवृष्टिर्विराजितम्।।१११।।

कोटिभास्करसंस्पर्द्धिदेहभामण्डलान्वितम्।

यत्र भव्याः प्रपश्यन्ति स्वकीयं जन्मसप्तकम्।।११२।।

दुन्दुभीनां[2] कोटीभिर्घोषयन्तीभिरायुतम्।

मोहारातिजयं वोच्चैरालुलोक जिनं प्रभुम्।।११३।।

मुक्तामालायुतेनोच्चैश्चारुछत्रत्रयेण वा।

त्रिधा भूतेन सेवार्थं समायातेन्दुनाश्रितम्[3] ।।११४।।

सुरासुरनरादीनां चित्तसन्तोषकारिणा[4] ।

दिव्येन ध्वनिना तत्त्वं द्योतयन्तं जगद्धितम्।।११५।।

अनन्तज्ञानदृग्वीर्यसुखोपेतं गुणाकरम्।

इन्द्रनागेन्द्रचंद्रार्कनरेन्द्राद्यैः समर्चितम्।।११६।।

इत्यादिकेवलज्ञानसमुत्पन्नविभूतिभिः।

विराजितं समालोक्य सानन्दो मगधेश्वरः।।११७।।

जय त्वं त्रिजगत्पूज्यमहावीरजगद्धितः।

इत्यादि जयनिर्घोषैर्नमस्कृत्य पुनः पुनः।।११८।।

---

[1] महीधराम् इति अप्रतौ

[2] दुन्दभीनां पदं प्राप्यते बप्रतौ

[3] सामायातेन्दु ----- इति बप्रतौ

[4] सन्तोषकारिणां प्राप्यते सप्रतौ

विशिष्टाष्टमाद्रव्यैः[1] जलगन्धाक्षतादिभिः।

पूजयित्वा महाप्रीत्या जिनपादाम्बुजद्वयम्।।११९।।

चकार संस्तुतिं भक्त्या भव्यानामीदृशीगतिः।

यत्सु[2] पूज्येषु सत्पूजा क्रियते शर्मकारिणी[3]।।१२०।।

जय त्वं त्रिजगन्नाथ[4] जय त्वं त्रिजगद्गुरो।

जय त्वं परमानन्ददानदक्षक्षमानिधे[5]।।१२१।।

वीतराग नमस्तुभ्यं नमस्ते सन्मते सदा।

नमस्ते भो महावीर वीरनाथ जगत्प्रभो।।१२२।।

वर्द्धमानजिनेशान्[6] नमस्तुभ्यं गुणार्णव।

महत्यादि महावीर नमस्ते विश्वभाषक।।१२३।।

रत्नत्रयसरोजश्रीसमुल्लासदिवाकर।

स्याद्वादवादिने तुभ्यं नमस्ते घातिघातिने।।१२४।।

नमस्ते त्रिजगद्भव्यतायिने मोक्षदायिने।

नमस्ते धर्म्मनाथाय कामक्रोधाग्निर्वामुदे।।१२५।।

नमस्ते स्वर्गमोक्षोरुसौख्यकल्पद्रुमाय च।

सिद्ध-बुद्ध[7]-नमस्तुभ्यं संसाराम्बुधिसेतवे।।१२६।।

---

[1] महाद्रव्यैजल----- इति अप्रतौ

[2] समकारिणी इति अप्रतौ (पाठान्तर)

[3] जत्सु इति बप्रतौ

[4] त्रिजगनाथ इति सप्रतौ

[5] दक्षमानिधेः इति अप्रतौ

[6] 'वर्द्धमानजिनेशाशन' इति सप्रतौ प्राप्यते

[7] शुद्ध इति पदं बप्रतौ (पाठान्तर)

अनन्तास्ते गुणाः स्वामिन् विशुद्धाः पारवर्जिताः।
अल्पधीर्मादृशो देव कः क्षमः स्तवने तव।।१२७।।
तथापि श्रीमतां सारपादपद्मद्वये सदा।
भुक्तिमुक्तिप्रदा भक्तिर्भूयान्मे शर्मदायिनी[१]।।१२८।।
इत्याप्तं श्रीजिनाधीशं केवलज्ञानभास्करम्।
स्तुत्वा नत्वा नमन्मूर्तिः परमानन्दनिर्भरः।।१२९।।
गौतमादिगणाधीशान् संज्ञानमयविग्रहान्[२]।
नमस्कृत्य स भव्यौघैर्नरकोष्ठे[३] सुधीः [४]स्थितः।।१३०।।

(मालिनी)

स जयतु जिनवीरो ध्वस्तमिथ्यान्धकारो[५]।
विशदगुणसमुद्रः स्वर्गमोक्षैकमार्गः[६]।।
सुरपतिशतसेव्यो भव्यपद्मौघभानुः।
सकलदुरितहर्त्ता मुक्तिसाम्राज्यकर्त्ता।।१३१।।

इति श्रीसुदर्शनचरिते[७] पञ्चनमस्कारमाहात्म्य[८]प्रदर्शके मुमुक्षुश्रीविद्यानन्दिविरचिते श्रीमहावीरतीर्थंकरपरमदेवसमागमव्या[९]वर्णनो नाम प्रथमोऽधिकारः।।

[1] 'शर्मदायि' इति पदम् अप्रतौ
[2] सज्ञानमयविग्रहान् इति बप्रतौ
[3] नरकोष्टे इति अ-स प्रतयोः
[4] स्ठितः इति अ-ब सप्रतीषु
[5] ध्वस्तस्तमिथ्यान्धकारो इति सप्रतौ
[6] स्वर्ग्रमोक्षै ----- इति अ-सप्रतयोः
[7] श्रीसुदर्शनचरित्रे इति बप्रतौ
[8] महात्म्य इति बप्रतौ, माहात्म इति अ-सप्रतयोः
[9] समागमाख्यावर्णनो इति अ स प्रत्योः

द्वितीयोऽधिकारः

जयन्तु[१] भुवनाम्भोजभानवः श्रीजिनेश्वराः।

केवलज्ञानसाम्राज्याः[२] प्रबोधितजनोत्कराः[३] ।।१ ।।

अथ श्रीश्रेणिको राजा विनयानतमस्तकः[४]।

नत्वा श्रीगौतमं देवं धर्मं पप्रच्छ सादरम्।।२ ।।

तदासौ सत्कृपासिंधुर्गौतमो गणनायकः।

संजगौ स[५] स्वभावो हि तेषां यत्प्राणिनां कृपा।।३ ।।

शृणु त्वं श्रेणिक व्यक्तं भावितीर्थकराग्रणीः।

धर्मो वस्तुस्वभावो हि चेतनेतरलक्षणः[६]।।४ ।।

क्षमादि दशधा धर्मो तथा रत्नत्रयात्मकः।

जीवानां रक्षणं धर्मश्चेति प्राहुर्जिनेश्वराः।।५ ।।

जिनोक्तसप्ततत्त्वानां श्रद्धानं यच्च निश्चयात्।

तत्त्वं सद्दर्शनं[७] विद्धि भवभ्रमणनाशनम्।।६ ।।

ज्ञानं तदेव जानीहि यत् सर्वज्ञेन भाषितम्।

द्वादशाङ्गं जगत्पूज्यं विरोधपरिवर्जितम्।।७ ।।

---

[1] 'जय त्वं' इति सप्रतौ

[2] साम्राज्यः इति बप्रतौ

[3] जनोत्करः इति बप्रतौ

[4] नतमस्तकाः इति अप्रतौ

[5] स्व इति सप्रतौ

[6] चेतनेतरकलक्षणः इति सप्रतौ

[7] सद्दर्शनं इति अप्रतौ, सर्द्दर्शनं इति बप्रतौ

चारित्रं[1] च द्विधा प्रोक्तं मुनिश्रावकभेदभाक्।
महाणुव्रतभेदेन निर्मलं[2] सुगतिप्रदम्।।८।।
हिंसादिपञ्चकत्यागः सर्वथा यत्त्रिधा भवेत्।
तच्चारित्रं महत्प्रोक्तं मुनीनां मूलभेदतः।।९।।
तथा मूलोत्तरास्तस्य सद्गुणाः[3] सन्ति भूरिशः।
यैस्तु ते मुनयो[4] यान्ति सुखं स्वर्गापवर्गजम्।।१०।।
श्रावकाणां तु चारित्रं शृणु त्वं श्रेणिकप्रभो।
सम्यक्त्वपूर्वकं तत्र चादौ मूलगुणाष्टकम्।।११।।
पालनीयं बुधैर्नित्यं तद् विशुद्ध्यै सुखश्रिये।
रामठं चर्मसन्मिश्रं वर्जनीयं जलादिकम्।।१२।।
सप्तश्वभ्रप्रदायीनि[5] व्यसनानि[6] विशेषतः।
संत्याज्यान्यैकैश्चात्र[7] महांतोपि क्षयं गताः।।१३।।
त्रसानां रक्षणं पुण्यं सुधीः संकल्पतः सदा।
मृषावाक्यं बुधैर्हेयं निर्दयत्वस्य कारणम्।।१४।।
अदत्तादानसंत्यागो भव्यानां सम्पदाप्रदः।
सन्तोषः स्वस्त्रियां नित्यं कर्त्तव्यः सुगतिश्रिये।।१५।।

---

[1] 'चरित्रं' इति अ-स प्रतयोः
[2] निर्मदं इति बप्रतौ (पाठान्तर)
[3] सद्गुणः इति सप्रतौ
[4] मुनेयो इति बप्रतौ
[5] 'श्वभ्रपदायीनि' इति अप्रतौ
[6] विसनानि इति बप्रतौ
[7] संत्याज्यानयकैश्चात्र इति अ-स प्रतयोः, संत्याज्याभव्यकैश्चात्र इति बप्रतौ (पाठान्तर)

संख्या परिग्रहेषूच्चैः सर्वेषु गृहमेधिनाम्।
सन्तोषकारिणी कार्या पद्मिन्या वा रविप्रभा।।१६।।
निशाभोजनकं त्याज्यं नित्यं भव्यैः सुखार्थिभिः[1]।
यत्व्रतं श्रावकाणां हि मुख्यं धर्मं च नेत्रवत्।।१७।।
जलानां गालने यत्नो विधेयो बुधसत्तमैः।
नित्यं प्रमादमुत्सृज्य सद्वस्त्रेण शुभश्रिये।।१८।।
दिग्देशानर्थदण्डाख्यं त्रिभेदं[2] हि गुणव्रतम्।
पालनीयं प्रयत्नेन भव्यानां सुगतिप्रदम्।।१९।।
कन्दमूलं च सन्धानं पत्रशाकादिकं[3] तथा।
यत्त्याज्यं श्रीजिनैः प्रोक्तं तत्त्याज्यं सर्वथा बुधैः।।२०।।
शिक्षाव्रतानि[4] चत्वारि श्रावकाणां हितानि वैः।
सामायिकव्रतं पूर्वं चैत्यपञ्चगुरुस्तुतिः।।२१।।
त्रिसन्ध्यं समताभावैर्महाधर्मानुरागिभिः।
कर्तव्या सा महाभव्यैः शर्मणे जिनसूत्रतः।।२२।।
अष्टम्यां च चतुर्द्दश्यां प्रोषधः प्रविधीयते।
कर्मणां निर्जराहेतुर्महाभ्युदयदायकः।।२३।।
भोगोपभोगवस्तूनामाहारादिकवाससाम्।
संख्या[5]सुश्रावकाणां च प्रोक्ता संतोषकारिणी।।२४।।

[1] सुख्यार्थिभिः इति सप्रतौ
[2] 'विभेदं' इति बप्रतौ
[3] यत्रकादिकं इति अप्रतौ
[4] 'शिष्याव्रतानि' इति बप्रतौ
[5] संख्यास्तु श्रावकाणां इति बप्रतौ

तथा त्रिविधपात्रेभ्यो दानं देयं चतुर्विधम्।

आहाराभयभैषज्यशास्त्रसज्ञं[1] सुखार्थिभि:।।२५।।

महाव्रतानि पंचोच्चैस्तिस्रो गुप्ती:[2] मनोहरा:।

समिती: पञ्च य: पाति[3] स मुनि: पात्रसत्तम:।।२६।।

सद्दृष्टिर्यो गुरोर्भक्त: श्रावको व्रतमण्डित:[4]।

स भवेन्मध्यमं पात्रं दानपूजादितत्पर:।।२७।।

केवलं दर्शनं धत्ते जिनधर्मेमहारुचि:।

त्यक्तमिथ्याविषो धीमान् स पात्रं स्यात्तृतीयकम्।।२८।।

इति त्रिविधपात्रेभ्यो दानं प्रीत्या चतुर्विधम्।

यैर्दत्तं भुवने भव्यैस्तै: सिक्तो धर्मपादप:।।२९।।

तथा दयालुभिर्देयं दानं कारुण्यसञ्ज्ञकम्।

दीनान्धबधिरादीनां याचकानां महोत्सवे।।३०।।

त्यागो दानं च पूजा च[5] कथ्यते जैनपण्डितै:।

तत: सुश्रावकैर्जैनं भक्तितो भवनं शुभम्।।३१।।

कारयित्वा तथा जैनी: प्रतिमा: पापनाशनी:[6]।

प्रतिष्ठाप्य यथाशास्त्रं पञ्चकल्याणकोक्तिभि:।।३२।।

---

[1] शास्त्रं संज्ञं इति अप्रतौ

[2] 'गुप्ता' इति अ-स प्रतयो:

[3] 'पति' इति सप्रतौ

[4] व्रतपण्डित: इति बप्रतौ

[5] 'पूजा च' इति पदं द्वित्वेन प्राप्यते अप्रतौ

[6] पापनाशना: इति अ-सप्रतयो:

दध्यादिभिर्विधायोच्चैः स्नपनं शर्मकारणम्।

विशिष्टाष्टमहाद्रव्यैर्जलाद्यैर्नित्यचर्चनम्।।३३।।

कर्त्तव्यं च महाभव्यैः स्वर्गमोक्षसुखश्रिये[१]।

सिद्धक्षेत्रे तथा यात्रा कर्त्तव्या दुर्गतिच्छिदे[२]।।३४।।

संस्तुतिं च विधायैव जिनेन्द्राणां सुखप्रदम्।

जाप्यमष्टोत्तरं प्रोक्तं शतं शर्मशतप्रदम्।।३५।।

मंत्रोऽयं त्रिजगत्पूज्यः सुपञ्चत्रिंशदक्षरः।

पापसन्तापदावाग्निशमनैकघनाघनः।।३६।।

सुखे दुःखे गृहेऽरण्ये व्याधौ राजकुले जले।

सिंहव्याघ्रादिके क्रूरे शत्रौ सर्पेऽग्निदुर्मये।।३७।।

ध्यायेन्मंत्रमिमं धीमान् सर्वशान्तिविधायकम्।

युक्तं दिवाकरोद्योते प्रयाति सकलं तमः।।३८।।

तथागुरूपदेशेन पञ्चश्रीपरमेष्ठिनाम्।

षोडशाद्यक्षरो ज्ञेयो मन्त्रौघः शर्मसाधकः।।३९।।

शुद्धस्फटिकसंकाशां जिनेन्द्रप्रतिमां शुभाम्।

सम्यग्दृष्टिः सदा ध्यायेत् सर्वपापप्रणाशिनीम्।।४०।।

उक्तञ्च – आप्तस्यासन्निधानेऽपि[३] पुण्यायाकृतिपूजनम्।

तार्क्षमुद्रा न किं कुर्याद्विषसामर्थ्यसूदनम्[४]।।*

---

[1] सुखाश्रिये इति बप्रतौ

[2] दुर्गतिछिदे इति ब–स प्रतयोः

[3] सनिधानेऽपि इति अ–स प्रतयोः

[4] सामर्थ इति पदं अ–सप्रतयोः

* उद्धृतोऽयं श्लोकः, अज्ञातः

यथा जिनस्तथा जैनं ज्ञानं[1] गुरुपदाम्बुजम्।
सिद्धचक्रादिकं पूतं चर्चनीयं विचक्षणैः।।४१।।
पूज्यपूजाक्रमेणैव भव्यः पूज्यतमो[2] भवेत्।
ततः सुखार्थिभिर्भव्यैः पूज्यपूजा न लङ्घ्यते।।४२।।
यथा मेरुर्गिरीन्द्राणामम्बुधीनां पयोनिधिः।
तथा परोपकारस्तु धर्मिणां महतां महान्।।४३।।
सधार्मिकेषु वात्सल्यं दानमानादिभिः सदा।
कर्त्तव्यं शल्यनिर्मुक्तैः[3] प्रीत्या सद्धर्मवृद्धये।।४४।।
तथा सुश्रावकैर्नित्यं जैनधर्मानुरागिभिः।
शास्त्रस्य श्रवणं कार्यं गुरूणां सारसेवया।।४५।।
इत्थं श्रीमज्जिनेन्द्रोक्तसप्तक्षेत्राणि नित्यशः।
शर्मशस्याकराण्युच्चैस्तर्पणीयानि धीधनैः।।४६।।
अन्ते च श्रावकैर्भव्यैर्जैनतत्त्वविदांवरैः।
मोहं सङ्गं परित्यज्य संन्यासः संविधीयते।।४७।।
अनन्यशरणीभूय श्रावकैः परमेष्ठिषु।
विधाय शरणं चित्ते रत्नत्रयमनुत्तरम्।।४८।।
एकोऽहं शुद्धचैतन्यः स्वभावः परमार्थतः।
इत्यादि तत्त्वसङ्कल्पैः कार्यः संन्याससद्विधिः।।४९।।

1 वार्ण्यं इति पदं योजितमस्ति बप्रतौ
2 पूजातमो इति बप्रतौ
3 निर्मुक्त्यैः इति अप्रतौ

तथा त्वं भो सुधी राजन् शृणु श्रेणिक मद्वचः।
जिनोक्तसप्ततत्त्वानां लक्षणं ते गदाम्यहम्।।५०।।
जीवतत्त्वं भवेत्पूर्वमनादिनिधनं सदा।
सोऽपि जीवो जिनैः प्रोक्तश्चेतनालक्षणो ध्रुवम्।।५१।।
उपयोगद्वयोपेतः स्वदेहपरिमाणभाक्।
कर्त्ता भोक्ता च विद्वद्भिरमूर्तः परिकीर्तितः।।५२।।
पुनः जीवो द्विधा ज्ञेयो मुक्तः सांसारिकस्तथा[१]।
सर्वकर्मविनिर्मुक्तो मुक्तो[२] सिद्धो निरञ्जनः।।५३।।
निःशरीरो निराबाधो निर्मलोऽनन्तसौख्यभाक्।
विशिष्टाष्टगुणोपेतस्त्रैलोक्यशिखरस्थितः[३]।।५४।।
साकारोऽपि निराकारो निष्ठितार्थोऽखिलैः[४] स्तुतः।
यस्य स्मरणमात्रेण भव्याः संयान्ति तत्पदम्।।५५।।
संसारी च द्विधा जीवो भव्याभव्यप्रभेदतः।
भव्यो रत्नत्रये योग्यः स्वर्णपाषाणहेमवत्।।५६।।
अभव्यश्चान्धपाषाणसमानो मुनिभिर्मतः।
अनन्तानन्तकालेऽपि संसारं नेव मुञ्चति।।५७।।
भव्यराशेः सकाशाच्च केचिद् भव्याः स्वकर्मभिः।
शुभाशुभैः सुखं दुःखं भुञ्जानाः संसृतौ सदा।।५८।।

---

1 संसारिकः इति बप्रतौ

2 मुक्तो इति पदमेव लुप्तः अप्रतौ

3 स्थितः इति अ-ब-सप्रतीषु

4 निष्ठितार्थोः इति अ-ब-सप्रतीषु

कालादिलब्धितः प्राप्यं जिनेन्द्रैः परिकीर्त्तितम्।

द्विधा रत्नत्रयं सम्यक् समाराध्य सुनिर्मलम्।।५९।।

शुक्लध्यानप्रभावेण हत्त्वा कर्माणि कर्मठाः।

याता यान्ति च यास्यन्ति शाश्वतं मोक्षमुत्तमम्।।६०।।

अजीवं पुद्गलद्रव्यं त्वं विजानीहि भूपते।

पृथिव्यादिकषड्भेदं[१] यथागमनिरूपितम्।।६१।।

उक्तं च – अइथूलथूल थूलं थूलं[२] सुहुमं च[३] सुहुमथूलं च।

सुहुमं च सुहुमसुहुमं धराइयं होइ छब्भेयम्।।*

पुढवी जलं च छाया चउरिंदियविसय कम्म पाउग्गं।

छव्विहभेयं भणियं पुग्गलदव्वं जिणिंदेहिं।।**

अष्टस्पर्शादिभेदेन विद्धि तद्विंशतिप्रमम्।

तथा विभावरूपेण स्यादनेकप्रकारकम्।।६२।।

पञ्चप्रकारमिथ्यात्वैरव्रतैर्द्वादशात्मभिः।

कषायैः पञ्चविंशत्या दशपञ्चप्रयोगकैः।।६३।।

उक्तं च – मिच्छतं अविरमणं कसाय जोगाय आसवा होंति।

पण वारस पणवीसा पण्णरसा होंति तब्भेया।।***

कर्मणामाश्रवो जन्तौ भवेन्नित्यं प्रमादिनि।

भग्नद्रोण्यां यथा नित्यं तोयपूरो विनाशकृतः।।६४।।

---

[1] पृथिव्यादिषड्भेदं इति अप्रतौ

[2] थूलं इति पदं लुप्तं सप्रतौ

[3] सुमहं इति पदं बप्रतौ

* नियमसार, गाथा २१

** गो.जी. २२२/६०१

*** गो.क. २४९/७८६

कषायवशतो जीवः कर्मणां योग्य[1]पुद्गलान्।
आदत्ते नित्यशोऽनन्तान् स बन्धः स्याच्चतुर्विधः।।६५।।
आद्यः प्रकृतिबन्धश्च स्थितिबन्धो द्वितीयकः।
तृतीयश्चानुभागाख्यः प्रदेशाख्यश्चतुर्थकः।।६६।।

उक्तं च – पयडिट्ठिदि अणुभागा पदेसभेदा दु चदुविहो बंधो।
जोगा पयडिपदेसा ठिदि अणुभागा कसायदो हुंति।।* द्रव्यसंग्रह २/३३

व्रतैः समितिगुप्त्याद्यैरनुप्रेक्षाप्रचिंतनैः।
परीषहजयैर्वृत्तैरास्रवारिः स सम्वरः।।६७।।
कर्मणामेकदेशेन क्षरणं निर्जरा मता।
सकामाकामभेदेन द्विधा सा च प्रकीर्त्तिता।।६८।।
यज्जिनेन्द्रतपोयोगैर्मुन्याद्यैः क्रियते बलाद्।
कर्मणां क्षरणं सा स्यादविपाका सकामवाक्।।६९।।
या च दुःखादिभिः काले कर्मणां निर्जरा स्वयम्।
सा भवेत्सविपाकाख्या संसारे सरतां सदा।।७०।।
सर्वेषां कर्मणां नाशहेतुर्यो भव्यदेहिनाम्।
परिणामः स विज्ञेयो भावमोक्षो जिनैर्मतः।।७१।।
यः सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्रैर्जिनभाषितैः।
शुक्लध्यानप्रभावेण सर्वेषां कर्मणां क्षयः।।७२।।

[1] योग इति पदं बप्रतौ

द्रव्यमोक्षः स विज्ञेयोऽनन्तानन्तसुखप्रदः।

शाश्वतः परमोत्कृष्टः विशिष्टाष्टगुणार्णवः।।७३।।

मुक्तिक्षेत्रं जिनैः प्रोक्तं त्रैलोक्यशिखराश्रितम्।

प्राग्भाराख्यशिलामध्ये छत्राकारं मनोहरम्।।७४।।

विस्तीर्णं योजनैः पञ्च चत्वारिंशत्प्रलक्षकैः।

चन्द्रकान्तिपरस्पर्द्धिविलसद्विमलप्रभम्।।७५।।

अष्टयोजनबाहुल्यं प्राग्भारापिण्डसम्मितम्[१]।

विशिष्टमुद्रिकामध्ये हीरकं वा निवेशितम्।।७६।।

मनागूनैकगव्यूतिं मुक्ता तस्योपरि ध्रुवम्।

तिष्ठन्ति[२] तनुवाते ते सिद्धा वो मङ्गलप्रदाः[३]।।७७।।

भवन्तु कर्मणां शान्त्यै जरामरणवर्जिताः।

पूजिता वन्दिता नित्यं समाराध्याः[४] स्वचेतसि।।७८।।

एतेषां सप्ततत्त्वानां श्रद्धानं दर्शनं शुभम्।

मोक्षसौख्यतरोर्बीजं पालनीयं बुधोत्तमैः।।७९।।

शुभो भावो भवेत्पुण्यं स्वर्गादिसुखसाधनम्।

अशुभः परिणामोऽपि पापं श्वभ्रादिदुःखदम्[५]।।८०।।

---

[1] 'सम्मिताम्' इति बप्रतौ

[2] तिष्ठति इति अप्रतौ

[3] मङ्गलप्रदः इति अप्रतौ

[4] समाराध्यः इति बप्रतौ

[5] दुश्वभ्रादिदुःखदम् इति बप्रतौ

एवं तत्त्वार्थसद्भावं लोकस्थितिसमन्वितम्।

गौतमस्वामिना प्रोक्तं श्रुत्वा श्रीश्रेणिकः प्रभुः।।८१।।

द्वादशोरुसभाभव्यैः सार्द्धं सन्तोषमाप्तवान्।

यत्र श्रीगणभृद्वक्त्रा कः सन्तोषं प्रयाति न।।८२।।

(शार्दूलविक्रीडितम्)

इत्थं श्रीगणनायकेन गदितं श्रीगौतमेनोत्तमम्।

जीवाजीवसुतत्वलक्षणमिदं श्रीमज्जिनेन्द्रोदितम्।।

श्रुत्वा श्रीमगधेश्वरो गुणनिधिः श्रीश्रेणिको भक्तितः।

श्रुत्वा तं मुनिनायकं हितकरं भव्यैर्ननामोच्चकैः।।८३।।

इति श्रीसुदर्शनचरिते पञ्चनमस्कारमाहात्म्यप्रदर्शके मुमुक्षुश्रीविद्यानन्दिविरचिते श्रावकाचारतत्त्वोपदेशव्यावर्णनो नाम द्वितीयोऽधिकारः।।२।।

तृतीयोऽधिकारः

अथ प्रभुर्गुरुं नत्वा पुनः प्राह कृताञ्जलिः।
अहो स्वामिन् जगद्बन्धुस्त्वं सदा कारणं विना।।१।।
मेघो वा कल्पवृक्षो वा[1] दिव्यचिन्तामणिर्यथा।
तथा त्वं त्रिजगद्भव्यपरोपकृतितत्परः।।२।।
अन्तःकृतकेवली योऽत्र वीरनाथस्य पञ्चमः।
सुदर्शनमुनिस्तस्य चरित्रं[2] भुवनोत्तमम्।।३।।
तदहं श्रोतुमिच्छामि[3] श्रीमतां सुप्रसादतः।
विधाय करुणां देव तन्मे त्वं वक्तुमर्हसि।।४।।
तन्निशम्य[4] गणाधीशश्चतुर्ज्ञानविराजितः[5]।
संजगाद शुभां वाणीं परमानन्ददायिनीम्।।५।।
श्रुणु त्वं भो सुधी राजन् तत्रैव भरताह्वये।
क्षेत्रे तीर्थेशिनां[6] जन्मपवित्रे परमोदये।।६।।
अङ्गदेशोऽस्ति विख्यातः सम्पदासारसंभृतः।
नित्यं भव्यजनाकीर्णपत्तनाद्यैर्विराजितः।।७।।
विशिष्टाष्टादशप्रोक्तधान्यानां[7] राशयः सदा।
यत्रोन्नता विराजन्ते सतां[8] वा पुण्यराशयः।।८।।

---

[1] ''वृक्षो दिवा'' इति अप्रतौ
[2] ''चारित्रं'' इति बप्रतौ
[3] ''श्रोतुमिछामि'' इति अ-ब-सप्रतीषु
[4] 'तन्निसम्य' इति सप्रतौ, 'तन्निशस्य' इति बप्रतौ
[5] 'चतुर्थज्ञान-----' इति बप्रतौ
[6] 'तीर्थेसिनां' इति सप्रतौ
[7] 'प्रोक्ता' इति अप्रतौ, – 'अष्टादेशप्रोक्ता' इति बप्रतौ
[8] 'शतां' इति अप्रतौ

यत्र श्रीमज्जिनेनद्राणां धर्मः शर्मशतप्रदः।

दशलाक्षणिको[१] नित्यं वर्त्तते भुवनोत्तमः।।९।।

खलाख्या यत्र सस्यानां निष्पत्तिस्थानकेऽभवत्[२]।

नान्यः कोऽपि खलो लोकः परपीडाविधायकः[३]।।१०।।

व्रतानां पालने यत्र योषितां च कुचद्वये।

काठिन्यं विद्यते नैव जनानां पुण्यकर्मणि[४]।।११।।

कज्जलं लेखने यत्र नारीणां लोचनेषु च।

वर्तते न पुनर्यत्र कुले गोत्रे च देहिनाम्।।१२।।

म्लानता दृश्यते[५] यत्र भुक्तपुष्पप्रदामसु।

प्रजानां न मुखेषूच्चैः पूर्वपुण्यप्रभावतः।।१३।।

दण्डशब्दोऽपि[६] यत्रास्ति छत्रे नैव प्रजाजने।

न्यायमार्गप्रवृत्तित्वाद्राज्ञां निर्लोभतस्तथा।।१४।।

गजादौ दमनं यत्र तपस्येव तपस्विनाम्[७]।

इन्द्रियेषु च विद्येत दुष्टबुद्ध्या न कस्यचिद्।।१५।।

चन्द्रे दोषाकरत्वं च वर्तते न प्रजासु च।

बन्धनं यत्र पुष्पेषु रुन्धनं[८] दुर्मनस्यलम्।।१६।।

---

[1] ‘दसलाक्षणिको’ इति सप्रतौ

[2] ‘निष्पत्ति-----’ इति अप्रतौ

[3] ‘परपीडा’----- इति बप्रतौ

[4] ‘परिपीडा’--- इति बप्रतौ

[5] ददृश्यते इति बप्रतौ, दृस्यते इति अ स प्रतयोः

[6] सब्दो---- इति ब-सप्रत्योः

[7] ‘तपश्चिनाम्’ इति बप्रतौ

[8] ‘रुधनं’ इति अ-स प्रतयोः

मिथ्यात्वं सुपरित्यज्य ज्ञात्वा हालाहलोपमम्।
प्रजा यत्र प्रकुर्वन्ति सद्धर्मं जिनभाषितम्।।१७।।
पात्रे दानं जिनेन्द्रार्चां व्रतं शीलं गुणोज्ज्वलम्[१]।
सोपवासं विधायोच्चैः साधयन्ति प्रजाहितम्।।१८।।
यत्र पुष्पफलैर्नम्रसद्वनानि घनानि च।
राजन्ते सर्वतर्पीणि[२] भव्यानां सुकुलानि वा।।१९।।
स्वच्छा जलाशया यत्र पद्माकरसमन्विताः।
विस्तीर्णास्तापहन्तारस्ते सतां[३] मानसोपमाः।।२०।।
यत्र क्षेत्राणि शोभंते[४] सर्वसस्यभृतानि च।
दरिद्रछेदकान्युच्चैर्भव्यवृन्दानि वा भुवि।।२१।।
सरांसि यत्र शोभन्ते[५] चेतांसीव सतां सदा।
सुवृत्तानि[६] विशालानि तृषातापहराणि च।।२२।।
यत्र भव्या वसन्त्येवं पूर्वपुण्यप्रसादतः।
धनैर्धान्यैः[७] जनैः पूर्णाः जैनधर्मपरायणाः।।२३।।
नार्यो यत्र विराजन्ते रूपसम्पद्गुणान्विताः[८]।
कुर्वन्त्यो जैनसद्धर्मं चतुर्विधमनुत्तरम्।।२४।।

1 'गुणोज्वलं' इति सप्रतौ
2 'सर्वतर्षीणि' इति अप्रतौ
3 'शतां' इति अप्रतौ
4 'सोभंते' इति अ-ब-सप्रतीषु
5 'साोभन्ते' इति अ-सप्रतयोः
6 'सुव्रतानि' इति बप्रतौ
7 'धनैर्द्धन्यैः' इति अ-ब-सप्रतीषु
8 'गुणान्विताः' इति सप्रतौ

यत्र सर्वत्र राजन्ते पुरग्रामवनादिषु।

जिनेन्द्रप्रतिमोपेताः प्रासादाः सुमनोहराः[१] ।।२५।।

अनेक-भव्य-संदोह[२]-जय-निर्घोष[३]-संचयैः।

गीतवादित्रपूजादि-महोत्सवशतैरपि।।२६।।

तोरणध्वजमाङ्गल्यै स्वर्णकुम्भप्रकीर्णकैः।

शोभन्ते[४] सर्वभव्यानां परमानन्ददायिनः।।२७।।

वनादौ यत्र सर्वत्र मुनीन्द्रा ज्ञानलोचनाः।

स्वच्छचित्ताः[५] प्रकुर्वन्ति तपोध्यानोपदेशनम्।।२८।।

वापीकूपप्रपा[६] यत्र सन्ति पान्थोपकारिकाः।

सतां प्रवृत्तयो वात्र दानमानासनादिभिः[७] ।।२९।।

दानिनो यत्र वर्त्तन्ते शक्तिभक्तिशुभोक्तयः[८]।

सत्यं त एव दातारो ये वदन्ति प्रियं वचः।।३०।।

तस्याङ्गविषयस्योच्चैः मध्ये चम्पापुरी शुभा।

वासुपूज्य[९] जिनेन्द्रस्य जन्मना या पवित्रिता।।३१।।

नानाहर्म्यावली यत्र भव्यानामावली यथा।

सारसंपद्भृता नित्यं शोभते[१०] शर्मदायिनी।।३२।।

---

1 'स्युमनोहराः' इति बप्रतौ

2 'संदोहं' इति सप्रतौ

3 'निर्घोष' इति सप्रतौ

4 'सोभन्ते' इति अ-सप्रतयोः

5 'स्वस्थचित्ताः' इति बप्रतौ

6 'कूपप्रभा' इति बप्रतौ

7 मानासनदिभिः इति बप्रतौ

8 'सक्ति' इति अ-सप्रतयो, 'सुभोक्तयः' इति अ-ब-सप्रतीषु

9 'वासुपुज्य' इति अप्रतौ

10 'शोभन्ते' इति बप्रतौ

जिनेन्द्रभवनान्युच्चैर्यत्र कुम्भध्वजोत्करैः।
आह्वयन्तीव पूजार्थं नित्यं सर्वनरामरान्।।३३।।

साररत्नसुवर्णादिप्रतिमाभिर्विरेजिरे।
भव्यानां शर्मकारीणि[1] मेरुशृङ्गाणि वावनौ।।३४।।

घण्टाटङ्कारवादित्रनिर्घोषैर्भव्यसंस्तवैः।
पूजोत्सवैर्हरन्त्यत्र यानि भव्यमनांस्यलम्।।३५।।

प्राकारखातिकाट्टालतोरणाद्यैर्विभूषिता।
पुरी या राजराजस्य[2] रेजे वा सुमनोहरा।।३६।।

अनेकरत्नमाणिक्यचन्दनागुरुवस्तुभिः।
पट्टकूलादिभिर्योच्चैः जयति[3] स्म निधीनपि।।३७।।

यत्र भव्या धनैर्द्धान्यैः पूर्वपुण्येन नित्यशः[4]।
सम्यक्त्वव्रतसंयुक्ताः सप्तव्यसनदूरगाः।।३८।।

जैनीयात्राप्रतिष्ठाभिर्ग[5]रिष्ठाभिर्निरन्तरम्।
पात्रदानजिनार्चाभिः साधयन्ति निजं हितम्।।३९।।

यत्र नार्योऽपि रूपाढ्याः संपदाभिर्मनोहराः।
सम्यक्त्वव्रतसद्वस्त्ररत्नभूषाविराजिताः।।४०।।

सत्पुत्रफलसंयुक्ता दानपूजादिमण्डिताः।
कल्पवल्लीर्जयन्त्युच्चैः परोपकृतितत्पराः।।४१।।

---

1 'सर्मकारीणि' इति सप्रतौ

2 'राजराजस्व' इति अप्रतौ

3 'च्चैजयति' इति अ–स प्रतयोः

4 'नित्यशः' इति अप्रतौ

5 'प्रतिष्टाभिः' इति अ–स–ब प्रतीषु

यत्र देवेन्द्रनागेन्द्रनरेन्द्राद्यैः प्रपूजितः।

वासुपूज्यो जिनो जातः सा पुरी केन वर्ण्यते।।

तत्र चम्पापुरीमध्ये बभौ[१] राजा प्रजाहितः।

प्रतापनिर्जितारातिर्[२]द्धात्रीवाहननामभाक्।।४३।।

समन्ताद्यस्य पादाब्जद्वयं परमहीभुजः।

सेवन्ते भक्तितो नित्यं पद्मं वा भ्रमरोत्कराः।।४४।।

नीतिशास्त्रविचारज्ञो रूपेण जितमन्मथः।

धर्मवान् स बभौ[३] राजा वित्तेन धनदोपमः।।४५।।

राज[४]विद्याभिरायुक्तः सप्तव्यसनवर्जितः[५]।

दाता भोक्ता प्रजाभीष्टो मदमुक्तो विचक्षणः।।४६।।

सप्ताङ्गराज्यसंपन्नः सुधीः पञ्चाङ्गमन्त्रवित्।

वैरिष[६]ड्वर्गनिर्मुक्तः शक्ति[७]त्रयविराजितः।।४७।।

स्वाम्यमात्यसुहृत्कोष[८]देशदुर्गबलाश्रितम्[९]।

सप्ताङ्गराज्यमित्येष प्राप्तवान् जिनभाषितम्।।४८।।

---

[1] 'निर्जितारातिद्धात्री' इति बप्रतौ

[2] 'वभौ' इति अ-ब-स प्रतीषु

[3] 'वभौ' इति अ-ब-स प्रतीषु

[4] 'राजा' इति अप्रतौ

[5] 'सप्तविसन' इति बप्रतौ 'वर्जित' इति सप्रतौ

[6] 'षट्' इति ब-स प्रत्यो:

[7] 'सक्ति' इति अ-सप्रतयो:

[8] 'कोस' इति अ-स प्रतयो:, कोश इति ब प्रतौ

[9] 'वलाश्रितं' इति अ-ब-सप्रतीषु

सहायं साधनोपायं देशं[1]कोशं बलाबलम्[2]।
विपत्तेश्च प्रतीकारं पञ्चाङ्गं मन्त्रमाश्रयत्।।४९।।
कामः क्रोधश्च मानश्च लोभो हर्षस्तथा मदः।
अन्तरङ्गोऽरिषड्वर्गः क्षितीशानां भवन्त्यमी।।५०।।
प्रभुशक्तिर्भवेदाद्या मन्त्रशक्तिर्द्वितीयका।
उत्साहशक्तिराख्याता तृतीयां शुभुजां शुभा।।५१।।
इत्यादिभूरिसंपत्तेर्भूपते[3]स्तस्य भामिनी।
नाम्नाऽभयमती ख्याता रूपलावण्यमण्डिता।।५२।।
शची शक्रस्य[4] चन्द्रस्य रोहिणीव खेर्यथा।
रण्णादेवी च तस्येष्टा साऽभवत् प्राणवल्लभा।।५३।।
कामभोगरसाधारकूपिका[5] कमलेक्षणा।
भूपतेश्चित्तसारङ्गवागुरा मधुरस्वरा।।५४।।
तया सार्द्धं यथाभीष्टं भुञ्जन् भोगान् मनःप्रियान्।
स राजा सुखतस्तस्थौ लक्ष्म्या वा पुरुषोत्तमः।।५५।।
श्रेष्ठी[6] वृषदासाख्यस्तस्यासीत्सर्वकार्यवित्[7]।
उत्तम श्रेष्ठिना[8] राज्यं स्थिरीभवति भूपतेः।।५६।।

---

1 'देश्यं' इति अप्रतौ
2 'वलावलं' इति अ-सप्रतयोः वलाबलं इति बप्रतौ
3 'भूंपर्त्ते' इति बप्रतौ
4 'सक्रस्य' इति अप्रतौ
5 'कूपिकां' इति अबप्रतयोः 'कपिका' इति सप्रतौ
6 'श्रेष्टी' इति त्रिषुप्रतीषु
7 'कार्यविवत्' इति ब प्रतौ
8 'श्रेष्टिना' इति अ-ब-सप्रतीषु

श्रीमज्जिनेन्द्र[१]पादाब्जसेवनैकमधुव्रतः।
सद्दृष्टिः सद्गुरोर्भक्तः श्रावकाचारतत्परः।।५७।।

जिनेन्द्रभवनोद्धारप्रतिमापुस्तकादिषु[२]।
चतुः[३]प्रकारसंघेषु वत्सलः परमार्थतः।।५८।।

एवं जिनोदितं क्षेत्रं[४] सप्तकं शर्मसम्पदम्[५]।
स्वचित्तामृतधाराभिस्तर्पयामास शुद्धधीः।।[६]५९।।

यो जिनेन्द्रपदाम्भोजचर्चनं[७] चित्तरञ्जनम्।
करोति स्म सदा भव्यः स्वर्गमोक्षैककारणम्[८]।।६०।।

यः सदा नवभिर्पुण्यैर्दातृसप्तगुणान्वितः।
पात्रदानेन[९] पूतात्मा श्रेयांसो वापरो[१०] नृपः।।६१।।

स श्रेष्ठी[११] याचकानां च दयालुर्दानमण्डितः।
संजातः[१२] परमानन्ददायको वा सुरद्रुमः।।६२।।

तत्प्रिया जिनमत्याख्या[१३] रूपसौभाग्यसंयुता[१४]।
सती व्रतपताकेव कुलमन्दिरदीपिका।।६३।।

---

1 ‘श्रीमज्जेन्द्र’ इति सप्रतौ
2 ‘पुस्तिकादिषु’ इति बप्रतौ
3 ‘चतु’ इति अ–ब प्रतयोः
4 ‘क्षेत्र’ इति अ–स प्रतयोः
5 ‘शर्मशत्पदं’ इति सप्रतौ
6 ‘सुद्धधी’ इति अ–स प्रतयोः
7 ‘वर्चनं’ इति अप्रतौ
8 ‘सर्गमोक्षैक’ इति सप्रतौ
9 ‘पात्रदानन’ इति सप्रतौ, दानेनं – बप्रतौ
10 ‘वापरा’ इति सप्रतौ
11 ‘श्रेष्टी’ इति अ–ब–सप्रतीषु
12 ‘संञ्जाताः’ इति सप्रतौ
13 ‘जिनमत्याख्य’ इति सप्रतौ
14 ‘संयुता’ इति सप्रतौ

श्रीजिनेषु मतिस्तस्याः संजातातीव निर्मला[१]।
ततोऽस्या जिनमत्याख्याभवत्सार्था शुभप्रदा[२]।।६४।।
यद्रूपसंपदं वीक्ष्य जगत्प्रीति[३]विधायिनीम्।
जाता देवाङ्गना नूनं मेषोन्मेष[४] विवर्जिता।।६५।।
सद्दानात्कल्पवल्लीव[५] परमानन्ददायिनी।
पूजया जिनराजस्य शची वा भक्तितत्परा।।६६।।
श्रावकाचारपूतात्मा पवित्रीकृतभूतला।
दयाक्षमागुणैर्नित्यं सा रेजे वा मुनेर्मतिः।।६७।।
एवं स्वपुण्यपाकेन श्रेष्ठिनी[६] गुणशालिनी।
एकदा सुखतः सुप्ता मन्दिरे सुन्दराकृतिः।।६८।।
निशायाः[७] पश्चिमे यामे स्वप्ने संपश्यति[८] स्म सा।
मेरुं सुदर्शनं रम्यं दिव्यं कल्पद्रुमं मुदा।।६९।।
स्वर्विमानं सुरैः सेव्यं विस्तीर्णं च सरित्पतिम्।
प्रज्वलन्तं शुभं वह्निं प्रध्वस्तध्वान्तसंचयम्।।७०।।
संतुष्टा प्रातरुत्थाय[९] स्मृतपञ्चनमस्कृतिः।
प्राभातिकक्रियां कृत्वा जिनमातेव सन्मतिः।।७१।।

---

[1] 'निर्मलाः' इति बप्रतौ
[2] 'सुभप्रदा' इति बप्रतौ
[3] 'जगत्प्रतीति' इति अप्रतौ
[4] 'पेषोन्मेष' इति बप्रतौ
[5] 'काल्पवल्लीव' इति बप्रतौ
[6] 'श्रेष्टिनी' इति अ-सप्रतयोः
[7] 'निसाया' इति अप्रतौ
[8] 'संपस्यति' इति अप्रतौ
[9] 'रुछाय' इति बप्रतौ

वस्त्राभरणमादाय विकसन्मुखपङ्कजा।

सनम्रा[१] श्रेष्ठिनं[२] प्राह स्वस्वप्नान् शर्मसूचकान्[३]।।७२।।

श्रेष्ठी[४] वृषभदासस्तु तान्निशम्य[५] प्रहृष्टवान्।

शुभं श्रुत्वा सुधीः को वा भूतले न प्रमोदवान्।।७३।।

जगौ श्रेष्ठी[६] शुभं भद्रे तथापि जिनमन्दिरम्।

गत्वा गुरुं प्रपृच्छावो[७] ज्ञानिनं तत्त्ववेदिनम्[८]।।७४।।

ततस्तौ बन्धुभिर्युक्तौ पूजाद्रव्यसमन्वितौ।

जिनेन्द्रभवनं गत्वा परमानन्ददायकम्।।७५।।

पूजयित्वा जिनानुच्चैर्विशिष्टा[९]ष्टविधार्चनैः।

संस्तुत्वा नमतः स्मोच्चैर्भव्यानामीदृशी मतिः।।७६।।

ततः सुगुप्तनामानं मुनीन्द्रं धर्मदेशकम्।[१०]

प्रणम्य परया प्रीत्यापृच्छत्स्वप्नफलं[११] वणिक्।।७७।।

तदा ज्ञानी मुनिः[१२] प्राह परोपकृतितत्परः।

शृणु श्रेष्ठिन्[१३] गिरीन्द्रस्य दर्शनेन[१४] सुदर्शनः।।७८।।

---

1 'सानम्रा' इति बप्रतौ, 'सनम्राज्ये' इति अप्रतौ

2 'श्रेष्टिनं' ब-सप्रतयोः

3 'सर्मसूचकान्' अ-सप्रतयोः

4 'श्रेष्टी' इति त्रिषु

5 'तान्निसम्य' इति अप्रतौ

6 'श्रेष्टी' इति अ-ब-सप्रतीषु

7 'प्रपृछावो' इति त्रिषु

8 'तत्वावेदिनम्' इति बप्रतौ

9 'विशष्टा' इति सप्रतौ

10 'धर्मदेसकं' इति अप्रतौ

11 'पृछस्वप्न' इति अ-सप्रतयोः

12 'मुनीः' इति बप्रतौ

13 'श्रेष्टिन्' इति त्रिषुप्रतीषु

14 'दर्शनैन' इति बप्रतौ

पुत्रो भावी पवित्रात्मा त्वत्कुलाम्भोजभास्कर:।

चरमाङ्गो महाधीरो विशुद्ध: शीलसागर:।।७९।।

दर्शनाद्देववृक्षस्य पुत्रो लक्ष्मीविराजित:।

दाता भोक्ता दयामूर्तिर्भविष्यति न संशय:[1]।।८०।।

सुरेन्द्रभवनस्यात्र[2] दर्शनेन सुरैर्नत:।

जगन्मान्यो[3] विचारज्ञ:[4] संज्ञेय:[5] परमोदय:।।८१।।

जलधेर्वीक्षणादेव[6] गम्भीर: सागरादपि।

श्रावकाचारपूतात्मा जिनभक्तिपरायण:।।८२।।

अग्नेर्दर्शनतो[7] नूनं पुत्रस्ते गुणसागर:।

घातिकर्मेन्धनं दग्ध्वा केवली संभविष्यति।।८३।।

इत्यादिकं समाकर्ण्य श्रेष्ठी[8] भार्यादिसंयुत:।

स्वप्नानां सत्फलं तुष्ट: प्राप्तपुत्रो यथा हृदि।।८४।।

नान्यथा मुनिनाथोक्तमिति ध्यायन्सुधीर्मुदा[9]।

विश्वास: सद्गुरूणां य: स एव सुखसाधनम्।।८५

---

1 'शंभय:' इति अप्रतौ, 'संसय:' इति ब-स-प्रतयो:

2 'भुवनस्यात्र' इति बप्रतौ

3 'जगन्मानो' इति अ-सप्रतयो:

4 'विचारज्ञ्यं' इति सप्रतौ

5 'सज्ञेय:' इति अ-सप्रतयो:

6 'जलधेवीक्षणा' इति बप्रतौ

7 'अग्नेर्दनतो' इति अप्रतौ, अग्नेदर्शन इति सप्रतौ

8 'श्रेष्टी' इति अ-ब-सप्रतीषु

9 'सुधीर्त्मुदा' इति सप्रतौ

ततः श्रेष्ठी[1] प्रियायुक्तः[2] सज्जनैः परिवारितः।

नत्वा गुरुं परं प्रीत्या समागत्य स्वमन्दिरम्।।८६ ।।

कुर्वन् विशेषतो धर्मं पवित्रं जिनभाषितम्।

दानपूजादिकं नित्यं तस्थौ गेहे सुखं मुदा।।८७।।

अथ सा श्रेष्ठिनी[3] पुण्यात्[4] तदा प्रभृति नित्यशः।

दधती गर्भचिह्नानि रेजे[5] रत्नवती वभूः।।८८।।

पाण्डुत्वं सा मुखे दध्रे महाशोभाविधायकम्।

भाविपुत्रयशो वोच्चैः सज्जनानां मनः प्रियम्।।८९ ।।

स्वोदरे त्रिवलीभङ्गं सा तदा वहति स्म च[6]।

भाविपुत्रजराजन्ममृत्युनाश[7] प्रसूचकम्।।९० ।।

कार्यादौ मन्दतां भेजे सा सती कमलेक्षणा।

तत्तुजः क्रूरकार्येषु मन्दतां वात्र भाषिणीम्।।[8]९१ ।।

सा सदा सुतरां पुण्यवती चापि तदाक्षणे।

पात्रदाने जिनार्चायां[9]विशेषात् दौहृदं दधौ।।[10]९२ ।।

[1] ‘श्रेष्टी’ इति त्रिषु

[2] ‘युक्ता’ इति अप्रतौ

[3] ‘श्रेष्टिनी’ इति त्रिषु

[4] ‘पुण्यान्’ इति ब-स-प्रतयोः

[5] ‘रैजे’ इति बप्रतौ

[6] ‘चः’ इति बप्रतौ

[7] ‘नास’ इति अ-सप्रतयोः ‘चः’ इति बप्रतौ

[8] ‘भाषिनीम्’ इति त्रिषु

[9] ‘जिनार्चार्यां’ इति बप्रतौ

[10] ‘विशेर्षादौहृदं’ इति सप्रतौ

नवमासानतिक्रम्य सुतं सासूत[1] सुन्दरी[2]।

पुण्यपुञ्जमिवोत्कृष्टं शुभे नक्षत्रवासरे।।९३।।

चतुर्थ्यां पुष्यमासस्य शिते पक्षे सुखाकरम्।

तेजसा भास्करं किं वा कान्त्या जितसुधाकरम्।।९४।।

श्रेष्ठी[3] वृषभदासस्तु[4] सज्जनैः परिमण्डितः।

पुत्रजन्मोत्सवे गाढं परमानन्दनिर्भरः।।९५।।

कारयित्वा जिनेन्द्राणां भवने भवनोत्तमे[5]।

गीतवादित्रमाङ्गल्यैः स्नपनं[6] पूजनं महत्।।९६।।

याचकानां ददौ दानं सुधीर्वांछादिकं मुदा।

सारस्वर्णादिकं भूरि मृष्टवाक्यसमन्वितम्।।९७।।

कुलाङ्गना महागीतगानैर्मानैर्मनोहरैः[7]।

गृहे गृहे तदा तत्र वादित्रध्वजतोरणैः।।९८।।

चक्रुर्महोत्सवं[8] रम्यं जगज्जनमनःप्रियम्[9]।

सत्यं सत्पुत्रसंप्राप्तौ किं न कुर्वन्ति साधवः।।९९।।

बान्धवाः[10] सज्जनाः सर्वे परे भृत्यादयोपि च।

---

[1] 'सासूत्त' इति अप्रतौ

[2] 'सुदरी' इति सप्रतौ

[3] 'श्रेष्टि' इति त्रिषु

[4] 'दाशस्तु' इति अप्रतौ

[5] 'भुवनोत्तमे' इति बप्रतौ

[6] 'स्तपनं' इति सप्रतौ

[7] 'गीतमानैर्मानै' इति सप्रतौ

[8] 'चक्रेर्महोत्सवं' इति सप्रतौ

[9] 'मनःप्रियः' इति बप्रतौ

[10] 'वान्धवाः' इति त्रिषु

वस्त्रताम्बूलसद्दानैर्मानितास्तेन[१] हर्षत:।।१००।।

इत्थं श्रेष्ठी[२] प्रमोदेन नित्यं दानादिभिस्तराम्।

कतिचिद्वासरै:[३] रम्यै: पुन: श्रीमज्जिनालये।।१०१।।

विधाय स्नपनं पूजां सज्जनानन्ददायिनीम्[४]।

भाविमुक्तिपतेस्तस्य पुत्रस्य परमादरात्।।१०२।।

शोभनं दर्शनं सर्वजनानामभवद्यत:[५]।

ततो नाम चकारोच्चै: सुदर्शन इति स्फुटम्।।१०३।।

पूर्वपुण्येन जन्तूनां किं न जायेत भूतले।

कुलं गोत्रं शुभं नाम लक्ष्मी: कीर्त्तिर्यश:[६] सुखम्।।१०४।।

तस्माद् भव्या जिनै: प्रोक्तं पुण्यं सर्वत्र शर्मदम्।

दानपूजाव्रतं शीलं नित्यं कुर्वन्तु सादरा:[७]।।१०५।।

(वसन्ततिलका)

पुण्येन दूरतर–वस्तु–समागमोऽस्ति,

पुण्यं विना तदपि हस्ततलात्प्रयाति।

तस्मात्सुनिर्मलधिय: कुरूत प्रमोदात्

पुण्यं जिनेन्द्रकथितं शिवशर्मबीजम्[८]।।१०६।।

---

1 'र्मानितास्तैन' इति अप्रतौ

2 'श्रेष्ठी' अ–बप्रतौ, 'श्रीष्टी' इति सप्रतौ

3 'कनिचिद्' इति सप्रतौ

4 'वायिनीम्' इति सप्रतौ 'दायिनी' इति बप्रतौ

5 'सर्वजनानामंभवद्यत:' इति बप्रतौ

6 'कीर्त्तियश:' इति बप्रतौ, 'कीर्त्तियस:' इति सप्रतौ

7 'सादर:' इति अ–सप्रतयो:

8 'शर्मवीजं' इति अ–ब–सप्रतीषु

(शार्दूलविक्रीडितम्)

पुण्यं श्रीजिनराजचारुचरणाम्भोजद्वये[1] चर्चनम्।
पुण्यं सारसुपात्रदानमतुलं पुण्यं व्रतारोपणम्।।
पुण्यं निर्मलशीलरत्नधरणं पर्वोपवासादिकम्।
पुण्यं नित्यपरोपकारकरणं[2] भव्या भजन्तु श्रिये।।१०७।।

इति श्रीसुदर्शनचरिते[3] पञ्चनमस्कारमाहात्म्यप्रकाशके[4] मुमुक्षुश्रीविद्यानन्दिविरचिते सुदर्शनजन्ममहोत्सवव्यावर्णनो नाम तृतीयोऽधिकारः[5]।।३।।

---

[1] ‘चारुचरणांभोज’ इति बप्रतौ

[2] ‘नित्यं परोपकारः’ इति बप्रतौ, ‘नित्यपरोपकारणं भव्या’ इति सप्रतौ

[3] ‘चरित्रे’ इति बप्रतौ

[4] ‘महात्म्य’ इति बप्रतौ, ‘प्रकासके’ इति अप्रतौ, ‘प्रदर्शके’ इति सप्रतौ

[5] ‘तृतीयोध्यकारः’ इति अप्रतौ

चतुर्थोऽधिकारः

अथासौ बालको[१] नित्यं पितुर्गेहे मनोहरे।

वृद्धिं गच्छन्[२] यथा सौख्यं लालितो वनिताकरैः।।१।।

द्वितीयेन्दुरिवारेजे[३] जनयन् प्रीतिमुत्तमम्।

सत्यं सुपुण्यसंयुक्तः पुत्रः कस्य न शर्मदः।।२।।

दिव्याभरणसद्वस्त्रैर्भूषितोऽभात्स बालकः[४]।

सतामानन्दकृन्नित्यं कोमलो[५] वा सुरद्रुमः[६]।।३।।

नित्यं महोत्सवैर्दिव्यैः स बालः[७] पुण्यसम्बलः[८]।

प्रौढार्भको विशेषेण शोभितो[९] भुवनोत्तमः[१०]।।

पुत्रः सामान्यतश्चापि सज्जनानां सुखायते।

मुक्तिगामी च[११] यो भव्यस्तस्य[१२] किं वर्ण्यते भुवि।।५।।

मस्तके कृष्णकेशौघैः[१३] स रेजे पुण्यपावनः।

अलिभिः संश्रितो वात्र विकसच्चम्पकद्रुमः।।६।।

---

1 'वालको' इति त्रिषु

2 'गछन्' इति त्रिषु

3 'द्वितीयेदु---' इति अप्रतौ

4 'वालकः' इति त्रिषु

5 'कालो' इति सप्रतौ

6 'सुरद्रुम' इति बप्रतौ

7 'वालः' इति त्रिषु

8 'सम्वलः' इति अ-सप्रतयोः

9 'सोभितो' इति अप्रतौ सप्रतौ च

10 'भुविनोत्तमः' इति बप्रतौ

11 'त्र' इति अप्रतौ

12 'भव्यस्त' इति सप्रतौ

13 'केसौघैः' इति अप्रतौ सप्रतौ च

विस्तीर्णं निर्मलं तस्य ललाटस्थानमुन्नतम्।
पूर्वपुण्यनरेन्द्रस्य[१] वासस्थानमिवारुचत्।।७।।

नासिका शुकतुण्डाभा[२] गन्धामोदविलासिनी।
उन्नता संबभौ[३] तस्य सुयशः स्थितिशंसिनी।।८।।

चक्षुषी तस्य रेजाते सारपद्मदलोपमे[४]।
तस्य तद्वर्णनेनालं यो भावी केवलेक्षणः।।९।।

संलग्नौ तस्य द्वौकर्णौ रत्नकुण्डलशोभितौ।
सरस्वतीयशोदेव्योः[५] क्रीडान्दोलनकोपमौ[६]।।१०।।

चन्द्रो[७] दोषाकरो नित्यं सकलङ्कः परिक्षयी।
पद्मं जडाश्रितं तस्मात्तदास्यं जयति स्म ते।।११।।

तत्कण्ठः[८] संबभौ नित्यं रेखात्रयविराजितः[९]।
लक्ष्मीविद्यायुषां[१०] प्राप्ति[११]सूचको विमलध्वनिः।।१२।।

कण्ठे[१२] मुक्ताफलैर्दिव्यै[१३] रेजेऽसौ बालकोत्तमः[१४]।
तारागणैर्यथायुक्तस्तारेशो[१५] राजतेतराम्।।१३।।

---

1 'नरेन्द्रपूर्वपुण्यस्य' इति सप्रतौ
2 'शुकांतुंडांर्भ' इति बप्रतौ
3 'संवभौ' इति त्रिषु
4 'दलोत्पमे' इति बप्रतौ
5 'यसोः' इति अप्रतौ, 'लक्ष्मीसरस्वती--' इति सप्रतौ
6 'कोपमो' इति सप्रतौ
7 'चन्द्रे' इति बप्रतौ
8 'तंत्कंठः' इति बप्रतौ
9 'रेषा--' इति सप्रतौ ---विराजितं इति अ सप्रतयोः
10 'युखां' इति सप्रतौ-- युषं इति बप्रतौ
11 'प्रासिं' इति बप्रतौ
12 'कंटे' इति अप्रतौ
13 'फलैःर्दिव्यै' इति बप्रतौ
14 'वावलकोत्तमः' इति सप्रतौ
15 तारेसो इति अ-सप्रतयोः

भुजांसौ प्रोन्नतौ तस्य शोभितौ शर्मकारिणौ।
लोकद्वयमहालक्ष्मीसत्क्रीडा[1]पर्वताविव।।१४।।

हृदयं सदयं तस्य विस्तीर्णं परमोदयम्।
व्यजेष्ट सागरं क्षीरं[2] सारगम्भीरतास्पदम्।।१५।।

भारेण दिव्यहारेण मुक्ताफलचयेन च।
हृत्पङ्कजं बभौ तस्य तद्गुणग्रामशालिना।।१६।।

आजानुलम्बिनौ बाहू रेजाते भूषणान्वितौ।
दृढौ वा विटपौ तस्य सदा नौ कल्पशाखिनः[3]।।१७।।

पाणिपद्मद्वये तस्य कटकद्वयमुद्बभौ।
कनत्कनकनिर्माणमुपयोगद्वयं[4] यथा।।१८।।

तस्योदरं विभाति स्म सुमानं[5] नाभिसंयुतम्।
निधानस्थानकं वोच्चैः[6] सर्वदोषविवर्जितम्।।१९।।

कटीतटं[7] कटीसूत्रवेष्टितं[8] सुदृढं बभौ।
जम्बूद्वीपस्थलं वात्र स्वर्णवेदिकयान्वितम्।।२०।।

ऊरूद्वयं[9] शुभाकारं[10] सुदृढं तस्य संबभौ।
सारं कुलगृहस्योच्चैः स्तम्भद्वयमिवोत्तमम्।।२१।।

1 'सक्रीडा' इति बप्रतौ
2 'क्षारो' इति अप्रतौ
3 'शालिनः' इति बप्रतौ
4 'निर्माणंमुपयोगः' इति अप्रतौ
5 'सुमानां' इति बप्रतौ
6 'बोच्चैः' इति अ-सप्रतयोः
7 'कटातटं' इति सप्रतौ
8 'कटासूत्रं' इति बप्रतौ
9 'उरूद्वयं' इति अ-सप्रतयोः
10 'सुभाकारं' इति अ-सप्रतयोः

जानुद्वयं शुभं रेजे तस्य सारतरंतराम्।

वज्रगोलकयुग्मं वा कर्मारातिविजित्वरम्[१]।।२२।।

जङ्घाद्वयं परं तस्य सर्वभारभरक्षमम्[२]।

भव्यानां सुकुलं किं[३] वा तस्य रेजे सुखप्रदम्।।२३।।

द्वौ पादौ तस्य रेजाते स्वङ्गुलीभिः[४] समन्वितौ।

सपत्रं कमलं जित्वा लक्षणश्रीविराजितौ[५]।।२५।।

इत्यादिकं जगत्सारं तस्य रूपं मनःप्रियम्।

किं वर्ण्यते मया योऽत्र भावीत्रैलोक्यपूजितः[६]।।२५।।

वाणी तस्य मुखे जाता सज्जनानन्ददायिनी[७]।

तस्याः किं कथ्यते याग्रे सर्व[८]तत्त्वार्थभाषिणी[९]।।२६।।

ततो महोत्सवैः पित्रा जैनोपाध्यायसन्निधौ।

पठनार्थं[१०] स पूतात्मा स्थापितो धीमता[११] सुतः।।२७।।

पुरोहितसुते नामा स कुर्वन् पठनक्रियाम्।

कपिलाख्येन मित्रेण विनयैः रञ्जिताखिलः।।२८।।

---

1 'कर्माराति----' इति चरणं लुप्तं अप्रतौ

2 'जङ्धा---- क्षमम्' इति पदद्वयं लुप्तं अप्रतौ

3 'भव्यानां----' किं इति चरणं अनुपलब्धं अप्रतौ

4 'स्वंगुलिभिः' इति सप्रतौ

5 'विराजतौ' इति बप्रतौ

6 'त्रेलोक्यपूजितः' इति सप्रतौ

7 'सज्जनानंददायिनीम्' अप्रतौ

8 'सर्ब' इति बप्रतौ

9 'भाषिनी' इति अ-सप्रतयोः

10 'पाठनार्थं' इति ब प्रतौ

11 'धीमत्ता' इति अप्रतौ

पूर्वपुण्येन भव्योऽसौ[1] सर्वविद्याविदांवरः।
सञ्जातः सुतरां रेजे मणिर्वा संस्कृतो बुधैः[2] ।।२९।।
अक्षराणि विचित्राणि गणितं शास्त्रमुत्तमम्।
तर्कव्याकरणान्युच्चैः काव्यछन्दान्सि निष्तुषाम्।।३०।।
ज्योतिष्कं वैद्यशास्त्राणि जैनागमशतानि च।
श्रावकाचारकादीनि[3] पठति स्म यथाक्रमम्।।३१।।
विद्या लोकद्वये माता विद्या शर्मयशस्करी[4]।
विद्या लक्ष्मीकरा नित्यं विद्या चिन्तामणिर्हितः।।३२।।
विद्या कल्पद्रुमो रम्यो विद्या कामदुहा[5] च गौः।
विद्या सारधनं[6] लोके विद्या स्वर्मोक्षसाधिनी।।३३।।
तस्माद्भव्यैः सदा कार्यो विद्याभ्यासो जगद्धितः।
त्यक्त्वा प्रमादकं कष्टं सद्गुरोः पादसेवया।।३४।।
एवं विद्यागुणैर्दानैर्मानैर्भव्या[7]नुरञ्जनैः।
स रेजे यौवनं प्राप्य सुतरां सज्जनप्रियः।।३५।।
अथ तत्र परः श्रेष्ठी[8] सुधीः सागरदत्तवाक्।
पत्नी सागरसेनाख्या तस्यासीत्प्राणवल्लभा।।३६।।

---

[1] 'भव्यो सा' इति सप्रतौ
[2] 'वुधैः' इति अ-स-प्रतयोः
[3] 'श्रावकाचारकादानि' इति सप्रतौ
[4] 'यसकरी' इति अप्रतौ, 'यशस्कृरी' बप्रतौ
[5] 'कामदुर्ह' इति बप्रतौ
[6] 'साराधनं' इति सप्रतौ
[7] 'र्मानैभव्या' इति सप्रतौ
[8] 'श्रेष्टी' इति त्रिषु

श्रेष्ठी[1] सागरदत्ताख्यः स कदाचित्प्रमोदतः।
जगौ वृषभदासाख्यं प्रीतितो यदि मे सुता।।३७।।
भविष्यति तदा तस्मै दास्ये पुत्राय तां सुताम्।
नाम्ना सुदर्शनायाहं यतः प्रीतिः सदावयोः।।३८।।
युक्तं शतं गुणिप्रीतिर्वल्लभा[2] भवति ध्रुवम्।
विदुषां भारतीवात्र लोकद्वयसुखावहा।।३९।।
ततः समीपकाले च तस्य पत्नी स्वमन्दिरे[3]।
सती सागरसेनाख्या समसूत सुतां[4] शुभाम्।।४०।।
साभून्मनोरमा नाम्ना नवयौवनमण्डिता।
रूपसौभाग्यसम्पन्ना कामदेवस्य वा रतिः[5]।।४१।।
वस्त्राभरणसंयुक्ता सा रेजे सुमनोरमा।
कोमला कल्पवल्लीव जनानां मोहनौषधिः।।४२।।
तस्याः द्वौ कोमलौ[6] पादौ सारनूपुरसंयुतौ।
साङ्गुलीलक्षणोपेतौ जयतः[7] स्म कुशेशयम्[8]।।४३।।
तस्य जङ्घे च रेजाते सारलक्षणलक्षिते[9]।
पाद[10]पङ्कजयोर्नित्यं दधत्यौ नालयोः श्रियम्।।४४।।

---

[1] 'श्रेष्टी' इति त्रिषु
[2] 'प्रीतिर्वर्ल्लभा' इति बप्रतौ
[3] 'स्वमन्दिरेः' इति बप्रतौ
[4] 'शुतां' इति अ-ब-सप्रतीषु
[5] 'रति' इति बप्रतौ
[6] 'कोमलो' इति अप्रतौ
[7] जयति इति अप्रतौ जवति इति सप्रतौ
[8] 'कुसेसयं' इति असप्रतयोः कुशेसयं इति बप्रतौ
[9] 'लक्षितौ' इति अप्रतौ, लक्षते इति बप्रतौ
[10] 'पादं' इति बप्रतौ

सदर्पचारुकन्दर्पभूपतेर्गृहतोरणे।

रम्भास्तम्भायितं तस्याश्चोरुभ्यां यौवनोत्सवैः।।४५।।

नितम्बस्थलमेतस्याः जैत्रभूमिर्मनोभुवः[१]।

यत्सदैवात्र[२] वास्तव्यं पाति[३] लोकत्रयं रतम्।।४६।।

मध्यभागो[४] बलिष्ठोऽस्याः कृशोदर्याः कृशोऽपि सन्।

यो बलित्रितयाक्रान्तोऽप्यधिकां विदधौ श्रियम्।।४७।।

तस्याश्च हृदयं रेजे कुचद्वयसमन्वितम्।

सहारं तोरणद्वारं सकुम्भं वा स्मरप्रभोः।।४८।।

एतस्याः सरला काला रोमराजी तरां बभौ।

कन्दर्पदन्तिनो बिभ्रत्यालानस्तम्भविभ्रमम्।।४९।।

तद्बाहू[५] कोमलौ रम्यौ[६] करपल्लवसंयुतौ।

सद्रत्नकङ्कणोपेतौ[७] जयतो मालतीलताम्।।५०।।

कण्ठः ससुस्वरस्तस्यास्त्रिरेखो[८] हारमण्डितः।

कम्बुशोभां बभारोच्चैः सज्जनानन्ददायिनीम्।।५१।।

मुखाम्बुजं बभौ तस्याः नासिकाकर्णिकायुतम्।

सुगन्धं रदनज्योत्स्नाकेसरं[९] कोमलं शुभम्।।५२।।

---

1 'र्मतोभुवः' इति अप्रतौ

2 'सदैवान' इति बप्रतौ

3 'पात्रि इति बप्रतौ, पति इति सप्रतौ'

4 'मध्यं' इति अप्रतौ

5 'बाहौ' इति सप्रतौ

6 'रम्यो' इति बप्रतौ

7 'कंकणोयेतो' इति अप्रतौ

8 'स्त्रिरेषो' इति अ-सप्रतयोः

9 'ज्योस्न्ना' इति अप्रतौ

चक्षुषी कर्णविश्रान्ते[१] रेजाते भ्रूसमन्विते[२]।
कामिनां चित्तवेध्येषु पुष्पेषो:[३] शरशोभिते।।५३।।
कर्णौ लक्षणसम्पूर्णौ कुण्डलद्वयसुन्दरौ।
तस्या रूपश्रियो नित्यमानन्दोलश्रियमाश्रितौ।।५४।।
कपोलौ निर्मलौ तस्या: वर्त्तुलाकारधारिणौ।
जगच्चेतोहरौ नित्यं सोमवत्संबभूवतु:[४]।।५५।।
ललाटपट्टकं तस्या: निर्मलं तिलकान्वितम्।
चन्द्रबिम्बं कलङ्कत्वाज्जयति[५] स्म सदाशुभम्।।५६।।
तस्या: सुकेश्या:[६] कबरीबन्ध: केनोपमीयते।
यस्तूच्चै: कामराजस्य कामिनां पाशवद् बभौ।।५७।।
इत्यादिरूपसम्पत्त्या[७] वस्त्राभरणशोभिता।
गुणै: सुराङ्गना: सापि जयति स्म मनोरमा[८]।।५८।।
अथैकदा पुरीमध्ये विनोदेन सुदर्शन:।
कन्दर्पकामिनीरूपसर्पदर्पस्य जाङ्गुली।।५९।।
मित्रेण कपिलेनामा दिव्याभरणवस्त्रभाक्।
पर्यटन् कल्पवृक्षो वा याचकप्रीणनक्षम:।।६०।।

---

1 ‘विश्राते’ इति बप्रतौ
2 ‘भूयमन्विते’ इति अप्रतौ
3 ‘पुष्पैषो:’ इति अप्रतौ
4 ‘बभूवतु’ इति अप्रतौ
5 ‘त्वाजयति’ इति अ-बप्रतयो:
6 ‘सुकेशा:’ इति अप्रतौ
7 ‘सम्पत्या’ इति अ-बप्रतयो:
8 ‘मनोरमा:’ इति सप्रतौ

सर्वलक्षणसम्पूर्णः कलागुणविशारदः।

सर्वस्त्रीजनसन्दोहनेत्रनीलोत्पलश्रियः[1]।।६१।।

पूर्णेन्दुः[2] पुण्यसम्पूर्णः स्वकान्तिज्योत्स्नयान्वितः।

क्वचिद्[3] गच्छन्[4] स्वसौभाग्यान्मोहयन्[5] सकलान् जनान्।।६२।।

तस्य सागरदत्तस्य पुत्रिकां कुलदीपिकाम्।

वस्त्राभरणसंदोहैर्मण्डितां तां मनोरमाम्[6]।।६३।।

सखीभिः संयुतां पूतां पूजार्थं निजलीलया।

जिनालयं प्रगच्छन्तीं[7] समालोक्य सुविस्मितः।।६४।।

स प्राह कपिलं मित्र किमेषा सुरकन्यका।

किमेषा किन्नरी रम्भा किं वा चैषा[8] तिलोत्तमा।।६५।।

किं वा विद्याधरी रम्या किं वा नागेन्द्रकन्यका।

आगता भूतले सत्यं ब्रूहि त्वं मे विचक्षण[9]।।६६।।

तं निशम्य सुधीः सोऽपि जगाद कपिलो द्विजः।

शृणु त्वं मित्र ते वच्मि वचः सन्देहनाशनम्।।६७।।

अत्रैव पत्तने रम्ये श्रेष्ठी सागरदत्तवाक्।

श्रीजिनेन्द्रपदाम्भोजसेवनैकमधुव्रतः।।६८।।

---

1 ‘नेत्रमीलोत्पलश्रियः’ इति बप्रतौ

2 ‘पूर्णेदुः’ इति सप्रतौ

3 ‘कचिद्’ इति बप्रतौ

4 ‘गछन्’ इति त्रिषु

5 ‘सौभाग्यमहोयन्’ इति सप्रतौ सौभाग्यामोहयन् इति अप्रतौ

6 ‘मनोरमम्’ इति बप्रतौ

7 ‘प्रगछन्तीं’ इति त्रिषु, ‘प्रगछंती’ इति अप्रतौ, प्रगछंति इति सप्रतौ

8 ‘चैषो’ इति अप्रतौ

9 ‘विचक्षणा’ इति सप्रतौ

श्रावकाचारपूतात्मा दानपूजाविराजित:।
सती सागरसेनाख्या तत्प्रिया सुमन:प्रिया[1] ।।६९।।

सत्यं स एव लोकेऽस्मिन् गृहवास: प्रशस्यते।
यत्र धर्मे गुणे दाने द्वयोर्मेधा[2] सदा शुभा।।७०।।

तयोरेषा[3] सुता सारकन्या गुणविभूषिता।
पुण्येन यौवनोपेता कुलोद्योतनदीपिका।।७१।।

तदाकर्ण्य कुमारोऽपि मानसे मोहितस्तराम्।
लक्ष्मीं वात्र हरिर्वीक्ष्य सञ्जात: कामपीडित:।।७२।।

स्वमन्दिरं समागत्य शय्यायां संपपात च[4]।
तां चित्ते देवतां वोच्चै: स्मरति स्म स्मराकुल:।।७३।।

तच्चिन्तया तदा तस्य सर्वकार्यसमन्वितम्।
अन्नं पानं च ताम्बूलं विस्मृतं धिक् स्मराग्निकम्।।७४।।

चन्दनागुरूकर्पूरपुष्पशीतोपचारक:।
तस्य कामाग्निकुण्डे च संप्रजाता[5] घृताहुति:।।७५।।

एहि त्वमेहि सञ्जल्पन्तिष्ठ[6] कामिनि साम्प्रतम्[7]।
उत्सङ्गे मृगशावाक्षि मम तापं व्यपोहय[8]।।७६।।

---

1 ‘सुमन:प्रिय:’ इति बप्रतौ
2 ‘द्वयेर्मेधा’ इति सप्रतौ
3 ‘तयोरेखा’ इति बप्रतौ
4 ‘संपपात च्’ इति अप्रतौ, ‘संपपात् च’ इति सप्रतौ
5 ‘संप्राजाता’ इति बप्रतौ
6 ‘सजल्पंस्तिष्ट’ इति त्रिषु
7 ‘शांप्रतम्’ इति अ–सप्रतयो:
8 ‘व्यपोहया’ इति सप्रतौ

इत्यादिकं वृथालापं जल्पन् पित्रादिभिस्तदा।

पृष्टस्ते पुत्र किं जातं ब्रूहि सर्वं यथार्थत:।।७७।।

स पृष्टोऽपि यदा नैव ब्रूते पित्रा तदा द्रुतम्।

संपृष्ट:[१] कपिल: प्राह सर्वं वृत्तान्तमादित:।।७८।।

युक्तं प्रच्छन्नकं[२] कार्यं यत्किंचिद्वा[३] शुभाशुभम्।

मित्रं सर्वं विजानाति तत्सखा[४] शर्मदायक:[५]।।७९।।

पुत्रस्यार्त्तिमथाकर्ण्य[६] तद्व्यथापरिहानये।

गृहं सागरदत्तस्य चचाल वणिजांपति:[७]।।८०।।

भवन्त्यपत्यवर्गस्य पितरस्तु[८] सदा हिता:।

यथा पद्माकरस्यात्र भानुर्नित्यं विकासकृत्।।८१।।

यावत्तस्य गृहं याति श्रेष्ठी वृषभदासवाक्।

तावत्तस्य गृहे सापि पुत्री नाम्ना मनोरमा।।८२।।

सुदर्शनं समालोक्य विद्धा मदनशायकै:[९]।

गत्वा गृहं गृहीता[१०] वा पिशाचेन सुविह्वला[११]।।८३।।

---

[1] ‘संपृष्ठ:’ इति बप्रतौ

[2] ‘प्रछन्नकं’ इति त्रिषु

[3] ‘तत्किञ्चिद्’ इति सप्रतौ

[4] ‘सत्सखा’ इति अप्रतौ सप्रतौ च

[5] ‘शर्मदायिक:’ इति अप्रतौ, ‘न्नर्मदायिक:’ इति सप्रतौ

[6] ‘पुत्रस्यर्त्तिमथाकर्ण्य’ इति सप्रतौ

[7] ‘विणिजांपति:’ इति बप्रतौ, वणिजांपति इति अप्रतौ

[8] ‘पितरसु’ इति सप्रतौ पितुरस्तु इति अ–ब–प्रत्यो:

[9] ‘मदनशयकै:’ इति अप्रतौ

[10] ‘गृहीत्वा’ इति सप्रतौ

[11] ‘सुविहवला:’ इति बप्रतौ

क्वासि क्वासि मनोऽभीष्ट मदीयप्राणवल्लभ[1]।

त्वद्विना मे घटी चापि याति कल्पशतोपमा।।८४।।

मासायते निमेषोऽपि[2] गृहं कारागृहायते।

देहि मे वचनं नाथ मदीयप्राणधारणम्।।८५।।

स एव नरशार्दूलो भुवने परमोदय:[3]।

यो मां दर्शनमात्रेण पीडयत्यत्र मन्मथ:।।८६।।

इत्यादिकं प्रलापं च करोति स्म निरन्तरम्।

भोजनादिकमुत्सृज्य तदा संसक्तमानसा।।८७।।

युक्तं दुष्टेन कामेन महान्तोऽपि महीतले।

रुद्रादयोऽपि संदग्धा मुग्धेष्वन्येषु[4] का कथा[5]।।८८।।

तावत्तत्र समायात: स श्रेष्ठी तं विलोक्य च।

सुधी:[6] सागरदत्तोऽपि समुत्थाय कृतादर:।।८९।।

स्थाना[7]सनशुभैर्वाक्यैश्चक्रे[8] सन्मानमुत्तमम्।

स[9] स्वभाव: सतां नित्यं विनयो य: सज्जनेष्वलम्।।९०।।

---

[1] 'वल्लभ:' इति बप्रतौ

[2] 'नमेषोपि' इति बप्रतौ

[3] 'परमोदष:' इति अप्रतौ

[4] 'मुग्धान्येषु' इति बप्रतौ

[5] 'कथां' इति बप्रतौ

[6] 'सुधी' इति बप्रतौ

[7] 'स्ठानासन' इति अप्रतौ

[8] 'वाक्यैचक्रे' इति सप्रतौ

[9] 'स्व' इति बप्रतौ

ततः कुशलवार्त्तां च कृत्वा स धार्मिकोचिताम्[1]।

जगौ कन्या पिता प्रीतो भो श्रेष्ठिन् सज्जनोत्तम[2]।।९१।।

पवित्रं मन्दिरं मेऽद्य[3] सञ्जातं सुविशेषतः।

यद्भवन्तः समायाताः पवित्रगुणसागराः।।९२।।

कृत्वा कृपां तथा प्रीत्या कार्यं किमपि कथ्यताम्।

ततो वृषभदासोऽपि[4] प्रोवाच स्वमनीषितम्।।९३।।

मनोरमा शुभा पुत्री त्वदीया पुण्यपावना।

त्वया सुदर्शनायाशु दीयते[5] परमादरात्।।९४।।

तन्निशम्य सुधीः सोऽपि तुष्टः सागरदत्तवाक्।

जगौ श्रेष्ठिनः सुधीः सारसुवर्णमणिसम्भवः।।९५।।

संयोगः शर्मदो नित्यं कस्य वा न सुखायते।

यतः कन्या मया तस्मै दीयते त्वत्तुजे मुदा।।९६।।

शृणु चान्यद्वचो भद्र गदतो मम साम्प्रतम्।

ययोरेव समं वित्तं ययोरेव समं कुलम्।।९७।।

तयोर्मैत्री विवाहश्च न तु पुष्टाविपुष्टयोः।

श्लोकोऽयं सत्यमापन्नः[6] सम्बन्धादावयोरपि।।९८।।

---

[1] 'साधर्म्मिकोचिताम्' इति असप्रतयोः, 'सार्धार्मकोचितां' इति ब

[2] 'सज्जनोत्तमः' इति ब स प्रतयोः

[3] 'मेऽध' इति बप्रतौ

[4] 'वृषृभदासो' इति अप्रतौ, 'वृषदासो' इति बप्रतौ

[5] 'दीयत' इति सप्रतौ

[6] 'सत्यमामपन्नः' इति बप्रतौ

गदित्वेति समाहूय श्रीधराख्यं विचक्षणम्।

ज्योतिष्कशास्त्रसम्पन्नं दत्वा मानं वणिग्जगौ।।९९।।

ब्रूहि भो त्वं शुभं लग्नं विवाहोचितमुत्तमम्।

व्यवहार:[१] सतां मान्यो य: शुभो भव्यदेहिनाम्।।१००।।

सोऽवोचन्निकटश्चास्ति[२] लग्नो मासे वसन्तके।

सर्वदोषविनिर्मुक्त:[३] पञ्चम्यां शुक्लपक्षके।।१०१।।

सम्पूर्णायां तिथौ धीमान् य: करोति विवाहकम्।

गृहं पूर्णं भवेत्तस्य[४] पुत्ररत्नसमृद्धिभि:।।१०२।।

तदा तौ परमानन्दनिर्भरौ वणिजां पती[५]।

पूर्वं कृत्वा जिनेन्द्राणां मन्दिरे शर्ममन्दिरे।।१०३।।

पञ्चामृतैर्जगत्पूज्यजिनेन्द्रस्नपनं महत्।

चक्रतुश्च महापूजां जलाद्यै: शर्मकारिणीम्।।१०४।।

ततस्तौ सज्जनैर्युक्तौ[६] विशिष्टै[७]श्चित्तरञ्जनै:[८]।

विधाय मण्डपं दिव्यं महास्तम्भै: समुन्नतम्।।१०५।।

सारवस्त्रादिभिर्युक्तं पुष्पमालाविराजितम्।

सतां चेतोहरो पूतं[९] लक्ष्म्या वासमिवायतम्।।१०६।।

---

[1] 'व्यवहार' इति अ स प्रतयो:

[2] 'वोचनिकटं' इति बप्रतौ, 'निकटं' इति अ स प्रतयो:

[3] 'निर्मुक्ता:' इति सप्रतौ

[4] 'वभेत्तस्य' इति बप्रतौ

[5] 'पति' इति बप्रतौ

[6] 'सजनै' इति अप्रतौ, 'सज्जनैयुक्तो' इति बप्रतौ

[7] 'विशिष्टौ' इति सप्रतौ

[8] 'चित्तहंजनै:' इति बप्रतौ

[9] 'स्रतं' इति बप्रतौ

सद्वेदीपूर्णकुम्भाद्यैः संयुतं[१] विलसद्ध्वजम्।
कामिनीजनसंगीतध्वनिवादित्रराजितम्।।१०७।।
महादानप्रवाहेण जनानां वा सुरद्रुमम्।
रम्भास्तम्भैर्युतं चारुतोरणैः प्रविराजितम्।।१०८।।
मङ्गलस्नानकं दत्त्वा कुलस्त्रीभिर्मनोहरम्[२]।
वस्त्राभरणसंदोहैः स्रक्ताम्बूलादिभिर्युतम्।।१०९।।
महोत्सवैः समानीयः तत्र पूतं वधूवरम्।
शचीशक्रमिवात्यन्तसुन्दरं[३] पुण्यमन्दिरम्।।११०।।
वेद्यां[४] संस्थाप्य पुष्पार्द्रतन्दुलाद्यैः[५] सुमानितम्।
जैनपण्डितसंप्रोक्तमहाहोमजपादिभिः।।१११।।
शुभे लग्ने दिने रम्ये कुलाचार[६]विधानतः[७]।
भोजनादिकसद्दानैर्मानै[८]श्चेतोऽभिरञ्जनैः।।११२।।
तदा सागरदत्ताख्यः श्रेष्ठी[९] भार्यादिभिर्युतः[१०]।
पूर्णं[११] शृङ्गारमादाय सुदर्शनकरे शुभे।।११३।।

---

1 'संयुत्तं' इति ब प्रतौ
2 'स्त्रीभिमनोहरं' इति सप्रतौ
3 'सुदरं' इति बप्रतौ
4 'वेद्यां' इति अप्रतौ
5 पुष्पाद्रतन्दुलाद्यैः इति त्रिषु
6 'कुलांचार' इति त्रिषु
7 'निधानतः' इति अप्रतौ
8 'द्दानैमानै----' इति सप्रतौ
9 'श्रीष्टी' इति सप्रतौ
10 'दिभिर्युत' इति बप्रतौ
11 'पूर्ण' इति बप्रतौ

चिरं जीवेति संप्रोक्त्वा[१] पुण्यधारामिवोज्ज्वलाम्[२]।

एषा तुभ्यं मया दत्ता जलधारां ददौ मुदा।।११४।।

सोऽपि तत्पाणिपङ्केजपीडनं[३] प्रमदप्रदम्।

चक्रे सुदर्शनो धीमान् सर्वसज्जनसाक्षिकम्।।११५।।

एवं तदा ततस्तत्र सज्जनानन्दकारणम्।

विवाहमङ्गलं दिव्यं समभूत्पुण्ययोगतः।।११६।।

(शार्दूलविक्रीडितम्)

इत्थं सारविभूतिमङ्गलशतैर्दानैः सुमानैः शुभैः

नित्यं पूर्णमनोरथैश्च नितरां जातो विवाहोत्सवः।

सर्वेषां प्रचुर[४]प्रमोदजनकः संतानसद्वृद्धिकः

सत्पुण्याच्छुभदेहिनां[५] त्रिभुवने संपद्यते मङ्गलम्।।११७।।

इति श्री[६]सुदर्शनचरिते[७] पञ्चनमस्कारमाहात्म्य[८]प्रदर्शके मुमुक्षुश्रीविद्यानन्दिविरचिते सुदर्शनमनोरमाविवाहमङ्गलव्यावर्णनो नाम चतुर्थोऽधिकारः।।

---

1 ‘संप्रोक्ता’ इति त्रिषु

2 ‘मिवोज्वलां’ इति त्रिषु ‘मिवोज्वला’ इति सप्रतौ

3 ‘तत्प्राणि---’ इति अ-सप्रतयोः, पीडिनं इति सप्रतौ

4 ‘प्रचुरां’ बप्रतौ

5 ‘पुण्याछुभ’ --- इति असप्रतयोः

6 ‘श्री’ पदं अनुपलब्धं अ-सप्रतयोः

7 ‘चरित्रे’ इति बप्रतौ

8 ‘महात्म्य---’ इति बप्रतौ

पञ्चमोऽधिकारः

अथातो दम्पती गाढं पूर्वपुण्यप्रभावतः।

महास्नेहेन[१] संयुक्तौ[२] शचीदेवेन्द्र[३]सन्निभौ।।१।।

भुञ्जानौ विविधान् भोगान् स्वपञ्चेन्द्रियगोचरान्।

स्वस्थितौ मन्दिरे नित्यं परमानन्दनिर्भरौ।।२।।

तदा कालक्रमेणोच्चैः सञ्जाते सुरतोत्सवे।

मनोरमा स्वपुण्येन शुभं गर्भं बभार[४] च।।३।।

अभ्रच्छाया[५] यथा मेघं प्रजानां जीवनोपमम्।

मासान्नव व्यतिक्रम्य सासूत सुतमुत्तमम्।।४।।

सर्वलक्षणसम्पूर्णं सुकान्ताख्यं जनप्रियम्।

रत्नभूमिर्यथा रत्नसञ्चयं[६] सम्पदाकरम्।।५।।

एवं वृषभदासाख्यः स श्रेष्ठी पुण्यपाकतः।

तारागणैर्यथा चन्द्रः पुत्रपौत्रादिभिर्युतः।।६।।

श्रीमज्जिनेन्द्रचन्द्रोक्तधर्मकर्मणि तत्परः।

श्रावकाचारपूतात्मा दानपूजापरायणः।।७।।

यावत्संतिष्ठते तावन्मुनीन्द्रो ज्ञानलोचनः।

समाधिगुप्तनामोच्चैराजगाम वनान्तरम्।।८।।

---

1 ‘महाश्नेहेन’ इति अप्रतौ

2 ‘संयुक्तो’ इति असप्रतयोः

3 ‘देवेन्द्र। संनिभौ’ इति बप्रतौ

4 ‘वभार’ इति असप्रतयोः

5 ‘अभ्रछाया’ इति त्रिषु प्रतीषु

6 ‘सञ्चय’ इति अप्रतौ

संघेन महता सार्द्धं रत्नत्रयविराजित:।

श्रीजिनेन्द्रमताम्भोधिवर्द्धनैकविधु:[1] सुधी:।।९।।

तपो रत्नाकरो नित्यं भव्याम्भोरुहभास्कर:।

जीवादिसप्ततत्त्वार्थसमर्थनविशारद:[2]।।१०।।

धर्मोपदेशपीयूषवृष्टिभि: परमोदय:।

सदा संतर्पयन् भव्यचातकौघान्[3] दयानिधि:।।११।।

तदागमनमात्रेण तद्वनं नन्दनोपमम्।

सर्वर्तुफलपुष्पौघै:[4] सञ्जातं सुमनोहरम्।।१२।।

जलाशयास्तरां स्वच्छा: सम्पूर्णा रेजिरे तदा।

जनतापश्छिदो[5]नित्यं ते सतां मानसोपमा:।।१३।।

क्रूरा: सिंहादयश्चापि बभूवुस्ते दयापरा:।

साधूनां[6] सत्प्रभावेन किं शुभं यन्न जायते।।१४।।

तत्प्रभावं समालोक्य वनपाल: प्रहर्षत:[7]।

फलादिकं समानीय धृत्वाग्रे भूपतिं जगौ।।१५।।

भो राजन् भुवनानन्दी समायातो वने मुनि:[8]।

संघेन महता सार्द्धं पवित्रीकृतभूतल:।।१६।।

---

[1] 'जिनेन्द्रमतीम्भोधि---' इति अप्रतौ

[2] 'विशादर:' इति बप्रतौ

[3] 'चातकौघन्' इति बप्रतौ

[4] 'सर्वत्रफल----' इति सप्रतौ

[5] 'तापश्चिदो' इति बप्रतौ, 'जनस्य---' इति सप्रतौ

[6] 'शाधूनां' इति सप्रतौ

[7] सहर्षत: इति बप्रतौ

[8] मुणि: इति सप्रतौ

तन्निशम्य प्रभुस्तस्मै दत्वा दानं प्रवेगतः।

दापयित्वा शुभां भेरीं भव्यानां शर्मदायिनीम्।।१७।।

सर्वैर्वृषभदासाद्यैः[1] पौरलोकैः समन्वितः।

गत्वा वनं मुनिं[2] वीक्ष्य त्रिःपरीत्य प्रमोदतः।।१८।।

मुनेः पादाम्बुजद्वन्द्वं समभ्यर्च्य सुखप्रदम्।

कृताञ्जलिर्नमश्चक्रे[3] भव्यानामित्यनुक्रमः[4]।।१९।।

मुनिः समाधिगुप्ताख्यो दयारससरित्पतिः।

धर्मवृद्धिं ददौ स्वामी[5] दृष्टास्ते भूमिपादयः[6]।।२०।।

ततस्तैर्विनयेनोच्चैः संपृष्टो मुनिसत्तमः।

धर्मं जगाद भो भव्याः श्रूयतां जिनभाषितम्।।२१।।

धर्मं शर्माकरं नित्यं कुरुध्वं परमोदयम्।

प्राप्यन्ते सम्पदो येन पुत्रमित्रादिभिर्युताः।।२२।।

सुराज्यं मान्यता नित्यं शौर्योदार्यादयो गुणाः।

विद्या यशः प्रमोदश्च धनधान्यादिकं तथा।।२३।।

स्वर्गो मोक्षः क्रमेणापि प्राप्यते भव्यदेहिभिः[7]।

स धर्मो द्विविधो ज्ञेयो मुनिश्रावकभेदभाक्।।२४।।

---

[1] 'सर्वैंवृषभ----' इति अप्रतौ

[2] 'मुनीं' इति बप्रतौ

[3] 'त्रतांजलि---' इति बप्रतौ

[4] 'मित्येनुक्रमः' इति अप्रतौ

[5] 'स्वामि' इति बप्रतौ

[6] 'भूमिपालदयः' इति बप्रतौ

[7] 'भव्यदेहिनः' इति सप्रतौ

मुनीनां स महाधर्मो भवेत्स्वर्गापवर्गदः[१]।

सर्वथा पञ्चपापानां त्यागो रत्नत्रयात्मकः।।२५।।

श्रावकाणां[२] लघुख्यातस्तत्रादौ दोषवर्जितः।

देवोऽर्हन्[३] केवलज्ञानी गुरुर्निर्ग्रन्थतामितः।।२६।।

दशलक्षणिको[४] धर्मः श्रद्धा चेति सुखप्रदा।

पालनीया सदा भव्यैः दुर्गतिच्छेदकारिणी[५]।।२७।।

जिनोक्तसप्ततत्त्वानां श्रद्धानं यच्च निर्मलम्।

सम्यग्दर्शनमाम्नातं भवभ्रमणनाशनम्[६]।।२८।।

तथौपशमिकं[७] मिश्रं[८] क्षायिकं च तदुच्यते।

सप्तानां प्रकृतीनां हि शममिश्रक्षयोक्तिभिः[९]।।२९।।

तेन युक्तो भवेद्धर्मो भव्यानां स्वर्गमोक्षदः।

यथाधिष्ठानसंयुक्तः प्रासादः प्रविराजते[१०]।।३०।।

मद्यमांसमधुत्यागः सहोदुम्बरपञ्चकैः।

अष्टौ मूलगुणानाहुः गृहिणां[११] श्रमणोत्तमाः[१२]।।३१।।

---

1 'भवेत्सर्गापवर्गदः' इति सप्रतौ

2 'श्रावकानां' इति सप्रतौ

3 'देशेऽर्हन्' इति सप्रतौ

4 'दशलाक्षिणिको' इति बप्रतौ

5 'छेदिकारिणी' इति सप्रतौ

6 'भव' इति शब्दः अनुपलब्धः सप्रतौ 'भ्रमणनाशनं' इत्येव पदं विद्यते।

7 'क्षायिकां' इति अप्रतौ

8 'तथौपाशमिकं' इति बप्रतौ

9 'शमभिश्रयोक्तिभिः' इति बप्रतौ

10 'प्रविराजेते' इति बप्रतौ

11 'गृहीणां' इति सप्रतौ

12 'श्रवणोत्तमः' इति अप्रतौ

तथा सत्पुरुषैर्नित्यं द्यूतादिव्यसनानि च।

संत्याज्यानि यकैः कष्टं महान्तोऽपि सदाश्रिताः[१]।।३२।।

सप्तव्यसनमध्ये च प्रधानं द्यूतमुच्यते।

कुलगोत्रयशोलक्ष्मीनाशकं तत्त्यजेत्बुधः।।३३।।

कितवेषु सदा रागद्वेषासत्यप्रवञ्चनाः।

दोषाः सर्वेपि तिष्ठन्ति यथा सर्पेषु[२] दुर्विषम्।।३४।।

अत्रौदाहरणं राजा श्रावस्त्यां[३] सुमहानपि।

सुकेतुस्तेन राज्यं च हारितं द्यूतदोषतः[४]।।३५।।

युधिष्ठिरोऽपि भूपालो द्यूतेनात्र प्रवञ्चितः।

कष्टां दशान्तरां[५] प्राप्तस्तस्माद्भव्यास्त्यजन्तु[६] तत्।।३६।।

श्रूयते च पुरा कुम्भनामा भूपः पलाशनात्।

काम्पिल्याधिपतिर्नष्टः[७] सूपकारेण संयुतः।।३७।।

तथा पापी बको राजा पलासक्तः प्रणष्टधीः।

लोकानां[८] बालकानां च भक्षको निन्दितो जनैः।।३८।।

भक्षित्वा निजपुत्रं च त्यक्तः पौरैर्विचक्षणैः।

स मृत्वा दुर्गतिं प्राप[९] पापिनामीदृशी गतिः।।३९।।

---

[1] 'समाश्रिताः' इति बप्रतौ

[2] 'सर्वेषु' इति सप्रतौ

[3] 'स्रावस्त्त्यां' इति त्रिषु

[4] 'द्यूतदोषः' इति सप्रतौ

[5] 'दशान्तरां' इति बसप्रतयोः

[6] 'भव्यात्यजंतु' इति सप्रतौ

[7] 'र्नष्टा' इति अप्रतौ

[8] 'लौकानां' इति त्रिषु

[9] 'प्राप्य' इति त्रिषु

मद्यपस्य भवेन्नित्यं नष्टबुद्धिः स्वपापतः।

तत्पानमात्रतः शीघ्रं दृष्टान्तश्च निगद्यते।।४०।।

एकपान्नामभागेको विप्रपुत्रोऽपि चैकदा।

परिव्राजकवेषेण गङ्गास्नानार्थनिर्गतः।।४१।।

अटव्यां मत्तमातंगै[१]र्मद्यमांसप्रभक्षकैः।

चाण्डालीसङ्गतैर्धृत्वा[२] स प्रोक्तो रे द्विजात्मजः।।४२।।

मद्यमांसप्रियाणां च मध्ये यद्रोचतेतेराम्।

तदेकं स्वेच्छया भुक्त्वा[३] याहि त्वं स्नानहेतवे।।४३।।

अन्यथा जाह्नवी[४] माता दुर्लभा मरणावधिः।

तन्निशम्य द्विजः सोऽपि चिंतयामास चेतसि।।४४।।*

पापलेपकरं मांसं श्वभ्रदुःखनिबन्धनम्।

कथं वा भक्षते विप्रैः कुलगोत्रक्षयंकरम्।।४५।।

उक्तं च – तिलसर्षपमात्रं च मांसं खादन्ति ये द्विजाः।।

तिष्ठन्ति नरके तावद्यावच्चन्द्रदिवाकरौ।।

चाण्डालीसङ्गमे जाते क्वचिद् भ्रान्त्यापि पापतः[५]।

प्रायश्चितं जगुर्विप्राः काष्ठभक्षणसञ्ज्ञकम्।।

[1] 'मात्तंगै' इति बप्रतौ
[2] 'संगतैर्द्धृत्वा' इति त्रिषु
[3] 'भक्त्वा' इति सप्रतौ
[4] 'याह्नवी' इति बप्रतौ
[5] 'पापतः' इति बप्रतौ

* श्लोकक्रमाङ्कः ३६ तः ४४ यावत् हासियास्थाने लिखिताः सन्ति ब-प्रतौ

धातकीगुडतोयोत्थं मद्यं सूत्रामणौ द्विजैः।
गृहीतं चेति मूढात्मा चेदमूढः[1] स विप्रकः।।*
पीत्वा मद्यं प्रमत्तोऽसौ त्यक्तकोपीनकः कुधी।
विधाय नर्त्तनं कष्टं क्षुधासंपीडितस्ततः।।४६।।
भक्षित्वा च पलं तस्मात् प्रज्वलन्कामवह्निना[2]।
चाण्डालीसङ्गमं कृत्वा दुर्गतिं सोऽपि संययौ[3]।।४७।।
तस्मात्तत्त्यज्यते[4] सद्भिर्मद्यं दुःखशतप्रदम्[5]।
सङ्गतिश्चापि संत्याज्या मद्यपानविधायिनाम्।।४८।।
गणिकासङ्गमेनापि पापराशिः प्रकीर्त्तितः[6]।
मद्यमांसरतत्वाच्च[7] परस्त्रीदोषतस्तथा।।४९।।
पापर्घ्या ब्रह्मदत्ताद्याः क्षितीशाश्च क्षयं गताः।
चौर्येण शिवभूत्याद्या रावणाद्याः परस्त्रिया।।५०।।[8]
तस्मादाखेटकं चौर्यं परस्त्री श्वभ्रकारणम्।
दौर्जन्यं च सदा त्याज्यं सद्भिः पापप्रदायकम्।।५१।।
अणुव्रतानि[9] पञ्चोच्चैस्त्रिप्रकारं गुणव्रतम्।
शिक्षाव्रतानि चत्वारि पालनीयानि धीधनैः।।५२।।

---

1 'वेदमूढ' इति बसप्रतयोः

2 'प्रज्वलन्कम----' इति अप्रतौ

3 'संयपौ' इति अप्रतौ

4 'तस्मात्तव्यज्यते' इति अबप्रतयोः

5 'शतप्रदां' इति बप्रतौ

6 'रतत्वात' इति अप्रतौ

7 'प्रकीर्त्तिताः' इति बप्रतौ

8 पूर्णश्लोकः अनुपलब्धः सप्रतौ

9 'अनुव्रतानि' इति सप्रतौ

* श्लोकाः उद्धृताः, अज्ञाताः

सारधर्मविदा नित्यं संत्याज्यं रात्रिभोजनम्।

अगालितं जलं हेयं धर्मतत्त्वविदांवरैः।।५३।।

मांसव्रतविशुद्ध्यर्थं चर्मवारिघृतादिकम्।

संधानकं सदा त्याज्यं[1] दयाधर्मपरायणैः।।५४।।

भोजनं परिहर्त्तव्यं मद्यमांसादिदर्शने।

श्रावकाणां तथा हेयं कन्दमूलादिकं सदा।।५५।।

पात्रदानं सदाकार्यं स्वशक्त्या[2] शर्मसाधनम्।

आहाराभयभैषज्यशास्त्रदानविकल्पभाक्।।५६।।

पूजा श्रीमज्जिनेन्द्राणां[3] सदा सद्गतिदायिनी[4]।

संस्तुतिः सन्मतिर्जापे[5] सर्वपापप्रणाशिनी।।५७।।

शास्त्रस्य श्रवणं नित्यं कार्यं सन्मतिरक्षणम्।

लक्ष्मी[6] क्षेमयशस्कारि[7] कर्मास्रवनिवारणम्।।५८।।

अन्ते सल्लेखना[8] कार्या जैनतत्त्वविदांवरैः।

परिग्रहं परित्यज्य सर्वशर्मशतप्रदा।।५९।।

इत्यादि धर्मसद्भावं[9] श्रुत्वा ते भूमिपादयः।

सर्वे तं सुगुरुं नत्वा परमानन्दनिर्भरः[10]।।६०।।

---

[1] 'त्याजां' इति सप्रतौ

[2] 'स्वभक्त्या' इति सप्रतौ

[3] 'दायिनीं' इति सप्रतौ

[4] 'सन्नतिर्जापे' इति सप्रतौ

[5] 'श्रीमजिनेन्द्राणां' इति बप्रतौ

[6] 'हेम' इति अप्रतौ

[7] 'यश:करि' इति अप्रतौ

[8] 'सलेखना' इति अ-स-प्रत्योः

[9] धर्मसद्भावं पश्चात् 'कार्या' इति अतिरिक्तपदं विद्यते

[10] 'निर्भरा:' इति अ-सप्रत्योः

केचिद्भव्या व्रतं शीलं सोपवासं जिनोदितम्।
सम्यक्त्वपूर्वकं लात्वा विशेषेण वृषं[१]श्रिता:।।६१।।

तदा वृषभदासस्तु श्रेष्ठी वैराग्यमानस:।
चित्ते संचिंतयामास[२] संसारासारतादिकम्।।६२।।

यौवनं जरसाक्रान्तं सुखं दु:खावसानकम्।
शरदभ्रसमा लक्ष्मीर्लोके न स्थिरतां[३] व्रजेत्।।६३।।

अहो मोहमहाशत्रुवशीभूतेन नित्यश:।
वृथा कालो मयानीतो रामाकनकतृष्णया।।६४।।

पुत्रमित्रकलत्रादि सर्वं बुद्बुदसन्निभम्।
भोगा[४] भोगीन्द्रभोगाभा: सद्य: प्राणप्रहारिण:।।६५।।

यम: पापी खल: क्रूर: प्राणिनां प्राणनाशकृत्।
समीपस्थोऽपि न ज्ञातो मया मुग्धेन तत्त्वत:।।६६।।

कांश्चित् गृह्णाति गर्भस्थान् बालकान् यौवनोचितान्[५]।
सस्वान् नि:स्वान् गृहे वासान् वनस्थांस्तापसानपि।।६७।।

हन्ति दण्डी दुरात्मात्र सर्वान् दावानलोपम:।
मन्यमाना[६]स्तृणां चित्ते ये जगद्बलिनो[७] भुवि।।६८।।

---

1 'वृष' इति अ–सप्रत्यो:

2 'संसीरासार---' इति सप्रतौ

3 'स्थेरतां' इति बप्रतौ

4 'भोग' इति सप्रतौ

5 'यौवनोस्थितान्' इति सप्रतौ ' '

6 – तृणं इति बप्रतौ

7 जागद्बलिनो इति बप्रतौ

रूपलक्ष्मीमदोपेताः परिवारैः परिष्कृताः।

तानपि[१] क्षणतः पापी क्षयं नयति सर्वथा।।६९।।

तस्माद्यावदसौ कायः स्वस्थः पटुभिरिन्द्रियैः।

यावदन्तं न यात्यायुः करिष्ये हितमात्मनः।।७०।।

चिन्तयित्वेति पूतात्मा श्रेष्ठी निर्वेदतत्परः।

समाधिगुप्तनामानं[२] तं प्रणम्य कृताञ्जलिः।।७१।।

प्रोवाच भो मुने स्वामिन् भव्याम्भोरुहभास्करः।

त्वं सदा श्रीजिनेन्द्रोक्तं[३]स्याद्वादाम्बुधिचन्द्रमाः।।७२।।

शारदेन्दुतिरस्कारि[४]कीर्त्तिव्याप्तजगत्त्रयः।

सारासारविचारज्ञः पञ्चाचारधुरन्धरः।।७३।।

षडावश्यक[५]सत्कर्मशिथिलीकृतबन्धनः।

परोपकारसंभारः[६] पवित्रीकृतभूतलः।।७४।।

देहि दीक्षां कृपां कृत्वा जैनीं पापप्रणाशिनीम्[७]।

सोऽपि भट्टारकः स्वामी मत्वा तन्निश्चयं ध्रवुम्।।७५।।

यथाभीष्टमहो[८] भव्य कुरु त्वं स्वात्मनो[९] हितम्।

इत्युवाच शुभां वाणीं ज्ञानिनो युक्तिवेदिनः[१०]।।७६।।

---

[1] 'तानापि' इति बप्रतौ

[2] 'धिगुप्तनामा' इति पदं लुप्तं सप्रतौ

[3] 'जिनोन्द्रोक्तं' इति बप्रतौ, 'जिनेंद्रोक्त' इति अप्रतौ

[4] 'तिरस्कार' इति सप्रतौ

[5] 'षडावश्य' इति अप्रतौ

[6] 'संभार' इति अ-सप्रत्योः

[7] 'प्रणाशिनाम्' इति सप्रतौ

[8] 'मनो' इति बप्रतौ

[9] 'स्वामिनो' इति बप्रतौ

[10] 'वेदनः' इति अप्रतौ

गुरोराज्ञां समादाय श्रेष्ठी[१] वृषभदासवाक्।

पुनर्नत्वा जिनान् सिद्धान् गुरोः पादाम्बुजद्वयम्।।७७।।

सुदर्शनं नरेन्द्रस्य समर्प्य[२] विनयोक्तिभिः।

एतस्य पालनं राजन् भवद्भिः क्रियते सदा।।७८।।

श्रीमतां सारपुण्येन[३] करोमि हितमात्मनः।

इत्याग्रहेण तेनापि सोऽनुज्ञातः प्रशस्य च ।।७९।।

श्रेष्ठिन् संसारकान्तारे धन्यास्तेऽत्र भवादृशाः।

ये कुर्वन्ति निजात्मानं पवित्रं जिनदीक्षया[४]।।८०।।

ततः श्रेष्ठी प्रहृष्टात्मा[५] जिनस्नपनपूजनम्।

कृत्वा बन्धून् समापृच्छ्य विनयैर्मधुरोक्तिभिः[६]।।८१।।

बाह्याभ्यन्तरसंभूतं परित्यज्य परिग्रहम्।

दत्वा सुदर्शनायाशु धनं धान्यादिकं परम्।।८२।।

निजं श्रेष्ठिपदं चापि क्षमां कृत्वा समन्ततः।

दीक्षामादाय निःशल्यो मुनिर्जातो[७] विचक्षणः।।८३।।

श्रेष्ठिनी जिनमत्याख्या तदा तद्गुरुपादयोः।

युग्मं प्रणम्य मोहादिपरिग्रहपरान्मुखा।।८४।।

---

1 ‘श्रीष्टी’ इति बप्रतौ

2 ‘समर्प्यि’ इति सप्रतौ

3 ‘पुनेन’ इति सप्रतौ

4 ‘जनदीक्षया’ इति बप्रतौ

5 ‘प्रकृष्टात्मा’ इति सप्रतौ

6 ‘मधुरोत्किभिः’ इति अप्रतौ

7 ‘मुनिजातो’ इति बप्रतौ

वस्त्रमात्रं समादाय लात्वा दीक्षां[1] यथोचिताम्।
संश्रिता भक्तितः कांचिदार्यिकां शुभमानसाम्।।८५।।

एवं तौ द्वौ जिनेन्द्रोक्तं तपः कृत्वा सुनिर्मलम्।
समाधिना ततः काले स्वर्गसौख्यं समाश्रितौ।।८६।।

स्थितौ तत्र स्वपुण्येन परमानन्दनिर्भरौ।
जिनेन्द्रतपसा लोके किमसाध्यं सुखोत्तमम्।।८७।।

इतः सुदर्शनो धीमान् प्राप्य श्रेष्ठिपदं शुभम्।
राज्यमान्यो गुणैर्युक्तः[2] सत्यशौचक्षमादिभिः[3]।।८८।।

पितुः सत्सम्पदां प्राप्य स्वार्जितां च विशेषतः।
भुञ्जन् भोगान् मनोऽभीष्टान् विपुण्यजनदुर्लभान्।।८९।।

मनोरमाप्रियोपेतः सज्जनैः[4] परिवारितः।
इन्द्रो वात्र प्रतीन्द्रेण स्वपुत्रेण[5] विराजितः।।९०।।

श्रीजिनेन्द्रपदाम्भोजपूजनैक[6]पवित्रधीः।
सम्यग्दृष्टिर्जिनेन्द्रोक्तश्रावकाचारतत्परः।।९१।।

पात्रदानप्रवाहेण श्रेयो राजोऽथवापरः।
दयालुः[7] परमोदारो गम्भीरः सागरादपि।।९२।।

---

1 'दीक्ष्यां' इति बप्रतौ

2 'गुणैयुक्तः' इति बप्रतौ

3 'सौवक्षमादिभिः' इति अप्रतौ

4 'सजनैः' इति अप्रतौ

5 'सुपुत्रेण' इति बप्रतौ (पाठान्तर)

6 'पूजनीक' इति बप्रतौ

7 'दयालोः' इति बप्रतौ

मनोरमालतोपेतः पुत्रपल्लवसञ्चयः।
कुर्वन् परोपकारं स कल्पशाखीव संबभौ।।९३।।
जिनेन्द्रभवनोद्धारं प्रतिमाः पापनाशनाः।
तत्प्रतिष्ठां[1] जगत्प्राणितर्पिणीं वा घनावलीम्[2]।।९४।।
कुर्वन् जिनोदितं धर्मं राज्यकार्येषु धीरधीः।
त्रिसन्ध्यं जिनराजस्य[3] वन्दनाभक्तितत्परः।।९५।।
तस्थौ सुखेन पूतात्मा सज्जनानन्ददायकः।
शृण्वन् वाणीं जिनेन्द्राणां नित्यं सद्गुरुसेवनात्।।९६।।
तस्य किं वर्ण्यते धर्मप्रवृत्ति[4]र्भुवनोत्तमा।
यां विलोक्य परे चापि बहवो धर्मिणोऽभवन्[5]।।९७।।

(शार्दूलविक्रीडितम्)

इत्थं सारजिनेन्द्रधर्मरसिकाः सद्दानमानादिभि-
र्नित्यं चारुपरोपकारचतुरो राजादिभिर्मानितः।
नानारत्नसुवर्णवस्तुनिकरैः श्रीसज्जनैर्मण्डितः
श्रेष्ठी सारसुदर्शनो गुणनिधिस्तस्थौ सुखं मन्दिरे।।९८।।

इति श्रीसुदर्शनचरिते[6] पञ्चनमस्कारमाहात्म्यप्रदर्शके मुमुक्षुश्रीविद्यानन्दिविरचिते[7] सुदर्शनश्रेष्ठिपदप्राप्तिव्यावर्णनोनाम पञ्चमोऽधिकारः।।५।।

---

[1] ‘ ’तत्प्रष्टां इति सप्रतौ
[2] ‘यनावलीं’ इति अप्रतौ
[3] ‘जिनराज्यस्य’ इति बप्रतौ
[4] ‘प्रकृति’ इति ब-सप्रत्योः
[5] ‘अभवत्’ इति ब-सप्रत्योः
[6] ‘सुदर्शनचरिते’ इति अ-सप्रत्योः
[7] ‘विरचित्तेसुखं’ इति बप्रतौ

षष्ठोऽधिकारः

अथैकदा स्वपुण्येन रूपसौभाग्यसुन्दरः।

श्रेष्ठी सुदर्शनोधीमान् स्वकार्यार्थं पुरे क्वचित्।।१।।

संव्रजन् शीलसम्पन्नः परस्त्रीषु परान्मुखः।

श्रावकाचारपूतात्मा जिनभक्तिपरायणः।।२।।

कपिलस्य गृहासन्ने[१] यदा यातो नताननः।

दृष्टः कपिलया तत्र रूपरञ्जितसज्जनः।।३।।

तदा सा लम्पटा चित्ते कामबाणकरालिता।

चिन्तयामास तद्रूपं भुवनप्रीतिकारकम्[२]।।४।।

यदानेन समं कामक्रीडां कुर्वे निजेच्छया।

तदा मे जीवितं जन्म यौवनं सफलं भुवि।।५।।

अन्यथा[३] निष्फलं सर्वं निर्जने कुसुमं यथा।

चिन्तयित्वेति[४] विप्रस्त्री कपिला स्मरविह्वला[५]।।६।।

कार्यार्थं कपिले क्वापि गते तस्मिन्निजेच्छया।

स्वसखीं प्राह भो मातः सुदर्शनमिमं शुभम्।।७।।

त्वं समानीय मे देहि कामदाहप्रशान्तये।

नो चेन्मां विद्धि भो भद्रे संप्राप्तां[६] यममन्दिरम्।।८।।

---

1 'ग्रहासेन्ने' इति बप्रतौ

2 'कारणम्' इति सप्रतौ

3 'अन्याथा' इति बप्रतौ

4 'चिंतयत्वेति' इति अ-सप्रतयोः

5 'विह्वलः' इति बप्रतौ

6 'संप्राप्तं' इति अ-सप्रतयोः

षष्ठोऽधिकारः

अथैकदा स्वपुण्येन रूपसौभाग्यसुन्दरः।

श्रेष्ठी सुदर्शनोधीमान् स्वकार्यार्थं पुरे क्वचित्।।१।।

संव्रजन् शीलसम्पन्नः परस्त्रीषु परान्मुखः।

श्रावकाचारपूतात्मा जिनभक्तिपरायणः।।२।।

कपिलस्य गृहासन्ने[१] यदा यातो नताननः।

दृष्टः कपिलया तत्र रूपरञ्जितसज्जनः।।३।।

तदा सा लम्पटा चित्ते कामबाणकरालिता।

चिन्तयामास तद्रूपं भुवनप्रीतिकारकम्[२]।।४।।

यदानेन समं कामक्रीडां कुर्वे निजेच्छया।

तदा मे जीवितं जन्म यौवनं सफलं भुवि।।५।।

अन्यथा[३] निष्फलं सर्वं निर्जने कुसुमं यथा।

चिन्तयित्वेति[४] विप्रस्त्री कपिला स्मरविह्वला[५]।।६।।

कार्यार्थं कपिले क्वापि गते तस्मिन्निजेच्छया।

स्वसखीं प्राह भो मातः सुदर्शनमिमं शुभम्।।७।।

त्वं समानीय मे देहि कामदाहप्रशान्तये।

नो चेन्मां विद्धि भो भद्रे संप्राप्तां[६] यममन्दिरम्।।८।।

---

[1] 'ग्रहासेन्ने' इति बप्रतौ

[2] 'कारणम्' इति सप्रतौ

[3] 'अन्याथा' इति बप्रतौ

[4] 'चिंतयत्वेति' इति अ-सप्रतयो:

[5] 'विह्वल:' इति बप्रतौ

[6] 'संप्राप्तं' इति अ-सप्रतयो:

अयं मे सर्वथा सत्यमुपकारो विधीयते।

त्वदन्या मे सखी नास्ति प्राणसंधारणे ध्रुवम्।।९।।

यथा तारातती व्योम्नि चन्द्रज्योत्स्ना[1] तमः प्रहा[2]।

सत्यं कामातुरा नारी[3] चञ्चला[4] किं करोति न।।१०।।

तदाकर्ण्य सखी सापि प्रेरिता पापिनी तया[5]।

गत्वा द्राग्वचने चञ्चुस्तत्समीपं प्रपञ्चिनी।।११।।

कृत्वा हस्तपुटं प्राह शृणु त्वं शुभगोत्तम।

सखा ते कपिलो विप्रो महाज्वरकदर्थितः।।१२।।

बालमित्रं भवानुच्चैर्नागतोऽसि[6] कथं किल।

तन्निशम्य सुधीः सोऽपि सुदर्शनवणिग्वरः।।१३।।

तां[7] जगौ शृणु भो भद्रे न जानेऽहं च सर्वथा।

इदानीमेव जानामि तवोक्त्या शपथेन च।।१४।।

गदित्वेति तया[8] सार्द्धं चलितो मित्रवत्सलः।

हा मया जानता कैश्चिद्वासरैः सुहृदुत्तमः।।१५।।

प्रमादाद्वीक्षितो नैव चिन्तयन्निति मानसे।

यावत्तद्गृहमायाति तावत्सा कपिला खला।।१६।।

---

1 'ज्योत्स्ना' इति बप्रतौ

2 'तमःप्रभा' इति बप्रतौ

3 'नीरी' इति बप्रतौ

4 'चाञ्चला' इति सप्रतौ

5 'त्वया' इति सप्रतौ

6 'भवानुच्चैनागतोः' इति अप्रतौ

7 'तं' इति बप्रतौ

8 'तथा' इति अप्रतौ

कामासक्ता स्वशृङ्गारं कृत्वा[१] सृक्चन्दनादिभिः।

भूमावुपरि पल्यङ्के कोमलास्तरणान्विते।।१७।।

कच्छपीव सुवस्त्रेण स्वमाच्छाद्य मुखं स्थिता।

लम्पटा स्त्री दुराचारप्रकारचतुरा[२] किल।।१८।।

यथा देवरते रक्ता यशोधरनितम्बिनी।

अन्य वीरवती चापि दुष्टा गोपवती यथा।।१९।।

दुष्टाः किं किं न कुर्वन्ति योषितः कामपीडिताः।

याः धर्मवर्जिताः लोके कुबुद्धिविषदूषिताः।।२०।।

तदा प्राप्तः सुधीः श्रेष्ठी जगौ भद्रे क्व मे सखा।

तयोक्तं चोपरिस्थाने[३] मित्रं ते तिष्ठति द्रुतम्।।२१।।

एकाकिना त्वया श्रेष्ठिन् गम्यते हितचेतसा।

तन्निशम्य[४] सुधीः सोऽपि मित्रं[५] द्रष्टुं समुत्सुकः।।२२।।

श्रेष्ठी सहागतान् सर्वान् परित्यज्य विचक्षणः।

गत्वा तत्र च पल्यङ्के स्थित्वा प्राह पवित्रधीः[६]।।२३।।

क्व तेऽनिष्टं शरीरेऽभूद्ब्रूहि भो मित्रपुङ्गव।

कियन्तो दिवसा जाताः कथं नाकारिता वयम्।।२४।।

ऊषधं क्रियन्ते किं वा वचो मे देहि शर्मदम्।

को वा वैद्यः समायाति कराब्जं मित्र दर्शय।।२५।।

---

[1] 'हत्वा' इति सप्रतौ

[2] 'दुराचाराप्रकार' इति बप्रतौ 'दुराचारप्रकारा' इति सप्रतौ

[3] 'चोपरीस्थाने' इति बप्रतौ

[4] 'तन्विशम्य' इति अप्रतौ

[5] 'त्रं' इति सप्रतौ

[6] 'प्रवित्रधीः' इति अप्रतौ

एवं यावत्सुधीर्मित्रस्नेहेन वदति द्रुतम्।
तावत्सापि करं तस्य गृहीत्वा हृदये ददौ।।२६।।

तां विलोक्य तदा सोऽपि कम्पितो[1] हृदये तराम्।
सुधी: शीघ्रं समुत्तिष्ठन् पुनर्द्धृत्वा तयोदितम्।।२७।।

शृणु त्वं प्राणनाथात्र वचो मे[2] जितमन्मथ।
सुभोगामृतपानेन कामरोगं व्यपोहय।।२८।।

त्वदन्यो नास्ति मे वैद्यश्चिकित्साकर्मकोविद:।
तवाधरसुधाधारां देहि मे साम्प्रतं द्रुतम्।।२९।।

यत: कामाग्निशान्तिर्मे सम्भवेत्प्राणवल्लभ।
स्मरबाणव्रणे देहे[3] पट्टं वालिङ्गनं कुरु।। ३०।।

इदं चूर्णं तवैवास्ति यद्देहि मुखचुम्बनम्।
प्राणान् मे गत्वरान् स्वामिन् क्षमत्वं[4] सुभगोत्तम[5]।।३१।।

यन्मयालपितं[6] नाथ कामबाणप्रपीडया[7]।
तत्त्वं सर्वप्रकारेण मदाशां पूरय प्रभो।।३२।।

इत्यादिकं समाकर्ण्य तद्वाक्यं पापकारणम्।
तदा सुदर्शन: श्रेष्ठी स्वचित्ते चकितस्तराम्।।३३।।

---

1 ‘कम्पिते’ इति सप्रतौ ‘कम्पि’ इति पदमनुपलब्धं अप्रतौ
2 ‘जिनमन्मथ’ इति सप्रतौ
3 ‘देहि’ इति सप्रतौ
4 ‘क्षत्वं’ इति अ-बप्रत्यो:
5 ‘सुगोत्तम:’ इति बप्रतौ
6 ‘यन्मथा---’ इति सप्रतौ
7 ‘प्रवीडया’ इति अप्रतौ

चिन्तयामास पूतात्माा गृहीतस्तु तया दृढम्।
मनोरमां परित्यज्य परनारी स्वसा मम।।३४।।
धर्मदृग्ज्ञानसद्वृत्तरत्नचोरणतस्करी।
अस्मात्कथं[१] मया शीघ्रं गम्यते शीलसागरः।।३५।।
अधोमुखः क्षणं ध्यात्वा मानसे चतुरोत्तमः।
तदोवाच वचः शीघ्रं कामाग्निज्वलितां प्रति।।३६।।
भो भद्रे त्वं न जानासि[२] वचस्ते निष्फलं गतम्।
किं करोमि विशालाक्षि षण्ढत्वं मयि वर्त्तते।।३७।।
कर्मणामुदयेनात्र वहीरम्यं वपुश्च मे।
इन्द्रवारुणिकं वात्र फलं मेऽस्ति शरीरकम्।।३८।।
अस्माकं च कदाप्यत्र वार्त्ता मित्रेण नोदिता।
तवाग्रे सर्वविप्राणां कुलाम्भोरुहभानुना।।३९।।
इति श्रुत्वा वचस्तस्य मानसोद्वेगकारकम्[३]।
हताशा[४] स्वमुखं कृत्वा कृष्णवर्णं सुदुःखिता।।४०।।
मानभङ्गं तरां प्राप्य कपिला कुलनाशिनी।
स्वकरात्तं[५] विमुच्याशु स्थिता सा चाप्यधोमुखी।।४१।।
अस्थाने येऽत्र कुर्वन्ति भोगाशां पापवञ्चिताः।
ते सदा कातरा[६] लोके मानभङ्गं प्रयान्ति च।।४२।।

---

[1] 'अस्मात्ककथं' इति सप्रतौ
[2] 'जातासि' इति सप्रतौ
[3] 'कारणम्' इति ब-सप्रत्योः
[4] 'कंहताशा' इति बप्रतौ
[5] 'स्वकरात्वं' इति सप्रतौ
[6] 'कतरा' इति सप्रतौ

सोऽप्यगात्स्वगृहं शीघ्रं व्याघ्रात् त्रस्तो मृगो यथा।
मत्वेति दुष्टयोषित्सु विश्वासो न विधीयते।।४३।।
ये संतो भुवने भव्या जिनेन्द्रवचने रताः।
येन केन प्रकारेण शीलं रक्षन्ति शर्मदम्।।४४।।
ये परस्त्रीरता मूढा निकृष्टास्ते महीतले।
दुःखदारिद्र्य दुर्भाग्यमानभङ्गं[१] प्रयान्ति ते।।४५।।
ज्ञात्वेति मानसे सत्यं जिनोक्तं शर्मदं वचः।
शीलरत्नं प्रयत्नेन पालनीयं सुखार्थिभिः।।४६।।
ततः श्रेष्ठी विशुद्धात्मा स भव्यः श्रीसुदर्शनः।
स्वशीलरक्षणे दक्षो[२] यावत्संतिष्ठते सुखम्।।४७।।
कुर्वन् धर्मं जिनप्रोक्तं सर्वप्राणिसुखावहम्।
तावन्मधुः समायातो मासो जनमनोहरः।।४८।।
वनस्पतिनितम्बिन्याः प्रियो वा प्रमदप्रदः।
कामिनां सुतरां रम्यो महोत्सवविधायकः।।४९।।
जलाशयानपि व्यक्तं सुविरजीकुर्वंस्तराम्।
विरेजे स मधुर्नित्यं सङ्गमो वा सतां हितः।।५०।।
वस्त्राभरणसंयुक्तान् प्रमोदभरनिर्भरान्।
जनान् कुर्वन् सुखोपेतान्[३] स सुराजेव संबभौ।।५१।।

---
1 'दुर्भग्यः' इति बप्रतौ
2 'दष्यो' इति अप्रतौ, दप्यो इति सप्रतौ
3 'सुषोपेतान्' इति बप्रतौ

चम्पकाम्रवसन्तादीन् पादपान् पल्लवान्वितान्[1] ।

फलपुष्पादि[2]सम्पन्नान् वितन्वन् सज्जनो यथा ।।५२ ।।

मधोरागमने तत्र प्रमोदभरिताशयः[3] ।

धात्रीवाहनभूपालः परिच्छदपरिष्कृतः ।।५३ ।।

छत्रचामरवादित्रैः सर्वस्वान्तःपुरादिभिः ।

सर्वैः पौरजनैर्युक्तः क्रीडनार्थं वनं ययौ ।।५४ ।।

तत्राभयमती राज्ञी गच्छन्ती संविलोक्य सा ।

रूपं सुदर्शनस्योच्चैर्महाप्रीतिविधायकम् ।।५५ ।।

अहो रूपमहो रूपं भुवन[4]क्षोभकारणम् ।

मोहिता मानसे गाढं चक्रे तस्य प्रशंसनम् ।।५६ ।।

तन्निशम्य तदा प्राह कपिला ब्राह्मणी वचः ।

अहो देवि प्रषण्ढोऽयं मानवो रूपवानपि ।।५७ ।।

किमस्य रूपसंपत्त्या पुरुषत्वेन हीनया ।

वल्या निःफलया वात्र महाकोमलया भुवि ।।५८ ।।

अथ मार्गे रथारूढां राज्ञी वीक्ष्य मनोरमाम् ।

सपुत्रां रूपलावण्यमण्डितां परमोदयाम्[5] ।।५९ ।।

---

1 ‘पलवान्विताम्’ इति ब स प्रत्योः

2 ‘पुष्फादि---’ इति अप्रतौ

3 ‘भरिताशयाः’ इति बप्रतौ

4 ‘भुवनं----’ इति अप्रतौ

5 ‘परमोदयं’ इति अ-सप्रत्योः

प्राहेयं वनिता कस्य सपुत्रा गुणभूषणा[१]।
सफला कल्पवल्लीव कोमला शर्मदायिनी।।६०।।
तदाकर्ण्य सुधीः काचित्तद्दासी[२] तांश्च संजगौ।
अहो देवि सुपुण्यात्मा राजश्रेष्ठी सुदर्शनः।।६१।।
गुणरत्नाकरो भव्यः सज्जनानन्ददायकः।
तस्येयं कामिनी दिव्या सपुत्रा कुलदीपिका।।६२।।
अभया तत्समाकर्ण्य दासीवाक्यं मनोहरम्।
विश्वासकारणं तत्र हसित्वा[३] कपिलां जगौ।।६३।।
मन्येऽहं[४] वञ्चिता त्वं च विप्रे तेन महाधिया।
पुण्यवांल्लक्षणोपेतः[५] स किं तादृग्विधो भवेत्।।६४।।
यस्य पुत्रो मया दृष्टः सर्वलक्षणमण्डितः।
अतस्त्वं ब्राह्मणी लोके सत्यं पश्चिमबुद्धिभाक्।।६५।।
हसित्वा कपिला प्रोक्ता स्ववृत्तं यत्पुराकृतम्।
राजपत्नीं पुनः प्राह शृणु त्वं देवि मद्वचः।।६६।।
सौभाग्यं च सुरूपत्वं चातुर्यं च तथापि ते।
अस्यानुभवनान्मन्ये साफल्यं नान्यथा भुवि।।६७।।

[1] ‘भूषणं’ इति सप्रतौ
[2] ‘काचित्तदासी’ इति सप्रतौ
[3] ‘ह:सित्वा’ इति बप्रतौ
[4] ‘मन्योहं’ इति अप्रतौ, ‘मत्वेहं’ इति सप्रतौ
[5] ‘पुण्यवाल्ल----’ इति अप्रतौ, पुण्यवान्लक्षणो इति बप्रतौ

ऊचे सा भूपतेर्भार्याभयाख्या पापनिर्भया।
यद्येवं[1] नैव सेवामि[2] प्रियेऽहं[3] सर्वथा तदा[4]।।६८।।
कुस्त्रियः साहसं किं वा नैव कुर्वन्ति भूतले।
कामाग्निपीडिता कष्टं नदी वा कूलयुक्क्षया।।६९।।
प्रतिज्ञायेति सा राज्ञी कृत्वा क्रीडां वने ततः।
आगत्य मन्दिरं तल्पे पपातानङ्गपीडिता।।७०।।
स्मराग्निज्वलिता गाढं प्रलपन्ती यथा तथा।
निद्रासनादिभिर्मुक्ता[5] कामिनां क्वास्ति चेतना।।७१।।
तादृशीं तां समालोक्य कामबाणैः समाकुलाम्।
प्रोवाच पण्डिता धात्री किं ते जातं सुते वद।।७२।।
महिषी धात्रिकां प्राह स्ववार्त्तां चित्तसंस्थिताम्।
रतिः सुदर्शने नामा यदि स्यान्मे च जीवितम्।।७३।।
लज्जादिकं परित्यज्य राज्ञी कामातुरा जगौ।
सर्वे पापप्रदं वाक्यं कामिनां क्व विवेकता।।७४।।
तन्निशम्य पुनः प्राह पण्डिता पापभीरुता।
कर्णौ[6] पिधाय हस्ताभ्यां स्वशिरो धूनती[7] मुहुः।।७५।।

---

[1] 'यद्येनं' इति बप्रतौ

[2] 'सेवेऽहं' इति शुद्धपाठः किन्तु सेवामि इति अ-ब-स प्रतित्रयेषु वर्तते।

[3] 'तथा' इति बप्रतौ

[4] 'प्रियेहं' इति सप्रतौ

[5] 'निद्राशनादि---' इति बप्रतौ

[6] 'ध्वनती' इति सप्रतौ, 'धूनीती' इति बप्रतौ

[7] 'कर्ण्यौं' इति बप्रतौ

श‍ृणु त्वं देवि वक्ष्येऽहं[१] तावद्धर्मो यशः सुखम्।

यावच्चिते भवेन्नित्यं[२] शीलरत्नं जगद्धितम्[३]।।७६।।

स्त्रियश्चापि विशेषेण शोभन्ते शीलमण्डिताः।

अन्यथा विषवल्लर्यो[४] रूपाद्यैः संयुता अपि।।७७।।

कामाकुलाः स्त्रियः पापा नैव पश्यन्ति किञ्चन।

कार्याकार्यं यथान्धोऽपि पापतो विकलाशयाः।।७८।।

स्वेच्छया कार्यमाधातुं[५] विरुद्धं योषितां भवेत्।

यथामृतमहादेवी कुब्जकासक्तमानसा।।७९।।

पतिं समातृकं हत्वा संप्राप्ता नरकक्षितिम्।

तथा ते कथमुत्पन्ना कुबुद्धिः पापपाकतः।।८०।।

सुखी दुःखी कुरूपी च निर्धनो धनवानपि।

पित्रा दत्तो वरो योऽसौ स सेव्यः कुलयोषिताम्[६]।।८१।।

भर्ता ते भूपतिर्मान्यो रूपादिगुणसञ्चयैः।

तस्य किं क्रियते देवि वञ्चनं पापकारणम्।।८२।।

भद्रं न चिन्तितं भद्रे त्वयेदं[७] कर्म निन्दितम्[८]।

तस्मात्स्वकुलरक्षार्थं स्वचित्तं त्वं वशीकुरु।।८३।।

---

1 ‘वक्षेहं’ इति बप्रतौ

2 ‘भवेर्न्नित्यं’ इति अप्रतौ

3 ‘जगर्द्धितं’ इति बप्रतौ

4 ‘विषवन्नार्थो’ इति अप्रतौ, ‘विषवन्नार्यो’ इति सप्रतौ

5 ‘माधातु’ इति अ-बप्रत्योः

6 ‘कुलयोषितं’ इति अप्रतौ

7 ‘त्वयेद’ इति अप्रतौ

8 ‘निदितं’ इति बप्रतौ

तथा[१] त्वं स्मर भो पुत्रि सुशीलाः सारयोषितः।

तीर्थेशां जननी सीताचन्दनाद्रौपदीमुखाः[२]।।८४।।

नीली प्रभावती कन्या दिव्यानन्तमतीमुखाः[३]।

याः स्वशीलप्रभावेन पूजिता नृसुरादिभिः।।८५।।

परस्त्री परभर्तृंश्च[४] परद्रव्यं नराधमाः।

ये वाञ्छन्ति स्वपापेन दुर्गतिं यान्ति ते खलाः।।८६।।

सुदर्शनोऽपि पूतात्मा परस्त्रीषु पराङ्मुखः[५]।

श्रावकाचारसम्पन्नो जिनेन्द्रवचने रतः।।८७।।

स्वयोषित्यपि निर्मोहः सेवनं कुरुतेऽल्पकम्।

कथं स कुरुते[६] भव्यः परस्त्रीस्पर्शनं सुधीः।।८८।।

तथा कुलस्त्रिया चापि परित्यज्य निजं पतिम्।

सर्वथा नैव कर्त्तव्या परपुंसि मतिर्ध्रुवम्।।८९।।

इत्यादिकं शुभं वाक्यं पण्डिताया: सुखप्रदम्।

तस्याश्चित्तेऽभवत्कष्टं सज्वरे वा घृतादिकम्।।९०।।

कोपं कृत्वा जगौ राज्ञी सर्वं जानामि साम्प्रतम्।

किन्तु तेन विना शीघ्रं प्राणा मे यान्ति निश्चितम्।।९१।।

---

[1] 'यथा' इति सप्रतौ

[2] 'मुखः' इति बप्रतौ

[3] 'नन्तसती' इति बप्रतौ

[4] 'परभर्त्तृं' इति अ-सप्रत्योः, 'परतृंश्च' इति बप्रतौ

[5] 'परान्मुषः' इति बप्रतौ

[6] 'कथं सकुरुतेल्पकं' इति अतिरिक्तं पदं सप्रतौ

परोपदेशने नित्यं सर्वोऽपि[१] कुशलो जनः।
अहमेवं विधोपायान् बहून् वक्तुं क्षमा भुवि।।९२।।
येनाकर्णितमात्रेण चित्तं मे भिद्यतेतराम्।
तेन स्याद्यदि सम्बन्धः सौख्यं मे सर्वथा भवेत्।।९३।।
कामतुल्योऽस्ति मे भर्ता गुणवानपि भूतले।
तथापि मे मनोवृत्तिस्तस्मिन्नेव प्रवर्तते।।९४।।
व्रजन्त्या च मयोद्याने सख्या[२] कपिलया समम्।
प्रतिज्ञा विहिता मातः सुदर्शनविदा सह।।९५।।
चेदहं[३] न रतिक्रीडां करोम्यत्र तदा म्रिये।
अतो भ्रान्तिं[४] परित्यज्य मानसे प्राणवल्लभे[५]।।९६।।
त्वया च सर्वथा शीघ्रं यथा मे वाञ्छितं भवेत्।
निर्विकल्पेन कर्तव्यं तथा किं बहुजल्पनैः[६]।।९७।।
इत्याग्रहं समाकर्ण्य तयोक्तं पण्डिता तदा।
स्वचित्ते चिंतयामास हा कष्टं स्त्रीदुराग्रहः[७]।।९८।।
यथा प्रेतवने रक्षः कश्मले मक्षिकाकुलम्।
निम्बे काको बको मत्स्ये शूकरो मलभक्षणे।।९९।।

[1] 'सर्वेपि' इति अप्रतौ
[2] 'सखा' इति बप्रतौ
[3] 'वेदहं' इति अप्रतौ
[4] 'भ्रान्तिः' इति त्रिषु प्रतीषु
[5] 'बल्लभो' इति सप्रतौ
[6] 'जल्पते' इति अ-सप्रत्योः
[7] 'दुराग्रहं' इति बप्रतौ

खलो दुष्टस्वभावे च परद्रव्येषु तस्करः।

प्रीतिं नैव जहात्यत्र तथा कुस्त्रीदुराग्रहम्।।१००।।

अथवा यद्यथा[१] यत्रावश्यंभावि शुभाशुभम्।

तत्तथा तत्र लोकेऽस्मिन् भवत्येव सुनिश्चितम्।।१०१।।

अहं चापि पराधीना सर्वथा किं करोम्यहम्।

इत्याध्याय जगौ देवीं भो[२] सुते शृणु मद्वचः।।१०२।।

एकपत्नीव्रतोपेतो दु:साध्यः श्रीसुदर्शनः।

अगम्यं भवनं पुंसां सप्तप्राकारवेष्टितम्।।१०३।।

यद्यप्येतत्तवप्राणरक्षार्थं हृदि वर्तते।

दुराग्रहो ग्रहो वात्र[३] तदुपायो विधीयते।।१०४।।

यावत्तावत्त्वया चापि मुग्धे प्राणविसर्जनम्।

कर्तव्यं नैव तद्बाले[४] कुर्वेऽहं वाञ्छितं तव।।१०५।।

इत्यादिकं गदित्वाशु पण्डिता तां[५] नृपप्रियाम्।

समुद्धीर्य तदा तस्याः[६] तत्कार्यं कर्तुमुद्यता।।१०६।।

युक्तं लोके पराधीनः किं वा कार्यं शुभाशुभम्।

कर्मणा कुरुते नैव वशीभूतो निरन्तरम्।।१०७।।

---

[1] 'यथा' इति अप्रतौ

[2] 'भो' इति पदं नास्ति सप्रतौ

[3] 'चात्र' इति अप्रतौ

[4] 'तद्बाल्ये' इति अप्रतौ

[5] 'च' इति सप्रतौ तां स्थाने

[6] 'तस्या' इति त्रिशु प्रतीषु

(मालिनी)

स जयतु जिनदेवो योऽत्र [१]कर्मारिजेता।
सुरपतिशतपूज्यः केवलज्ञानदीपः।।
सकलगुणसमग्रो[२] भव्यपद्मौघभानुः।
परमशिवसुखश्री[३]वल्लभश्चिन्मयात्मा।।१०८।।

इति श्रीसुदर्शनचरिते[४] पञ्चनमस्कारमाहात्म्य[५]प्रदर्शके

मुमुक्षुश्रीविद्यानन्दिविरचिते

कपिलानिराकरणाभयमतीव्यामोहविजृंभणव्यावर्णनो नाम षष्ठोऽधिकारः।।६।।

---

[1] 'कमारि---' इति अप्रतौ
[2] 'गुणसमुद्रो' इति बप्रतौ
[3] 'परमसुखशिवश्री----' इति बप्रतौ
[4] 'सुदर्शनचरित्रे' इति ब-स-प्रत्योः
[5] 'महात्म्य' इति बप्रतौ

सप्तमोऽधिकारः

अथ श्रीजिननाथोक्तश्रावकाचारकोविदः।

श्रेष्ठी सुदर्शनो नित्यं दानपूजादितत्परः।।१।।

अष्टम्यादिचतुःपर्वदिनेषु बुधसत्तमः।

उपवासं विधायोच्चैः कर्मणां निर्जराकरम्।।२।।

रात्रौ प्रेतवनं गत्वा योगं गृह्णाति तत्त्ववित्।

धौतवस्त्रान्वितश्चापि मुनिर्वा देहनिस्पृहः।।३।।

तन्मत्वा पण्डिता सापि तमानेतुं कृतोद्यमा।

[१]कुम्भकारगृहं गत्वा कारयित्वा च मृण्मयान्।।४।।

सप्तपुत्तलकान् शीघ्रं नराकारान्[२] मनोहरान्।

ततः सा प्रतिपद्यस्ते सन्ध्यायां धृष्टमानसा।।५।।

एकं स्कन्धे समारोप्य वस्त्रेणाच्छाद्य वेगतः।

भूपतेर्भवनं यावत्समायाति मदोद्धता।।६।।

तावत्प्रतोलिकां प्राप्तां प्रतीहारस्तु तां जगौ।

किं रे स्कन्धे समारोप्य नरं वा यासि[३] सत्वरम्।।७।।

सा चोवाच महाधूर्ता किं ते रे दुष्ट साम्प्रतम्।

अहं देवीसमीपस्था कार्ये निःशङ्कमानसा।।८।।

स्वेच्छया सर्वकार्याणि करोम्यत्र न संशयः।

कस्त्वं वराकमात्रस्तु यो मां प्रतिनिषेधकः।।९।।

---

[1] 'कुंभाकार' इति बप्रतौ

[2] 'निराकारान्' इति बप्रतौ

[3] 'यानि' इति बप्रतौ

तदा तेन धृता हस्ते प्रतीहारेण[१] पण्डिता।
क्षिप्त्वा तं पुत्तलं शीघ्रं शतखण्डं[२] विधाय च।।१०।।
पश्चात्कोपेन[३] तं[४] प्राह रे रे दुष्ट प्रणष्टधीः।
पूर्वं केनापि[५] राज्येऽस्मिन् प्रतिषिद्धा न सर्वथा।।११।।
त्वयायं नाशितः कष्टं राज्ञी पुत्तलको वृथा।
न ज्ञायते त्वया मूढ राज्ञी कामव्रतोद्यता।।१२।।
करिष्यति दिनान्यष्टौ पूजां मृण्मयपूरुषे।
रात्रौ जागरणं चापि तदर्थं प्रेषितास्म्यहम्।।१३।।
सेयं मूर्त्तिस्त्वया भग्ना नाशो जातः कुलस्य ते।
नित्यं मायामया नारी किं पुनः कार्यमाश्रिता।।१४।।
तदाकर्ण्य प्रतीहारः स भीत्वा निजचेतसि।
भो[६] मातस्त्वं क्षमां कृत्वा सेवकस्य ममोपरि[७]।।१५।।
मूढोऽहं नैव जानामि व्रतपूजादिकं हृदि।
अद्य प्रभृति यत्किञ्चित् त्वया चानीयते शुभे।।१६।।
तदानीय विधातव्यं यत्तुभ्यं[८] रोचते हितम्।
न मया कथ्यते किञ्चिन्निःशङ्का ह्येहि सर्वदा।।१७।।

---

[1] 'घतिहारेण' इति अप्रतौ
[2] 'शतषण्डं' इति सप्रतौ
[3] 'केपेन' इति सप्रतौ
[4] 'सं' इति बप्रतौ
[5] 'कोनापि' इति अप्रतौ
[6] 'नो' इति सप्रतौ
[7] 'समोपरि' इति सप्रतौ
[8] 'शत्तुभ्यं' इति सप्रतौ

गदित्वेति स तत्पादद्वये लग्नो मुहुर्मुहुः।
कृते दोषे महत्यत्र साधवो दीनवत्सलाः[1] ।।१८।।
भवन्त्येव तथा मातस्त्वया संक्षम्यतां ध्रुवम्।
तेनेति प्रार्थिता धात्री क्षान्त्वा स्वगृहमागता।।१९।।
दिने दिने तया सर्वे द्वारपालाः वशीकृताः।
स्त्रीणां प्रपञ्चवाराशेः को वा पारं प्रयात्यहो।।२०।।
अथाष्टमीदिने श्रेष्ठी सोपवासो जितेन्द्रियः।
मुनीन्नत्वा तथारम्भं परित्यज्य च मौनभाक्।।२१।।
प्रतस्थे[2] पश्चिमे यामे[3] श्मशानं प्रति शुद्धधीः।
उत्तिष्ठतस्तदा[4] तस्य विलग्नं वसनं क्वचित्।।२२।।
ब्रुवद्वा तस्य तद्व्याजान्न गन्तव्यं त्वयाद्य भो[5]।
सुदर्शनोपसर्गस्य न त्वं योग्यो भवस्यहो।।२३।।
पुनर्गच्छति पन्थानं तस्मिन्मार्गे बभूव च।
दुर्निमित्तगणो निन्द्यो दक्षिणो रासभो रटत्।।२४।।
कुष्ठी कृष्णभुजङ्गोऽपि सन्मुखः पवनोऽभवत्।
नानाविधोपशब्दश्च बभूवातिदुरन्तकः।।२५।।
शृगाल्यो दुःस्वरं चक्रुरुपसर्गस्य सूचकम्।
तथापि स्वव्रते सोऽपि दृढचित्तः सुदर्शनः।।२६।।

---

[1] 'दानवत्सला' इति ब-सप्रत्योः

[2] 'प्रतछे' इति सप्रतौ

[3] 'द्यामे' इति अ-सप्रत्योः

[4] ' ' तथा इति अ-सप्रत्योः

[5] 'त्वया विभो' इति सप्रतौ, 'त्वयाद्विभो' इति बप्रतौ

गत्वा प्रेतवनं घोरं कातराणां सुदुस्तरम्[1]।

प्रज्वलच्चितिका रौद्रपावकेन भयानकम्।।२७।।

रटत्पशुभिराकीर्णं दण्डिनो मन्दिरोपमम्।

प्रोच्छलद्भस्मसंघातं समलं[2] दुष्टचित्तवत्।।२८।।

तत्र सोऽपि सुधीः कायोत्सर्गेणास्थात्सुराद्रिवत्[3]।

निर्जिताक्षो जिताशङ्को जितमोहो[4] जितस्पृहः।।२९।।

श्रीजिनोक्तमहासप्ततत्वचिन्तनतत्परः।

अहं शुद्धनयेनो[5]च्चैः सिद्धो बुद्धो निरामयः।।३०।।

सर्वद्वन्द्वविनिर्मुक्तः[6] सर्वक्लेशविवर्जितः।

चिन्मयो देहमात्रोऽपि लोकमानो विशुद्धिभाक्[7]।।३१।।

मुक्त्वा कर्माणि संसारे नास्ति मे कोऽपि शत्रुकः।

धर्मो जिनोदितो मित्रं पवित्रो भुवनत्रये।।३२।।

दशलाक्षणिको नित्यं देवेन्द्रादिप्रपूजितः।

येन भव्या भजन्त्युच्चैः शाश्वतस्थानमुत्तमम्।।३३।।

शरीरं सुदुराचारं पूतिबीभत्सु निर्घृणम्[8]।

पोषितं च क्षयं याति क्षणार्द्धेनैव दुःखदम्।।३४।।

---

1 'सुदुस्तराम्' इति अ-बप्रत्योः

2 'स्वमलं' इति सप्रतौ

3 'अस्थत् सुरादिवत् इति अप्रतौ

4 'जितमोहो' इति पदं नास्ति अप्रतौ

5 'नयोनोच्चैः' इति अप्रतौ

6 'विनर्मुक्तः' इति सप्रतौ

7 'विशुद्धभाक्' इति सप्रतौ

8 'निघृणं' इति त्रिषु प्रतीषु

अस्थिमांसवसाचर्ममलमूत्रादिभिर्भृतम्।

चाण्डाल[1]गृहसंकाशं संत्याज्यं ज्ञानिनां सदा।।३५।।

तत्राहं मिलितश्चापि क्षीरनीरवदुत्तमः[2]।

शुद्धनिश्चयतः सिद्धस्वभावः सद्गुणाष्टकः।।३६।।

इत्यादिकं सुधीश्चिते वैराग्यं चिन्तयंस्तराम्।

यावदास्ते वणिग्वर्यस्तावत्तत्र समागमत्।।३७।।

पापिनी[3] पण्डिता प्राह तं विलोक्य कुधी[4] वचः।

त्वं धन्योऽसि वणिग्वर्य त्वं सुपुण्योऽसि भूतले।।३८।।

यदत्र भूपतेर्भा[5]र्याभयादि[6]मतिरुत्तमा।

त्वय्यासक्ता बभूवात्र रूपसौभाग्यशालिनी।।३९।।

कन्दर्पहस्तभल्लिर्वा जगच्चेतोविदारिणी।

अतस्त्वं शीघ्रमागत्य तदाशां सफलां कुरु।।४०।।

यद् भुज्यते सुखं स्वर्गे ध्यानमौनादिकश्रमैः।

तत्सुखं भुङ्क्ष्व भो[7] भद्र तया सार्द्धं त्वमत्र च।।४१।।

किमेतैस्ते[8] तपःकष्टैः कार्यं कष्टशतप्रदैः।

इदं सर्वं त्वयारब्धं परित्यज्यैहि वेगतः।।४२।।

---

[1] 'चाण्डल' इति बप्रतौ

[2] 'वद्रत्तमः' इति अप्रतौ

[3] 'पापीनी' इति सप्रतौ

[4] 'सुधी' इति सप्रतौ

[5] 'भूपतेभार्या' इति सप्रतौ

[6] 'भयातिमति---' इति बप्रतौ

[7] 'तो' इति अप्रतौ

[8] 'किमेतेस्ते' इति अप्रतौ

इत्यादिकैस्तदालापैः स श्रेष्ठी ध्यानतस्तदा।
न चचाल पवित्रात्मा किं वातैश्चाल्यतेऽद्रिराट्।।४३।।
तदास्तं भास्करः प्राप्तो वाऽन्यायं द्रष्टुमक्षमः।
सत्यं येऽत्र महान्तोऽपि ते दुर्न्यायपराङ्मुखाः।।४४।।
तदा[१] सङ्कोचयामासुः पद्मनेत्राणि सर्वतः।
पद्मिन्यो निजबन्धोश्च वियोगो दुःसहो भुवि।।४५।।
भानौ चास्तं गते तत्र चाम्बरे तिमिरोत्करः।
जजृम्भे सर्वतः सत्यं स्वभावो मलिनामसौ।।४६।।
रेजे तारागणो व्योम्नि तदा सर्वत्र वर्तुलः।
नभोलक्ष्म्याः प्रिय[२]श्चारुमुक्ताहारो[३]पमो महान्।।४७।।
गृहे गृहे प्रदीपाश्च[४] रेजिरे सुमनोहराः।
सस्नेहाः सदृशोपेताः सुपुत्रा वा तमश्छिदः।।४८।।
ततः स्ववेश्मसु[५] प्रीता भोगिनो वनितान्विताः।
नानाविलासभोगेषु रताः संसृतिवर्द्धिनः।।४९।।
योगिनो मुनयस्तत्र बभूवुर्ध्यानतत्पराः।
स्वात्मतत्त्वप्रवीणास्ते संसृतिच्छेदकारिणः[६]।।५०।।

---

[1] ‘तया’ इति सप्रतौ
[2] ‘लक्ष्म्याः यश्चारु---’ इति सप्रतौ
[3] ‘हीरो’ इति सप्रतौ
[4] ‘प्रदीपश्च’ इति बप्रतौ
[5] ‘स्वश्मसु’ इति बप्रतौ
[6] ‘कारणः’ इति सप्रतौ

ततोऽम्बरे सुविस्तीर्णे चन्द्रमाः समभूत् स्फुटः।

स्वकान्त्या तिमिरध्वंसी[1] विस्फुरन् परमोदयः।।५१।।

जनानां परमाह्लादिजैनवादीव[2] निर्मलः।

मिथ्यामार्गतमःस्तोम[3]विनाशनपटुर्महान्।।५२।।

एवं तदा जने स्वस्वकर्मसु प्रविजृम्भिते[4]।

अर्द्धरात्रौ तदा चन्द्रमण्डले मन्दतामिते।।५३।।

कालरात्रिरिवोन्मत्ता पण्डिता पुनरागता।

यत्रास्ते स[5] महाधीरो ध्यायन् श्रीपरमेष्ठिनः।।५४।।

तं प्रणम्य पुनः प्राह त्यक्तकायं सुनिश्चलम्।

जीवानां ते दयाधर्मो विख्यातो भुवनत्रये।।५५।।

ततः कामग्रहग्रस्तां महीपतिनितम्बिनीम्।

त्वदागमनसद्वाञ्छां चातकीं[6] वा घनागमे।।५६।।

कुर्वन्तीं[7] शीघ्रमागत्य तत्र तां सुखिनीं कुरु।

अद्यैव सफलं जातं ध्यानं ते वणिजांपते[8]।।५७।।

तया सार्द्धं महाभोगान् स्वर्गलोकेऽपि दुर्लभान्।

कुरु त्वं परमानन्दात् किं परैश्चिन्तनादिभिः।।५८।।

---

1 'तिमिरिध्वंसी' इति सप्रतौ

2 'वादिव' इति बप्रतौ

3 'स्तेम' इति अप्रतौ

4 'प्रविजृम्भते' इति सप्रतौ

5 'भ' इति अप्रतौ

6 'सातकी' इति बप्रतौ

7 'क्रर्वन्ती' इति सप्रतौ

8 'वर्णिजांपते' इति बप्रतौ

गदित्वेति पुनर्ध्यानाच्चालनाय पुनश्च सा।
नानासरागगीतानि सरागवचनैः सह[1]।।५९।।
चक्रे तथापि धीरोऽसौ यावत्ध्यानं न मुञ्चति।
तावत्सा पापिनी शीघ्रं साहसोद्धतमानसा।।६०।।
तं समुद्धृत्य धृष्टात्मा श्रेष्ठिनं ध्यानसंयुतम्।
स्वस्कन्धे[2] च समारोप्य वस्त्रेणाच्छाद्य वेगतः[3]।।६१।।
समानीय च तत्तल्पे महामौनसमन्वितम्।
पातयामास दुष्टात्मा किं करोति न कामिनी।।६२।।
अभयादिमती वीक्ष्य तं सुरुप[4]निधानकम्।
सन्तुष्टा[5] मानसे मूढा धन्याहं चाद्य भूतले।।६३।।
दुष्टस्त्रीणां स्वभावोऽयं यद्विलोक्य परं नरम्[6]।
प्रमोदं कुरुते चित्ते कामबाणप्रपीडिता।।६४।।
तथाभयमती सा च दुर्मतिः पापकर्मणा।
श्रृंगारं सुविधायाशु कामिनां सुमनोहरम्।।६५।।
हावभावादिकं सर्वं विकारं संप्रदर्श्य च।
जगौ लज्जां परित्यज्य[7] वेश्या[8] वा कामपीडिता।।६६।।

---

1 'सहः' इति ब-सप्रत्योः
2 'स्कन्ध्ये' इति अ-बप्रत्योः
3 'वेगता' इति अप्रतौ
4 'स्वरूप' इति सप्रतौ
5 'संदुष्टा' इति बप्रतौ
6 'परंपनरं' इति अप्रतौ
7 'परित्यज' इति सप्रतौ
8 'वेश्य' इति अप्रतौ

मत्प्रियोऽसि मम[१] स्वामी प्राणनाथस्त्वमूर्जितः।
जाता त्वद्रूपसौंदर्यं वीक्ष्याहं[२] तेऽनुरागिणी।।६७।।
वल्लभस्त्वं [३]कृपासिन्धुः प्रार्थितोऽसि मयाधुना।
देहि चालिङ्गनं[४] गाढं मह्यं शान्तिकरं परम्।।६८।।
इत्यादिकं प्रलापं सा कृत्वा कामाग्निपीडिता।
निस्त्रपा पापिनी भूत्वा खरी वा भूपभामिनी।।६९।।
मुखे मुखार्पणैर्गाढमालिङ्गनशतैस्तथा।
सरागैर्वचनैः कामवह्निज्वालाप्रदीपनैः।।७०।।
अन्यैर्विकारसंदोहैः कटिस्थानादिदर्शनैः।
दर्शयित्वा स्वनाभिं[५] च तं चालयितुमक्षमा[६]।।७१।।
संजाता निर्मदा तत्र निरर्था सुतरां भुवि।
चञ्चला सुचला चापि न शक्ता काञ्चनाचले।।७२।।
स भव्यो ध्यानसच्छैलात्स्वव्रते मेरुवद् दृढः[७]।
नैव तत्र चचालोच्चै[८]र्जिनपादाब्जषट्पदः।।७३।।
ततो भीत्वा जगौ शीघ्रं पण्डिता सा निरर्थका[९]।
यस्मादसौ समानीतस्तत्रायं[१०] मुच्यते त्वया।।७४।।

---

[1] 'म' इति अप्रतौ
[2] 'वीक्ष्यहं' इति अप्रतौ, वीक्षाहं इति बप्रतौ, विक्ष्याहं इति सप्रतौ
[3] 'त्तपासिंधु' इति बप्रतौ
[4] 'चाल्यंगंन' इति सप्रतौ
[5] 'स्वानाभिं' इति बप्रतौ
[6] 'मक्ष्यमा' इति अ-सप्रत्योः
[7] 'मेरुवदृढः' इति बप्रतौ
[8] 'चचालोचैः' इति अ-सप्रत्योः
[9] 'निरर्थिका' इति बप्रतौ
[10] 'तत्रायां' इति बप्रतौ

तयोक्तं क्व नयाम्येनं प्रात:कालोऽभवत्तराम्[१]।
पश्य सर्वत्र कुर्वन्ति पक्षिणोऽपि स्वरोत्करम्।।७५।।
तदाभया स्वचित्ते सा महाचिन्तातुराभवत्।
किं करोमि क्व गच्छामि पश्चात्तापेन पीडिता।।७६।।
हा[२] मया[३] सेवितो नैव सुरूपोऽयं सुदर्शन:[४]।
सोऽपि धीर: करोति स्म स्वचित्ते संसृते: स्थिति:[५]।।७७।।
अभया चिन्तयामास भुक्ता भोगा न साम्प्रतम्।
सुदर्शनोऽपि सद्धर्मं निर्मलं जिनभाषितम्।।७८।।
चिन्तयत्यभया चित्ते प्राप्तं मे मरणं ध्रुवम्।
सुदर्शनोऽपि शुद्धात्मा शरणं जिनशासनम्।।७९।।
पश्चात्तापं विधायाशु सा पुन: पण्डितां प्रति।
प्राहैनं प्रापय स्थानं यत्र कुत्रापि वेगत:।।८०।।
सोद्विग्ना संजगौ धात्री दिवानाथ: समुद्गत:।
न शक्यते मयानेतुं यद्युक्तं तत्समाचर।।८१।।
तदाकर्ण्याभया भीत्वा मृत्युमालोक्य सर्वथा।
नखैर्विदार्य पापात्मा स्वस्तनौ हृदयं मुखम्।।८२।।

---

[1] 'भवस्तरां' इति सप्रतौ
[2] 'ह' इति बप्रतौ
[3] 'माया' इति सप्रतौ
[4] 'स्वदर्शन:' इति अ-सप्रत्यो:
[5] 'स्थितिं' इति बप्रतौ

शीलवत्याः शरीरं मे श्रेष्ठिनानेन दुर्द्धिया।

कामातुरेण चागत्य ध्वस्तं चक्रे च पूत्कृतिम्।।८३।।

किं करोति न दुःशीला दुष्टस्त्री कामलम्पटा।

पातकं कष्टदं लोके [१]कुललक्ष्मीक्षयङ्करम्।।८४।।

तत्पूत्कारं समाकर्ण्य तत्रागत्य च किङ्कराः।

तत्र[२] स्थितं तमालोक्य श्रेष्ठिनं विस्मयान्विताः[३]।।८५।।

राजानं च नमस्कृत्य जगुस्ते भो महीपते।

देवीगृहं समागत्य रात्रौ धृष्टः[४] सुदर्शनः।।८६।।

[५]कामातुरोऽभयादेव्याः शरीरं चातिसुन्दरम्।

पापी विदारयामास किं कुर्मस्तस्य भो प्रभो।।८७।।

दुःसहं तत्प्रभुः[६] श्रुत्वा चिन्तयामास कोपतः।

अहो दुष्टः कथं रात्रौ मन्दिरेऽत्र समागतः।।८८।।

परस्त्रीलम्पटः[७] श्रेष्ठी पाषण्डी परवञ्चकः।

इत्यादिक्रोधदावाग्निसंतप्तो मूढमानसः।।८९।।

विचारेण विना जानन् स्वराज्ञीपापचेष्टितम्।

हन्यतां हन्यतां शीघ्रं तान् जगौ पापपाकतः।।९०।।

---

1 'तुललक्ष्मी----' इति सप्रतौ

2 'यत्र' इति बप्रतौ

3 'विस्मयान्वितः' इति सप्रतौ

4 'घृष्टः' इति ब-सप्रत्योः

5 'कामापुरो' इति सप्रतौ

6 'तत्प्रभुं' इति बप्रतौ

7 'लम्परः' इति सप्रतौ

हन्यः[१] सामान्यचौरोऽत्र[२] किं मया दुष्टमानसः।

राजद्रोही न हन्तव्यो ममप्राणप्रियारतः।।९१।।

तदाकर्ण्य च कष्टास्ते किङ्करा[३] निष्ठुरस्वराः[४]।

तत्रागत्य द्रुतं पापास्तं गृहीत्वा च मस्तके।।९२।।

निःकाश्य भूपतेर्गेहान्नयन्ति स्म[५] श्मशानकम्।

अविज्ञातस्वभावा हि किं न कुर्वन्ति दुर्जनाः।।९३।।

तत्र कष्टशते काले सोऽपि धीरः सुदर्शनः।

स्वचित्ते भावयामास ममैतत्कर्मजृम्भितम्।।९४।।

किं कुर्वन्ति वराको[६] मे पराधीनास्तु किङ्कराः।

शीलरत्नं सुनिर्मूल्यं तिष्ठत्वत्र सुखावहम्।।९५।।

किमेतेन शरीरेण निःसारेण मम ध्रुवम्।

धर्मोऽर्हतां जगत्पूज्यो जयत्वत्र जगद्धितः।।९६।।

एवं सुनिश्चलो धीमान्मेरुवन्निजमानसे।

नीतः प्रेतवने चापि तस्थौ ध्यानगृहे सुखम्।।९७।।

अहो सतां मनोवृत्तिर्भूतले केन वर्ण्यते।

प्राणत्यागोपसर्गेऽपि[७] निश्चला या जिताद्रिराट्।।९८।।

---

1 'समान्य---' इति बप्रतौ

2 'चौरात्र' इति अ-बप्रत्योः

3 'किंकारा' इति बप्रतौ

4 'निष्ठुरा' इति सप्रतौ, 'निष्टरा' इति अप्रतौ

5 'स्म' इति पदं नास्ति बप्रतौ

6 'वराका' इति अ-सप्रत्योः

7 'पसर्गोऽपि' इति ब-सप्रत्योः

तदा पुरेऽभवद्धाहाकारो घोरो महानिति।

केचिद्वदन्ति धर्मात्मा श्रेष्ठी श्रीमान्सुदर्शनः।।९९।।

किं करोति[1] कुकर्मासौ श्रावकाचारकोविदः[2]।

किं वा भानुर्नभोभागे प्रस्फुरन्[3] कुरुते तमः।।१००।।

एष [4]श्रीमज्जिनेन्द्रोक्तसच्छीलामृतवारिधिः।

प्राणत्यागेऽपि सच्छीलं त्यजत्येव न सर्वथा।।१०१।।

अन्ये पौरजनाः प्राहुरहो केनापि[5] पापिना।

केन वा कारणेनापि कृतं किं वा भविष्यति।।१०२।।

इत्यादिकं तदा पौराः पश्चात्तापं प्रचक्रिरे।

सन्तो येऽत्र परेषां हि ते दुःखं सोढुमक्षमाः[6]।।१०३।।

तथा केनापि तद्वार्त्ता कष्टकोटिविधायिनी।

शीघ्रं मनोरमायाश्च प्रोक्ता ते प्राणवल्लभः।।१०४।।

राजपत्नीप्रसङ्गेन शीलखण्डनदोषतः[7]।

राजादेशेन कष्टेन मार्यते च श्मशानके।।१०५।।

मनोरमा तदाकर्ण्य कम्पिताखिलविग्रहा[8]।

रुदन्ती ताडयन्ती च हृदयं शोकविह्वला।।१०६।।

---

1 'कठेति' इति सप्रतौ

2 'कोविदि:' इति बप्रतौ

3 'प्रस्युरन्' इति सप्रतौ

4 'श्रीमजिनेन्द्र----' इति बप्रतौ

5 'केर्नापि' इति सप्रतौ

6 'सोढमक्षमाः' इति सप्रतौ

7 'शीलषंडन' इति अ-सप्रत्योः

8 'विग्रहहा' इति सप्रतौ

वाताहताललतेवेयं [1]कल्पवृक्षवियोगतः।

चचाल वेगतो मार्गे प्रस्खलन्ती पदे पदे।।१०७।।

हा हा[2] नाथ त्वया चैतत्किं कृतं गुणमन्दिर।

इत्यादिकं प्रजल्पन्ती तत्रागत्य श्मशानके।।१०८।।

दुष्टैः संवेष्टितं[3] वीक्ष्य सर्पैर्वा चन्दनद्रुमम्।

तं जगाद वचो नाथ किं जातं ते विरूपकम्।।१०९।।

हा नाथ केन दुष्टेन त्वय्येवं दोषसम्भवः।

पापिना विहितश्चापि कष्टकोटिविधायकः।।११०।।

त्वं सदा शीलपानीयप्रक्षालित[4]महीतलः।

श्रीजिनेन्द्रोक्तसद्धर्मप्रतिपालनतत्परः।।१११।।

किं मेरुश्चलति स्थानात्[5] किं समुद्रो विमुञ्चति।

मर्यादां त्वं तथा नाथ किं शीलं त्यजसि ध्रुवम्।।११२।।

हा नाथ स्वप्नके चापि नैव ते व्रतखण्डनम्।

सत्यं नोदयते भानुः पश्चिमायां दिशि क्वचित्।।११३।।

अहो नाथात्र किं जातं ब्रूहि मे करुणापर।

वाक्यामृतेन मे स्वास्थ्यं कुरु[6] त्वं प्राणवल्लभ।।११४।।

---

[1] 'कल्पवृक्ष्य' इति सप्रतौ

[2] 'ह हा' इति सप्रतौ

[3] 'संवेष्टतं' इति बप्रतौ

[4] 'प्रक्षलित' इति बप्रतौ

[5] 'छानात्' इति सप्रतौ

[6] 'क्तरु' इति बप्रतौ

इत्यादि प्रलपन्ती सा यावदास्ते पुरः किल[1]।
तदा सुदर्शनो धीरः स्वचित्ते चिन्तयत्यलम्।।११५।।
कस्य पुत्रो गृहं कस्य भार्या वा कस्य बान्धवाः।
संसारे भ्रमतो जन्तोर्निजोपार्जितकर्मभिः।।११६।।
अस्थिरं भुवने सर्वं रत्नस्वर्णादिकं सदा।
सम्पदा चपला नित्यं चञ्चलेव क्षणार्द्धतः[2]।।११७।।
भवेऽस्मिन् शरणं नास्ति देवो वा भूपतिः परः।
देवेन्द्रो वा फणीन्द्रो वा मुक्त्वा रत्नत्रयं शुभम्।।११८।।
अत्र कर्मोदयेनोच्चैर्यद्वा तद्वा भवत्वलम्[3]।
अस्तु मे शरणं नित्यं पञ्चश्रीपरमेष्ठिनः।।११९।।
एवं सुदर्शनो धीमान्मेरुवन्निश्चलाशयः।
यावदास्ते सुवैराग्यं चिंतयंश्चतुरोत्तमः।।१२०।।
यावत्तस्य गले तत्र कोऽपि गाढं दुराशयः।
प्रहारं कुरुते खड्गं तावत्तच्छीलपुण्यतः।।१२१।।
कम्पनादासनस्याशु जैनधर्मे सुवत्सलः।
यक्षदेवः[4] समागत्य जिनपादाब्जषट्पदः।।१२२।।
स्तम्भयामास तान् सर्वान् दुष्टान् भूपतिकिङ्करान्।
सुदृष्टिः[5] सहते नैव मानभङ्गं सधर्मिणाम्।।१२३।।

---

1 'किलः' इति ब-सप्रत्योः
2 'क्षणार्द्धरतः' इति बप्रतौ
3 'भवत्यलम्' इति बप्रतौ
4 'यत्कदेव' इति सप्रतौ
5 'सुदष्टिः' इति बप्रतौ

एवं देवो महाधीरः परमानन्दनिर्भरः।

उपसर्गं निराचक्रे तस्य धर्मानुरागतः।।१२४।।

पुष्पवृष्टिं विधायाशु सुगन्धीकृतदिग्मुखाम्[1]।

श्रेष्ठिनं पूजयामास सुधी सज्जनभक्तिभाक्।।१२५।।

तथा तत्र स्थिता भव्याः परमानन्दनिर्भराः।

जयकोलाहलं चक्रुः सज्जनानन्ददायकम्।।१२६।।

तत्समाकर्ण्य भूपालो धात्रीवाहनसञ्ज्ञकः।

प्रेषयामास दुष्टात्मा पुनर्भृत्यान् सुनिष्ठुरान्।।१२७।।

यक्षदेवश्च कोपेन तानपि प्रस्फुरत्प्रभुः।

सुधीः संकीलयामास स्वशक्त्या परमोदयः।।१२८।।

ततः सैन्यं समादाय चतुरङ्गं[2] स्वयं नृपः।

प्रागमत्तद्वधायाशु कोपकम्पित[3]विग्रहः।।१२९।।

समर्थो यक्षदेवोऽपि कृत्वा[4] मायामयं बलम्।

हस्त्यश्वादिकमत्युच्चैः सन्मुखं वेगतः स्थितः।।१३०।।

तयोस्तत्र महायुद्धं कातराणां[5] भयप्रदम्।

समभूत्सुचिरं गाढं चमत्कारविधायकम्।।१३१।।

---

[1] 'दिग्मुखं' इति ब-सप्रत्योः

[2] 'चतुरंग' इति अ-सप्रत्योः

[3] 'कोपकम्पिताविग्रह' इति सप्रतौ

[4] 'हत्वा' इति अप्रतौ

[5] 'काभराणां' इति सप्रतौ

शूराशूरि तथान्योन्यमश्वाश्वि[1] च[2] गजागजि।
दण्डादण्डि महातीव्रं खड्गाखड्गि क्षयङ्करम्।।१३२।।
तस्मिन् महति सङ्ग्रामे भूपतेश्छत्रमुन्नतम्।
अछिनत्स ध्वजं देवो यशोराशिवदुज्ज्वलम्[3]।।१३३।।
तदा भीत्वा नृपो नष्टः प्राणसन्देहमाश्रितः।
सिंहनादेन वा त्रस्तो गजेन्द्रो मदवानपि।।१३४।।
यक्षस्तत्पृष्ठतो लग्नस्तर्जयन्निष्ठुरैः स्वरैः।
मदग्रतः क्व यासि त्वं वराकः प्राणरक्षणे।।१३५।।
रे रे दुष्ट वृथा कष्टं श्रेष्ठिनो व्रतधारिणः।
कारितश्चोपसर्गस्तु त्वया स्त्रीवञ्चितेन[4] च।।१३६।।
जीवितेच्छास्ति चेत्तेऽत्र श्रेष्ठिनः शरणं व्रज।
जिनेन्द्रचरणाम्भोजसारसेवाविधायिनः।।१३७।।
तदा सुदर्शनस्यासौ शरणं गतवान्नृपः।
रक्ष रक्षेति मां शीघ्रं शरणागतमुत्तम[5]।।१३८।।
त्यजन्ति मार्दवं नैव सन्तः संपीडिता ध्रुवम्।
ताडितं तापितं चापि काञ्चनं न विसच्छवि।।१३९।।
तत्समाकर्ण्य स श्रेष्ठी परमेष्ठिप्रसन्नधीः।
स्वहस्तौ[6] शीघ्रमुद्धृत्य तं समाश्वास्य भूपतिम्।।१४०।।

---

[1] 'मश्वाश्व' इति बप्रतौ
[2] 'च' इति पदं नास्ति सप्रतौ
[3] 'राशिनदुज्ज्वलं' इति बप्रतौ
[4] 'वञ्चतेन' इति सप्रतौ
[5] 'मुत्तमं' इति बप्रतौ
[6] 'स्वहस्तो' इति अप्रतौ

तस्य रक्षां विधातुं तं यक्षं पप्रच्छ[१] को भवान्।

यक्षदेवस्तदा शीघ्रं श्रेष्ठिनं संप्रणम्य च।।१४१।।

गदित्वागमनं स्वस्य[२] तथाभयमतीकृतम्।

उत्थाप्य तद्बलं सर्वं स्वस्य सारप्रभावतः।।१४२।।

सुदर्शनं समभ्यर्च्य[३] दिव्यवस्त्रादिकाञ्चनैः।

प्रभावं[४] जिनधर्मस्य संप्रकाश्य ययौ सुखम्।।१४३।।

सत्यं श्रीमज्जिनेन्द्रोक्तधर्मकर्मणि तत्पराः।

शीलवन्तोऽत्र संसारे कैर्न पूज्याः सुरोत्तमैः।।१४४।।

(शार्दूलविक्रीडितम्)

शीलं [५]दुर्गतिनाशनं शुभकरं शीलं कुलोद्योतकम्।

शीलं सारसुखप्रमोदजनकं लक्ष्मीयशःकारणम्।।

शीलं स्वव्रतरक्षणं गुणकरं संसारनिस्तारणम्।

शीलं श्रीजिनभाषितं[६] शुचितरं भव्या भजन्तु श्रिये।।१४५।।

इति श्रीसुदर्शनचरिते[७] पञ्चनमस्कारमाहात्म्यप्रदर्शके मुमुक्षुश्रीविद्यानन्दिविरचिते अभयाकृतोपसर्गनिवारणशीलप्रभाव[८]व्यावर्णनो नाम सप्तमोऽधिकारः।।७।।

---

[1] 'प्रपच्छ' इति बप्रतौ

[2] 'तदाभय----' इति बप्रतौ

[3] 'समभ्यर्च्य:' इति सप्रतौ

[4] 'प्रभातं' इति बप्रतौ

[5] 'दुर्गाति---' इति सप्रतौ

[6] 'श्रीजिनभाषित' इति अप्रतौ

[7] 'चरित्रे' इति बप्रतौ

[8] 'शीलप्रभात----' इति बप्रतौ

अष्टमोऽधिकारः

अथ श्रेष्ठी[१]महाशीलप्रभावं पुण्यपावनम्।
श्रुत्वा राज्ञी भयत्रस्ता भूपतेः पापकर्मणा।।१।।
गले पाशं कुधीः कृत्वा मृत्वा सा पाटलीपुरे।
संजाता व्यन्तरीदेवी दुष्टात्मा पापकारिणी।।२।।
पण्डिता धात्रिका सापि चम्पापुर्याः प्रणश्य च।
पाटलीपुरमागत्य तत्रस्थां देवदत्तिकाम्।।३।।
वेश्यां प्रतिजगौ स्वस्य वृत्तकं धृष्टमानसा।
रूपाजीवापि तच्छ्रुत्वा धात्रिकां प्राह गर्वतः।।४।।
कपिला किं विजानाति ब्राह्मणी मूढमानसा।
साभया[२] च भयत्रस्ता चातुरीं किं च वेत्यलम्।।५।।
अहं सर्वं विजानामि कन्दर्परसकूपिका।
कामशास्त्रप्रवीणा च जगद्वञ्चनतत्परा[३]।।६।।
मत्कटाक्षशरव्रातैर्हता हर्यादयोऽपि ये[४]।
त्यक्त्वा व्रतादिकं यान्ति कस्ते धीरो वणिक्सुतः।।७।।
उर्वशीव च ब्रह्माणं सुदर्शनमनुत्तरम्।
सेवेऽहं स्वेच्छया[५] गाढं तदा स्यां देवदत्तिका।।८।।
प्रतिज्ञामिति सा चक्रे तदग्रे गणिका कुधीः।।

---

[1] 'श्रेष्ट' इति सप्रतौ
[2] 'साभाया' इति सप्रतौ
[3] 'तत्परः' इति बप्रतौ
[4] 'येः' इति बप्रतौ
[5] 'स्वेच्छेया' इति बप्रतौ

सत्यं कामातुरा नारी न वेत्ति पुरुषान्तरम्।।९।।

जन्मान्धको यथा रूपं मत्तो वा तत्त्वलक्षणम्।

तथान्योऽपि न जानाति कामी शीलवतां स्थितिम्[1]।।१०।।

अथातो नृपतिः श्रुत्वा यक्षेणोक्तं[2] सुनिश्चितम्।

दुराचारं स्त्रियः स्वस्य[3] पश्चात्तापं विधाय च।।११।।

हा मया मूढचित्तेन दुष्टस्त्रीवञ्चितेन च।

विचारपरिशून्येन चक्रे साधुप्रपीडनम्।।१२।।

इत्यादिकं विचार्याशु स्वचित्ते च सुदर्शनम्।

भक्तितस्तं प्रणम्योच्चैर्जगौ भो पुरुषोत्तम[4]।।१३।।

मया ज्ञानवता तुभ्यं दत्तो दोषो वधादिकृत्।

तथापि क्षम्यतां[5] मेऽत्र दुराचारविजृंभणम्[6]।।१४।।

त्वं सदा जिनधर्मज्ञस्त्वं सदा शीलसागरः।

त्वं सदा प्रशमागारं त्वं सदा दोषवर्जितः।।१५।।

यथा मेरुर्गिरीन्द्राणा[7]मिह मध्ये महानहो।

क्षीरसिन्धुः समुद्राणां तथा त्वं भव्यदेहिनाम्[8]।।१६।।

---

1 'स्थिति' इति सप्रतौ

2 'यक्षणोक्तं' इति सप्रतौ

3 'स्तस्य' इति सप्रतौ

4 'पुरुषोत्तमः' इति बप्रतौ

5 'क्ष्यम्यतां' इति सप्रतौ

6 'विजृभणं' इति बप्रतौ

7 'गिरीन्द्राद्राणा' इति सप्रतौ

8 'देहिना' इति अप्रतौ

अतस्त्वं मे कृपां कृत्वा दयारससरित्पते।

अर्द्धराज्यं गृहाणाशु वणिग्वंशशिरोमणे।।१७।।

तन्निशम्य स च प्राह भो राजन् भुवनत्रये।

प्राणिनां च सुखं दु:खं[1] शुभाशुभविपाकत:[2]।।१८।।

अत्र मे कर्मणा जातं यद्वा तद्वा महीतले।

कस्य वा दीयते दोषस्त्वं च राजा प्रजाहित:।।१९।।

श्रृणु प्रभो मया चित्ते प्रतिज्ञा विहिता पुरा।

एतस्मादुपसर्गाच्चेदुद्धरिष्यामि[3] निश्चितम्।।२०।।

ग्रहीष्यामि तदा पञ्चमहाव्रतकदम्बकम्।

भोजनं पाणिपात्रेण करिष्यामि सुयुक्तित:।।२१।।

ततो[4] मे नियमो[5] राजन् राज्यलक्ष्मीपरिगृहे।

इत्याग्रहेण सर्वेषां क्षमां चक्रे त्रिशुद्धित:[6]।।२२।।

युक्तं सतां सदा लोके क्षमासार[7]विभूषणम्।

यथा सर्वक्रियाकाण्डे दर्शनं शर्मकारणम्।।२३।।

ततो जिनालयं गत्वा पवित्रीकृतभूतलम्।

पूजयित्वा जिनांस्तत्र शक्रचक्रिसमर्चितान्।।२४।।

---

1 'दुरकं' इति सप्रतौ

2 'विपाक:' इति अप्रतौ

3 'चेदुद्धरिष्यमि' इति बप्रतौ

4 'जतो' इति सप्रतौ

5 'नियसो' इति सप्रतौ

6 'विशुद्धित:' इति सप्रतौ (पाठान्तर)

7 'क्षमासारं' इति बप्रतौ

तथा स्तुतिं चकारोच्चैर्जय त्वं जिनपुङ्गवः।

जय जन्मजरामृत्युमहागदभिषग्वर[१] ।।२५।।

जय त्रैलोक्यनाथेश सर्वदोषक्षयङ्करः।

जय त्वं त्रिजगद्भव्यपद्माकरदिवाकरः।।२६।।

जय त्वं केवलज्ञानलोकालोकप्रकाशकः।

जय त्वं जिननाथोत्र विघ्नकोटिप्रणाशकः[२] ।।२७।।

जय त्वं धर्मतीर्थेश परमानन्ददायकः।

जय त्वं सर्वतत्त्वार्थः सिन्धुवर्द्धनचन्द्रमाः।।२८।।

जय सर्वज्ञ सर्वेश सर्वसत्वहितङ्करः।

जय त्वं जितकन्दर्पः शीलरत्नाकरः प्रभो।।२९।।

त्वं देव त्रिजगत्पूज्यस्त्वं सदा त्रिजगद्गुरुः।

त्वं सदा त्रिजगद्बन्धुस्त्वं सदा त्रिजगत्पतिः।।३०।।

कर्मणां निर्जयाद्देव[३] त्वं जिनः परमार्थतः।

त्वमेव[४] मोक्षमार्गो हि साररत्नत्रयात्मकः।।३१।।

त्वं पापारिहरत्वाच्च[५] हरस्त्वं परमार्थवित्।

भव्यानां शङ्करत्वाच्च शङ्करस्त्वं शिवप्रदः।।३२।।

---

1 'महागदविषग्वर' इति बप्रतौ, वरं इति अप्रतौ

2 'कोटिप्रणा' इति पदं पुनः प्राप्यते बप्रतौ

3 'निर्जयादेयादेव' इति सप्रतौ

4 'त्वं देव' इति सप्रतौ

5 'शंकरत्वा स्व' इति सप्रतौ

ज्ञानेन भुवनव्यापी विष्णुस्त्वं विश्वपालकः।
त्वं सदा सुगतेर्नेता त्वं सुधीर्धर्मतीर्थकृत्।।३३।।
दिव्यचिन्तामणिस्त्वं च कल्पवृक्षस्त्वमेव हि।
[१]कामधेनुस्त्वमेवात्र वाञ्छितार्थप्रपूरकः।।३४।।
सिद्धो बुद्धो निराबाधो विशुद्धस्त्वं निरञ्जनः।
देवाधिदेवो देवेशसमर्चितपदाम्बुजः।।३५।।
नमस्तुभ्यं जगद्वन्द्य नमस्तुभ्यं[२] जगद्गुरो।
नमस्ते परमानन्ददायक प्रभुसत्तमः[३]।।३६।।
अस्तु मे जिनराजोच्चैर्भक्तिस्ते शर्मदायिनी।
लोकद्वयहिता नित्यं सर्वशान्तिविधायिनी।।३७।।
इत्यादि संस्तुतिं कृत्वा जिनानां सम्पदाप्रदाम्[४]।
पुनः पुनर्नमस्कृत्य ततो भव्यशिरोमणिः।।३८।।
ज्ञानिनं गुरुमानम्य नाम्ना विमलवाहनम्।
शुद्धरत्नत्रयोपेतं कुमतान्धतमोरविम्।।३९।।
संजगाद मुने स्वामिन् सर्वसत्वहितङ्करः।
पूर्वजन्मप्रसम्बन्धं मम त्वं वक्तुमर्हसि।।४०।।
सोऽपि स्वामी कृपासिन्धुर्भव्यबन्धुर्जगौ मुनिः।
शृणु त्वं भो महाभव्य सुदर्शन मदीरितम्[५]।।४१।।

---

[1] 'कमधेनु----' इति बप्रतौ
[2] 'जगद्वद्य' इति सप्रतौ
[3] 'प्रभुसत्तम' इति अप्रतौ
[4] 'संपदां प्रदां' इति बप्रतौ
[5] 'मदारितं' इति सप्रतौ

अत्रैव भरतक्षेत्रे पवित्रे धर्मकर्मभिः।
विन्ध्यदेशे[1] सुविख्याते पुरे कोशलसञ्ज्ञके।।४२।।
भूपालाख्यो नृपस्तस्य[2] राज्ञी जाता वसुन्धरा।
लोकपालस्तयोः पुत्रः शूरो वीरो विचक्षणः।।४३।।
एवं स पुत्रपौत्रादिपरिवारैः परिष्कृतः।
भूपालो निजपुण्येन कुर्वन् राज्यं सुखं स्थितः[3]।।४४।।
एकदा तस्य भूपस्य सिंहद्वारे मनोहरे।
रक्ष रक्षेति भो देव पूत्कारं चक्रिरे जनाः।।४५।।
तमाकर्ण्य नृपोऽनन्तबुद्धिमन्त्रिणमाजगौ।
किमेतदिति स प्राह मन्त्री शृणु महीपते।।४६।।
अस्माद्दक्षिणदिग्भागे[4] गिरौ विन्ध्ये महाबली[5]।
व्याघ्र-नामा च भिल्लोऽस्ति कुरङ्गी नाम तत्प्रिया।।४७।।
स व्याघ्रो व्याघ्रवत्क्रूरो दुष्टात्मा वा यमोऽधमः।
अहंकारमदोन्मत्तो नित्यं कोदण्डकाण्डभाक्।।४८।।
स पापी कुरुते देव प्रजानां पीडनं सदा।
तस्मादियं प्रजा गाढं पूत्कारं कुरुते प्रभो।।४९।।
श्रुत्वा भूपालनामा च मन्त्रिवाक्यं नृपो रुषा।
जगौ कोऽयं[6] कुधीर्भिल्लो[7] मत्प्रजादु:खदायकः।।५०।।

---

[1] 'वन्ध्य' इति त्रिषु प्रतीषु
[2] 'नृपस्यस्य' इति बप्रतौ
[3] 'स्थितम्' इति बप्रतौ
[4] 'दक्षणदिग्भागे' इति सप्रतौ
[5] 'महाजला' इति बप्रतौ
[6] 'को स' इति बप्रतौ
[7] 'कुधी भिल्लो' इति अ-सप्रत्योः

तदादेशं ददौ सेनापतये याहि सत्वरम्।

जित्वा भिल्लं समागच्छ[१] दर्पिष्ठं शत्रुकं मम[२]।।५१।।

सत्यं प्रसिद्धभूपालाः प्रजापालनतत्पराः।

ये ते नैव सहन्तेऽत्र प्रजापीडनमुत्तमाः।।५२।।

सेनापतिस्तदा शीघ्रं सारसेनासमन्वितः।

गत्वा युद्धे जितस्तेन[३] भिल्लराजेन वेगतः।।५३।।

मानभङ्गेन[४] संत्रस्तः पश्चात्स्वपुरमागतः।

पुण्यं विना कुतो लोके जयः संप्राप्यते शुभः।।५४।।

ततः कोपेन गच्छन्तं भूपालाख्यं स्वयं नृपम्।

लोकपालः सुतः प्राह नत्वा शृणु महीपते।।५५।।

सेवके मयि सत्यत्र किं श्रीमद्भिः प्रगम्यते।

गदित्वेति ततो गत्वा सर्वसारबलान्वितः।।५६।।

युद्धं विधाय तं हत्वा भिल्लं [५]स्वपुरमागमत्।

दुःसाध्यं [६]स्वपितुर्लोके साधयत्यत्र सत्सुतः।।५७।।

व्याघ्रो भिल्लपतिः सोऽपि मृत्वा कर्मवशीकृतः।

गोकुले कुर्कुरो भूत्वा कदाचित्स कृतज्ञकः।।५८।।

---

1 ‘समागछं’ इति अ-सप्रत्योः

2 ‘ममा’ इति सप्रतौ

3 ‘युतस्तेन’ इति अ-सप्रत्योः

4 ‘मानस्वंगेन’ इति अप्रतौ

5 ‘स्त्वत्पुर----’ इति बप्रतौ

6 ‘सुपितु----’ इति सप्रतौ

गोपस्त्रीभिश्च कौशाम्बीं सहागत्य जिनालयम्[१]।
समालोक्य समाश्रित्य किंचित् शुभयुतोऽभवत्।।५९।।
मृत्वा ततश्च चम्पायां नरजन्म त्वमाप सः।
सिंहप्रिया[२]भिधानस्य कस्यचिल्लोधकस्य च।।६०।।
सिंहिन्यां तनयो भूत्वा मृत्वा तत्र पुनः स च।
चम्पायां सुभगो नाम गोपालः समाजयत।।६१।।
श्रेष्ठिनस्ते पितुः सोऽपि गोपालो मन्दिरेऽभवत्।
गवां वृषभदासस्य पालकः प्रौढबालकः।।६२।।
गवां संपालनत्वाच्च सुराजेव [३]जनप्रियः।
कवेः काव्योपमश्छन्दोगामी सर्वमनोहरः।।६३।।
हरिर्वा कानने क्रीडन्[४] कपिर्वा तरुषु भ्रमन्।
अलिर्वा कुसुमास्वादी सुस्वरो वा सुरोत्तमः।।६४।।
निःशङ्को[५] मानसे नित्यं[६] सद्दृष्टिर्वा स्ववृत्तिषु।
अप्रमादी[७] च कार्येषु भटो वा बालकोऽपि सन्।।६५।।
एकदा सुभगः सोऽपि माघमासे सुदुःसहे।
[८]पतच्छीतभरक्रान्तप्रकम्पितजगज्जने।।६६।।

---

[1] 'छिनालयं' इति अप्रतौ

[2] 'प्रियाविधानस्य' इति अ-सप्रत्योः

[3] 'नजनप्रियः' इति सप्रतौ

[4] 'क्रीडान्' इति बप्रतौ

[5] 'जिशंको' इति अप्रतौ

[6] 'नेत्यं' इति अप्रतौ

[7] 'अप्रवादी' इति बप्रतौ

[8] 'तपछीत----' इति सप्रतौ

सन्ध्याकाले समादाय श्रेष्ठिनो गोकदम्बकम्।

समागच्छन् वने रम्ये मुनीन्द्रं वीक्ष्य चारणम्।।६७।।

तारणं भववाराशौ भव्यानां शर्मकारणम्।

एकत्वभावनोपेतं[1] सङ्गद्वयविवर्जितम्।।६८।।

रत्नत्रयसमायुक्तं चतुर्ज्ञानसमन्वितम्।

पञ्चाचारविचारज्ञं पञ्चमीगतिसाधकम्।।६९।।

महाभक्तिभरोपेतं[2] पञ्चाप्तेषु निरन्तरम्।

षडावश्यकसत्कर्मप्रतिपालनतत्परम्।।७०।।

षट्सु जीवदया[3]वल्लीप्रसिञ्चनघनाघनम्।

षड्लेश्यासु विचारज्ञं[4] सप्ततत्त्वप्रकाशकम्।।७१।।

सप्तपातालदु:खौघनिवारणविदाम्वरम्।

कर्माष्टकक्षयोद्युक्तं मदाष्टकहरं परम्।।७२।।

नवधा ब्रह्मचर्याढ्यं पदार्थनवकोविदम्।

जिनोक्तदशधा धर्मप्रतिपालनसंविदम्।।७३।।

एकादशप्रकारोक्तप्रतिमाप्रतिपादकम्[5]।

द्वादशोक्ततपोभारसमुद्धरणनायकम्।।७४।।

---

[1] 'भावनोपेत' इति अप्रतौ

[2] 'भक्तिपरोपेत' इति सप्रतौ

[3] 'जीवदयो' इति बप्रतौ

[4] 'लेश्याभुविनारज्ञं' इति सप्रतौ

[5] 'प्रतिपादक:' इति अप्रतौ

द्वादशप्रमित[१]व्यक्तानुप्रेक्षाचिन्तनोद्यतम्।

त्रयोदशजिनेन्द्रोक्तचारुचारित्रमण्डितम्[२]।।७५।।

चतुर्दशगुणस्थानप्रविचारणमानसम्।

प्रमादैः पञ्चदश[३]भिर्विनिर्मुक्तं गुणाम्बुधिम्।।७६।।

षोडशप्रमितव्यक्त[४]भावनाभावकोविदम्[५]।

प्रोक्तसप्तदशासंयमकैर्नित्यं विवर्जितम्।।७७।।

अष्टादश[६]सम्पराय[७]ज्ञातारं करुणार्णवम्।

एकोनविंशतिप्रोक्तनाथादिध्यानेनान्वितम्।।७८।।

प्रोक्त[८]-विंशति[९]-संख्यानामसमाधिस्थानवर्जितम्।

एकविंशतिमानोक्तसबलानां विचारकम्।।७९।।

द्वाविंशतिमुनिप्रोक्तपरीषहजयक्षमम्।

त्रयोविंशतिजैनोक्तश्रुतध्यानपरायणम्।।८०।।

चतुर्विंशतितीर्थेशसारसेवासमन्वितम्।

भावनापञ्चविंशत्याराधकं विश्ववन्दितम्।।८१।।

ज्ञातारं पञ्चविंशत्याः क्रियाणां धर्मसम्पदाम्।

षड्विंशतिक्षमाणां च वेत्तारं नयकोविदम्।।८२।।

---

[1] ‘प्रतित----’ इति बप्रतौ

[2] ‘चारिच’ इति अप्रतौ, ‘मंदितं’ इति बप्रतौ

[3] ‘पञ्चदशाभि’ इति सप्रतौ

[4] ‘प्रमितव्यभावना----’ इति सप्रतौ

[5] ‘भाविकोविदं’ इति सप्रतौ

[6] ‘अष्टादशासम्पराय-----’ इति ब-सप्रत्योः

[7] ‘सम्पपराय----’ इति बप्रतौ

[8] ‘मोक्त’ इति अप्रतौ

[9] ‘विंशतिसंशति----’ इति संशति शब्दस्य द्वित्वं अप्रतौ

सप्तविंशत्य[1]णागारगुणयुक्तं गुणालयम्।

[2]अष्टाविंशतिविख्यातसारमूलगुणान्वितम्।।८३।।

एकोनत्रिंशदाप्रोक्तपापसङ्गक्षयङ्करम्।

प्रोक्तत्रिंशन्मोहनीयस्थानभेदप्रभेदकम्।।८४।।

एकत्रिंशत्प्रमाणोक्तकर्मपाकप्रवेदिनम्।

द्वात्रिंशद्वीतरागोपदेशेषु[3] कृतनिश्चलम्[4]।।८५।।

त्रयस्त्रिंशत्प्रमात्यासादनानां [5]क्षयकारकम्।

[6]चतुस्त्रिंशत्प्रमाणातिशयसम्पत्तिदर्शिनम्[7]।।८६।।

ध्यायन्तं परमात्मानं मेरुवन्निश्चलाशयम्।

गुणैरित्यादिभिः पूतमन्यैश्चापि विराजितम्।।८७।।

स्वचित्ते चिन्तयामास तदा बालो दयापरः।

एतेन तीव्रशीतेन तरवोऽपि महीतले।।८८।।

केचिच्च प्रलयं यान्ति कथं स्वामी च तिष्ठति।

दिगम्बरो गुणाधारो वीतरागोऽतिनिस्पृहः।।८९।।

अस्माद्दृशाः सवस्त्राद्याः कम्पन्ते[8] शीतवातकैः।

दन्तेषु सङ्कटं प्राप्ताः पशवोऽपि सुदुःखिताः।।९०।।

---

1 ‘सप्तव्यंशत्य’---- इति सप्रतौ

2 ‘अष्टोविंशति----’ इति अप्रतौ

3 ‘वीतरागोपदेषु’ इति बप्रतौ

4 ‘निश्चयं’ इति बप्रतौ (पाठान्तर)

5 ‘क्षियकारकं’ इति बप्रतौ

6 ‘चतुस्त्रिंशप्रमाणा----’ इति सप्रतौ

7 ‘दर्शेनं’ इति अप्रतौ

8 ‘कपते’ इति सप्रतौ, ‘कंपते’ इति बप्रतौ

इत्येवं चिन्तयन्गत्वा गृहं गोपो दयार्द्रधीः।

काष्ठादिकं समानीय वह्निं प्रज्वाल्य सादरम्।।९१।।

समन्तान्मुनिनाथस्य नातिदूरं न दुःसहम्।

उष्णीकृत्य निजौ पाणी तन्मुनेः पाणिपादयोः।।९२।।

पार्श्वे परिभ्रमन्नुच्चैर्भक्तिभावभरान्वितः।

शरीरे मर्दनं कृत्वा स्वास्थ्यं चक्रे प्रमोदतः।।९३।।

एवं रात्रौ महाप्रीत्या सेवां कुर्वन् सुधीः स्थितः।

सत्यमासन्नभव्यानां गुरुभक्तौ रतिर्भवेत्।।९४।।

मुनीन्द्रोऽपि सुखं रात्रौ ध्यानं कृत्वा सुनिस्पृहः।

सूर्योदये[१] दयासिन्धुर्योगं[२] संहृत्य मानसे।।९५।।

अयमासन्न[३]भव्योऽस्ति मत्वेति प्रमदप्रदम्[४]।

सप्ताक्षरं महामन्त्रं दत्वा तस्मै जगाद सः।।९६।।

अनेन मन्त्रराजेन भो सुधीः शृणु निश्चितम्।

सिद्ध्यन्ति सर्वकार्याणि यान्ति कष्टानि संक्षयम्।।९७।।

सर्वे विद्याधरा देवाश्चक्रवर्त्यादयो भुवि।

इमं मन्त्रं[५] समाराध्य प्रापुः स्वर्गापवर्गकम्।।९८।।

---

[1] 'सूर्योदय' इति त्रिषु प्रतीषु

[2] 'सिन्धुयोगं' इति बप्रतौ

[3] 'अयमांसन्न----' इति सप्रतौ

[4] 'प्रमदंप्रदं' इति बप्रतौ

[5] 'मन्त्र' इति सप्रतौ

त्वया सर्वत्र कार्येषु गमनागमनेषु[१] च।

भोजनादौ सुखे दु:खे समाराध्यो हि मन्त्रराट्।।९९।।

णमो अरहन्ताणं

इत्युक्त्वा च मुनिः स्वामी तस्मै परमपावनः।

स्वयं तमेव सन्मन्त्रं गदित्वागान्नभोऽङ्गणे।।१००।।

तन्मन्त्रेण मुनेर्वीक्ष्य[२] नभोगमनमुत्तमम्[३]।

मन्त्रे श्रद्धा तरां तस्य तदाभूच्छर्मदायिनी।।१०१।।

अथ गोपालकः सोऽपि निधानं[४] वा जगद्धितम्।

मन्त्रं तं प्राप्य तुष्टात्मा संपठन् परमादरात्।।१०२।।

भोजने शयने पाने यानेऽरण्ये[५] घने वने।

पशूनां रक्षणे प्रीत्या बन्धने मोचनेऽपि च।।१०३।।

अन्यत्र सर्वकार्येषु पठनुच्चैः[६] प्रमोदतः।

[७]धेनूनां दोहने काले मन्त्रमुच्चारयंस्तथा।।१०४।।

श्रेष्ठिना तेन संपृष्टो गोपो भो ब्रूहि केन च।

मंत्रोऽयं प्रवरस्तुभ्यं दत्तः शर्मशतप्रदः[८]।।१०५।

---

1 'गमणेषु' इति सप्रतौ

2 'मुनेवीक्षा' इति अ-बप्रत्यो:

3 'गमनुमुत्तमं' इति अप्रतौ

4 'विधानं' इति अ-सप्रत्यो:

5 'याने' इति पदं नास्ति अप्रतौ

6 'पठन्नुच्चै:' इति अ-बप्रत्यो:

7 'धेनुनां' इति सप्रतौ

8 'शतप्रदं' इति बप्रतौ

सुभगस्तं प्रणम्याशु तत्प्राप्ते:[१] कारणं जगौ।

तन्निशम्य सुधी: श्रेष्ठी तं प्रशंसितवान् भृशम्।।१०६।।

धन्यस्त्वं पुत्र पुण्यात्मा त्वमेव गुणसागर:।

यत्त्वया स मुनिर्दृष्ट: प्राप्तो मन्त्रो जगद्धित:।।१०७।।

उद्धृतोऽयं[२] त्वया जीव: स्वकीयो भवसागरात्।

त्वमेव प्रवरो लोके त्वमेव[३] शुभसञ्चय:।।१०८।।

उद्वर्तितो यथादर्शो भवत्येव सुनिर्मल:।

तथा सन्मन्त्रयोगेन जीवो निर्मलतां व्रजेत्।।१०९।।

इति प्रशस्य तं श्रेष्ठी सम्यग्दृष्टि: सुधार्मिक:।

वस्त्रभोजनसद्वाक्यैस्तोषयामास गोपकम्।।११०।।

तदाप्रभृति पूतात्मा विशेषेण स्वपुत्रवत्।

नित्यं पालयति स्मोच्चैर्धर्मी धर्मिणि वत्सल:।।१११।।

अथैकादागतोऽटव्यां गोमहिष्यादिवृन्दकम्।

स लात्वा चारयंस्तत्र गङ्गातीरे मनोहरे।।११२।।

अर्हतां प्रजपन्नाम शर्मधाम जगद्धितम्।

सावधानस्तरोर्मूले पवित्रे परमार्थत:।।११३।।

स्थितो यावत्सुखं तावदन्यो गोप: समागत:।

तं जगादात्र भो मित्र महिषस्ते परं तटम्।।११४।।

---

1 'तत्प्राप्तो:' इति बप्रतौ

2 'उद्धृतौयं' इति अप्रतौ, उद्धृतोयं इति सप्रतौ

3 'त्वमे' इति अप्रतौ

यान्ति[1] शीघ्रं समागत्य ताः समानय साम्प्रतम्।

श्रुत्वेति वचनं तस्य सुभगोऽपि प्रवेगतः।।११५।।

गङ्गातटं सुधीर्गत्वा महासाहससंयुतः।

मन्त्रं तमेव भव्यात्मा समुच्चार्य मनोहरम्।।११६।।

ददौ झम्पां जले तत्र तीक्ष्णकाष्ठं[2] दुराशयैः[3]।

मत्स्यबन्धिभिरारब्धं कष्टदं वर्तते पुरा।।११७।।

तस्योपरि पपाताशु स भिन्नो जठरे तदा।

काष्ठेन[4] तीक्ष्णभारेण[5] दुर्जनेनेव पापिना।।११८।।

तत्र मन्त्रं स्मरन्नुच्चैर्निदानं मानसेऽकरोत्[6]।

[7]श्रेष्ठिनोऽस्य सुपुण्यस्य मन्त्रराजप्रसादतः।।११९।।

पुत्रो भवाम्यहं चेति दशप्राणैः परिच्युतः।

जातो वृषभदासस्य[8] जिनमत्याः शुभोदरे।।१२०।।

त्वं सुदर्शननामासौ सुपुत्रः[9] कुलदीपकः।

चरमाङ्गधरो धीरो जैनधर्मधुरन्धरः।।१२१।।

दाता भोक्ता विचारज्ञः श्रावकाचारतत्परः।

परमेष्ठीमहामन्त्र[10]प्रभावात् किं न जायते।।१२२।।

---

[1] 'जान्ति' इति सप्रतौ

[2] 'कष्टं' इति सप्रतौ

[3] 'पुराशयैः' इति बप्रतौ

[4] 'कष्टेन' इति सप्रतौ

[5] 'भारेन' इति अप्रतौ

[6] 'करात्' इति अप्रतौ

[7] 'श्रिष्ठिनो' इति सप्रतौ

[8] 'वृषभदासेस्य' इति अप्रतौ

[9] 'पुत्रः' इति बप्रतौ

[10] 'महामंत्रं' इति बप्रतौ

शत्रुर्मित्रायते[१] येन सर्पो दामायते तराम्।

सुधायते विषं शीघ्रं समुद्रः स्थलतायते।।१२३।।

वह्निर्जलायते[२] येन मन्त्रराजेन भूतले।

किं वर्ण्यते प्रभावोऽस्य[३] स्वर्गो मोक्षश्च संभवत्[४]।।१२४।।

स प्रत्यक्षं त्वया दृष्टः प्रभावः परमेष्ठिनाम्।

महामन्त्रस्य भो भव्य भुवनत्रयगोचरः।।१२५।।

पूर्वं या[५] भिल्लराजस्य कुरङ्गी नाम ते प्रिया।

सा हित्वा स्वतनुं पापात् काशीदेशे स्वकर्मणा।।१२६।।

वाणारसीपुरे जाता महिषी तृणभक्षिका।

सा पश्वी च ततो मृत्वा सांवल्याख्यस्य कस्यचित्।।१२७।।

रजकस्य यशोमत्याः गर्भे पुत्री च वत्सिनी।

जाता तत्रार्जिकासङ्गं समासाद्य स्वशक्तितः।।१२८।।

किञ्चित्पुण्यं तथोपार्ज्य संजातेयं मनोरमा।

रूपलावण्यसंयुक्ता प्रीता ते प्राणवल्लभा।।१२९।।

सती मतल्लिका[६] नित्यं दानपूजाव्रतोद्यता।

जैनधर्मं समाराध्य जन्तुः पूज्यतमो भवेत्।।१३०।।

---

[1] 'शत्रुमित्रायते' इति सप्रतौ

[2] 'वह्निर्जलायते' इति सप्रतौ

[3] 'प्रभावेऽस्य' इति बप्रतौ

[4] 'संभवेत्' इति बप्रतौ

[5] 'जा' इति सप्रतौ

[6] 'सतीमतल्लिक्य' इति बप्रतौ

इत्यादि भवसम्बन्धं[१] गुरोर्विमलवाहनात्।

श्रुत्वा सुदर्शनः श्रेष्ठी सन्तुष्टो मानसे तराम्।।१३१।।

(मालिनी)

स जयतु[२] जिनदेवो देवदेवेन्द्रवन्द्यो

भवजलनिधिपोतो यस्य धर्मप्रसादात्।

कुगतिगमनमुक्तः प्राणिवर्गो विशुद्धो

भवति सुगतिसङ्गो निर्मलो भव्यमुख्यः।।१३२।।

इति श्रीसुदर्शनचरिते[३] पञ्चनमस्कारमाहात्म्य[४]प्रदर्शके मुमुक्षुश्रीविद्यानन्दिविरचिते [५]सुदर्शनमनोरमा[६]भवावलीव्यावर्णनो नामाष्ट[७]मोऽधिकारः।।

---

[1] ‘सर्वसंबंधं’ इति बप्रतौ (पाठान्तर) बसंबंधं इति सप्रतौ

[2] ‘जयति’ इति सप्रतौ

[3] ‘सुदर्शन----’ इति सप्रतौ – ‘चरित्रे’ इति बप्रतौ

[4] ‘महात्म्य’ इति बप्रतौ

[5] ‘सुदर्शनो’ इति बप्रतौ

[6] ‘मनोरमां’ इति बप्रतौ

[7] ‘नामष्टमो’ इति बप्रतौ

नवमोऽधिकारः

अथ श्रेष्ठीविशिष्टात्मा श्रुत्वा स्वभवविस्तरम्[१]।

वैराग्यं सुतरां[२] प्राप्यानुप्रेक्षाचिन्तनोद्यतः।।१।।

संसारे भङ्गुरं सर्वं धनं धान्यादिकं[३] किल[४]।

सम्पदा[५] सर्वदा सर्वा चञ्चला चपला यथा।।२।।

पुत्रमित्रकलत्रादिबान्धवाः सज्जना जनाः।

सर्वेऽपि विषयाः कष्टं क्षयं यान्ति क्षणार्द्धतः।।३।।

रूपसौभाग्यसौन्दर्यं यौवनं वा करे वनम्।

हस्त्यश्वरथभृत्यौघो मेघ[६]नद्यौघवच्चलः।।४।।

शक्रचापसमा लक्ष्मीर्जायते पुण्ययोगतः।

तत्क्षये[७] सा क्षयं याति न केनापि स्थिरा भवेत्।।५।।

चक्रित्वं वासुदेवत्वं शक्रत्वं धरणेन्द्रता।

अशाश्वतमिदं सर्वं का कथा चाल्पजन्तुषु।।६।।

सर्वदा पोषितः कायः सर्वो मायामयो यथा।

शरन्मेघः प्रयात्याशु वायुना स्वायुषः क्षये।।७।।

---

[1] 'विस्तरां' इति अप्रतौ

[2] 'स्तुतरां' इति सप्रतौ

[3] 'धाव्यादिकं' इति बप्रतौ

[4] 'किला' इति अप्रतौ

[5] 'सम्पदां' इति बप्रतौ

[6] 'घनघौघ----' इति बप्रतौ

[7] 'तक्षये' इति सप्रतौ

भोगोपभोगवस्तूनि विनाशीनि[१] समन्ततः।

गेहस्वर्णविभूतिर्या कालवह्नेर्विभूतिवत्।।८।।

अन्येऽपि ये पदार्थास्ते दृष्टनष्टाः[२] क्षणार्द्धतः।

अतोऽत्र चिन्तयेद्धीमान्निर्ममत्वं[३] स्वसिद्धये।।९।।

अध्रुवानुप्रेक्षा

भवेऽस्मिन् सर्वजन्तूनां शरणं नास्ति किञ्चन्।

माता पिता स्वसा[४] भ्राता मित्रं मरणक्षणे[५]।।१०।।

स्वर्गो दुर्गः सुरा भृत्या वज्रमायुधमुत्कटम्।

ऐरावणो गजो यस्य सोऽपि कालेन नीयते।।११।।

निधयो नव रत्नानि चतुर्दश षडङ्गकम्।

सैन्यं सबान्धवं सर्वं चक्रिणः शरणं न हि[६]।।१२।।

जन्ममृत्युजरापायं रत्नत्रयमनुत्तरम्[७]।

शरण्यं भव्यजीवानां संसारे नापरं क्वचित्।।१३।।

अशरणम्

पञ्चप्रकारसंसारे द्रव्ये क्षेत्रे च कालके।

भवे भावे चतुर्भेदगतिगर्त्तासमन्विते।।१४।।

---

1 'विनाशानि' इति सप्रतौ

2 'दृष्टमष्टाः' इति अप्रतौ

3 'स्यसिद्धये' इति सप्रतौ

4 'स्व' इति अप्रतौ

5 'मित्रं वा मरणक्षणे' इति पुनः प्राप्यते अप्रतौ

6 'हिं' इति अप्रतौ

7 'रत्नत्रयमुत्तरं' इति अप्रतौ

अनादिकालसंलग्नकर्मभिः[1] संवशीकृतः।

जीवो नित्यं भ्रमत्यत्र लोहो वा चुम्बकेन च।।१५।।

छेदनं भेदनं कष्टं शूलाद्यारोहणं चिरम्।

मिथ्याकषायहिंसाद्यैर्नारका[2] नरकेषु च।।१६।।

भुञ्जते क्षुत्पिपासाद्यैर्दुःखं ते पशवः खरम्।

मायापापादिदोषेण ताडनं तापनं घनम्।।१७।।

मनुष्येषु च दुःखौघो[3] जायते पापकर्मणा।

इष्टमित्रवियोगेनानिष्टसंयोगतस्तथा।।१८।।

पापेन दुःखदारिद्र्यजन्ममृत्युजरादिजम्।

पराधीनतया नित्यं दुःखं संजायते नृणाम्।।१९।।

देवानां[4] च भवेद्दुखं मानसं परसम्पदाम्।

समालोक्य तथा चान्ते[5] प्राप्ते मिथ्यादृशान्तराम्।।२०।।

श्रीमज्जिनेन्द्र[6]सद्धर्मविहीना बहवो जनाः।

एवं संसारकान्तारे दुःखभारे भ्रमन्त्यहो।।२१।।

उक्तं च – एकेन पुद्गलद्रव्यं यत्तत्सर्वमनेकशः।

उपयुज्य परित्यक्तमात्मना द्रव्यसंसृतौ।।

[1] 'संलग्ना' इति सप्रतौ

[2] 'नरका' इति बप्रतौ

[3] 'दुःखौघैः' इति बप्रतौ

[4] 'देवानो' इति सप्रतौ

[5] 'चाते' इति बप्रतौ

[6] 'श्रीमजिनेन्द्र----' इति बप्रतौ

लोकत्रयप्रदेशेषु समस्तेषु[१] निरन्तरम्।

भूयो भूयो मृतं जातं जीवेन क्षेत्रसंसृतौ।।

उत्सर्पिण्यवसर्पिण्योः समयावलिकानताः।

यासु मृत्वा न संजातमात्मना कालसंसृतौ[२]।।

नरनारकतिर्यक्षु देवेष्वपि समन्ततः।

मृत्वा जीवेन सञ्जातं बहुशो भवसंसृतौ।।

असंख्ये[३]यजगन्मात्रा भावाः सर्वे निरन्तरम्।

जीवेनादाय मुक्ताश्च बहुशो[४] भावसंसृतौ।।*

संसारानुप्रेक्षा

एकः प्राणी करोत्यत्र नानाकर्म शुभाशुभम्।

पुत्रमित्रकलत्रादेः कारणं संप्रतारणम्।।२२।।

तत्फलं सर्वमेकाकी[५] भुनक्ते[६] भवसङ्कटे।

श्वभ्रे[७] वा पशुयोनौ[८] वा नरे वात्र सुरालये।।२३।।

अतो जीवो ममत्वं च प्रकुर्वन्मूढमानसः।

कुटुम्बादौ[९] न जानाति स्वात्मनस्तु हिताहितम्।।२४।।

---

[1] 'भ्रमस्ते' इति अप्रतौ

[2] 'संसृजौ' इति बप्रतौ

[3] 'असंखेय' इति बप्रतौ

[4] 'वद्गत्सो' इति अप्रतौ

[5] 'मेकाफी' इति अप्रतौ

[6] 'भुवनक्ते' इति अ-बप्रत्योः, भुनेक्ते इति सप्रतौ

[7] 'शुभ्रे' इति अ-सप्रत्योः

[8] 'यौनौ' इति बप्रतौ

[9] 'कुटम्बादौ' इति अ-ब-सप्रतीषु

* उद्धृताः एते श्लोकाः, अज्ञातः

एको भव्यो विनीतात्मा जिनभक्तिपरायण:।

गुरो: पादाम्बुजं नत्वा दीक्षामादाय निस्पृह:।।२५।।

रत्नत्रयं समाराध्य तपस्तप्त्वा सुनिर्मलम्।

शुक्लध्यायेन कर्मारीन्[१] हत्वा याति शिवालयम्।।२६।।

एकत्वम्

जीवोऽयं निश्चयादन्यो देहतोऽपि निरन्तरम्।

शरीरे मिलितश्चापि नीरक्षीरमिव ध्रुवम्।।२७।।

का वार्त्ता भुवने पुत्रमित्र[२]स्त्रीबान्धवादिषु।

यत्सर्वे ते प्रवर्तन्ते बहिर्भूता विशेषत:।।२८।।

यथा कनकपाषाणे सुवर्णं मिलितं सदा।

तथापि[३] स्वस्वरूपेण भिन्नमेवाधितिष्ठते।।२९।।

जीवोऽपि सर्वदा तद्वच्छक्तितो ज्ञानदृष्टिभाक्।

शरीरे वर्तते नित्यं स्वस्वरूपो[४] गुणाकर:[५]।।३०।।

अन्यत्वम्

कायोऽयं अशुचिर्नित्यं मांसास्थि[६]रुधिरैर्मलै:[७]।

बीभत्स कृमिसंघात: प्रक्षयी क्षणमात्रत:।।३१।।

---

[1] 'कर्मारीव' इति बप्रतौ

[2] 'मित्र' इति पदमनुपलब्धं बप्रतौ

[3] 'यथापि'इति बप्रतौ

[4] 'स्वरूपा' इति बप्रतौ

[5] 'गुणाकरा:' इति बप्रतौ

[6] 'रुधरै:' इति सप्रतौ

[7] 'मल:' इति बप्रतौ

मत्वेति पण्डितैर्धीरैः श्रीजिनश्रुतसाधुषु।

भक्तितः सुतपोयोगैर्व्रतैर्नानाविधैः शुभैः।।३२।।

प्रमादं मदमुत्सृज्य सावधानैर्जिनोक्तिषु।

सत्कुलं प्राप्य कायस्य फलं ग्राह्यं सुखार्थिभिः[1]।।३३।।

अशुच्यानुप्रेक्षा[2]

मिथ्याव्रतप्रमादैश्च कषायैर्योगकैस्तथा।

कर्मणामास्रवो जन्तोर्भग्नद्रोण्यां यथा जलम्।।३४।।

सोऽपि द्विधास्रवः प्रोक्तः शुभाशुभविकल्पतः।

परिणामविशेषेण विज्ञेयो[3] धीधनैर्जनैः।।३५।।

आस्रवः

सम्यक्त्वव्रतसंयुक्तसत्क्षमाध्यानमानसैः।

मनोमर्कटकं रुध्वा दयासम्पत्तिशालिभिः।।३६।।

संवरः क्रियते नित्यं प्रमादपरिवर्जितैः।

कर्मणां वा महाम्भोधौ[4] जलानां पोतरक्षकैः।।३७।।

संवरः

निर्जरा द्विविधा[5] ज्ञेया सकामाकामनामतः।

कर्मणामेकदेशेन हानिर्भवति योगिनाम्[6]।।३८।।

---

[1] 'सुपार्थिभिः' इति अप्रतौ

[2] 'अशुचि' इति बप्रतौ

[3] 'विशेयो' इति अप्रतौ

[4] 'महाभोधौ' इति बप्रतौ

[5] 'द्विधा' इति बप्रतौ

[6] 'यांगिनां' इति अ-सप्रत्योः

जिनेन्द्रतपसा कर्महानिर्या क्रियते बुधैः।

सा सकामात्र विज्ञेया निर्जरा परमोदयः।।३९।।

नरकादिगतौ दुःखं दत्वा या कर्मणां भवेत्।

एकदेशेन हानिस्तु साकामा सर्वदेहिनाम्।।४०।।

निर्जरा

विलोक्यन्ते पदार्था हि यत्र जीवादय सदा।

स लोको भण्यते तज्ज्ञैर्जिनेन्द्रमतवेदिभिः।।४१।।

स केन विहितो नैव लोको रुद्रादिना ध्रुवम्।

[१]हर्ता नैव तथा तस्य चास्ति कालत्रये मतः।।४२।।

अनादिनिधनो नित्यमनन्ताकाशमध्यगः।

अधोमध्योर्ध्वभेदेन त्रिधासौ परिकीर्तितः।।४३।।

चतुर्दशभिरुत्सेधो रज्जुभिः प्रविराजते।

रज्जूनां त्रिशतान्येव[२] त्रिचत्वारिंशता घनः।।४४।।

प्रोक्तः सप्तैकपञ्चैकरज्जुभिः[३] पूर्वपश्चिमे।

अधोमध्योरुब्रह्मान्ते लोकान्ते[४] क्रमतो जिनैः।।४५।।

दक्षिणोत्तरतः सोऽपि सर्वतः सप्तरज्जुभाक्।

वृक्षो वा छल्लिभिर्वातैस्त्रिभिर्नित्यं[५] प्रवेष्टितः।।४६।।

---

[1] 'हर्ता' इति बप्रतौ

[2] 'त्रिंशतान्येव' इति त्रिषु प्रतीषु

[3] 'रजुभिः' इति बप्रतौ

[4] 'लोकान्ते' इति अप्रतौ अनुपलब्धं

[5] 'त्रिभिनित्यं' इति ब-सप्रत्योः

रत्नप्रभापुराभागे खरादिबहलाभिधे।

योजनानां सहस्राणि बाहल्यं[1] षोडशोक्तित:।।४७।।

पङ्कादिबहले भागे द्वितीये चतुरुत्तरा।

अशीतिस्तु सहस्राणि बाहल्यं च प्रकीर्तितम्।।४८।।[2]

तस्मिन् भागद्वये नित्यं भावनामरपूजिता:।

कोटय: सप्त लक्षाश्च द्वासप्ततिरनुत्तरा:।।४९।।

प्रासादा: श्रीजिनेन्द्राणां प्रतिमाभिर्विराजिता:।

शाश्वता: सध्वजाद्यैश्च परमानन्ददायिन:।।५०।।

व्यन्तराणां विमानेषु तत्र संख्याविवर्जिता:।

हेमरत्नमया: सन्ति तान् वन्दे श्रीजिनालयान्।।५१।।

योजनानां[3] सहस्राणि त्वशीतिपरिमाणकम्।

जलादिबहलं भागमादिं कृत्वा क्रमादध:।।५२।।

सप्तपातालभूमीषु यत्र तिष्ठन्ति नारका:।

मिथ्याहिंसामृषास्तेयाब्रह्मभूरिपरिग्रहै:[4]।।५३।।

कष्टदुष्टकषायाद्यै: पापै: पूर्वभवार्जितै:।

सहन्ते विविधं [5]दु:खं छेदनैर्भेदनादिकै:।।५४।।

---

[1] 'बाहल्यं च' इति

[2] पूर्ण: श्लोक: एव नास्ति सप्रतौ

[3] 'जोजनानां' इति बप्रतौ

[4] 'परिग्रहे' इति अप्रतौ

[5] 'दु:खं छे' इति पुन: प्राप्यते अप्रतौ

ताडनैस्तापनैः शूलारोहणैः कुहनैर्घनैः।
स्वोत्पत्तिमृत्युपर्यन्तं[1] कविवाचामगोचरम्।।५५।।
एकरज्जुसुविस्तीर्णो मध्यलोकोऽपि वर्णितः।
द्विगुणद्विगुणस्फारैरसंख्यैर्द्वीपसागरैः।।५६।।
जम्बूद्वीपे तथा धातकीद्वीपे पुष्कराद्धके।
मेरवः सन्ति पञ्चोच्चैः प्रोत्तुङ्गाः सुमनोहराः।।५७।।
सम्बन्धीनि च मेरुणां तेषां क्षेत्राणि सन्ति वै।
शतं वै सप्ततिश्चापि तीर्थेशां जन्मभूमयः।।५८।।
यत्र भव्याः समाराध्य जिनधर्मं जगद्धितम्[2]।
स्वर्गापवर्गजं सौख्यं प्राप्नुवन्ति स्वशक्तितः।।५९।।
मेर्वादौ[3] यत्र राजन्ते प्रासादाः[4] श्रीजिनेशिनाम्।।
चतुःशतानि पञ्चाशदष्टौ[5] चापि जगद्धिताः।।६०।।
नित्यं हेममयास्तुङ्गाः शाश्वताः शर्मकारिणः।
रत्नानां प्रतिमोपेताः पूजिता नृसुराधिपैः।।६१।।
व्यन्तराणां विमानेषु ज्योतिष्काणां[6] च सन्ति वै।
जिनेन्द्रभवनान्युच्चैरसंख्यातानि नित्यशः।।६२।।
कृत्रिमाणि[7] तथा सन्ति जिनसद्मानि यत्र च।
तिर्यग्लोके यथा सूत्रं नृपश्वादिकसंभृते।।६३।।

---

1 'पर्यन्ते' इति अप्रतौ
2 'जगर्द्धितं' इति बप्रतौ
3 'मेवादौ' इति सप्रतौ
4 'प्रशादं' इति बप्रतौ
5 'पञ्चाशदृष्टौ' इति अप्रतौ
6 'ज्योतिकाणां' इति अप्रतौ
7 'कृत्रिमानि' इति अ-सप्रत्योः

सौधर्मादिषु कल्पेषु त्रिषष्टिपटलेष्वलम्।

लक्षाश्चतुरशीतिस्ते प्रासादाः श्रीजिनेशिनाम्।।६४।।

सहस्राणि तथा सप्तनवतिः प्रविराजिताः।

त्रयोविंशतिसंयुक्ता रत्नबिम्बैर्मनोहराः।।६५।।

सर्वदेवेन्द्रदेवौघै[१]रहमिन्द्रैः सुभक्तितः।

पूजिता वन्दिता नित्यं शान्तये तान् भजाम्यहम्।।६६।।

त्रैलोक्यमस्तके रम्ये प्राग्भाराख्यशिलातले।

सिद्धक्षेत्रं सुविस्तीर्णं छत्राकारं समुज्ज्वलम्।।६७।।

तस्योपरि मनागूनगव्यूति[२]प्रमितान्तरे[३]।

तनुवाते[४] प्रतिष्ठन्ते सदा सिद्धा निरञ्जनाः।।६८।।

येषां[५] स्मरणमात्रेण रत्नत्रयपवित्रिताः।

मुनयस्तत्पदं यान्ति ते सिद्धाः सन्तु शान्तये।।६९।।

इत्यादिकं जगत्सर्वं षड्द्रव्यैः संभृतं सदा।

चिन्तनीयं महाभव्यैः संवेगार्थं जिनोक्तिभिः।।७०।।

लोकानुप्रेक्षा[६]

बोधी रत्नत्रय[७]प्राप्तिः संसाराम्भो[८]धितारिणी।

स्वर्मोक्षसाधिनी नित्यं सा बोधिः सेव्यते सदा।।७१।।

---

[1] 'देवौघै' इति बप्रतौ

[2] 'गव्युति' इति बप्रतौ

[3] 'प्रमितींतरे' इति सप्रतौ

[4] 'वनुवाते' इति बप्रतौ

[5] 'एकां' इति बप्रतौ

[6] 'लोकान्' इति बप्रतौ

[7] 'रत्नत्रयं' इति सप्रतौ

[8] 'संसारोम्भोधि' इति सप्रतौ

रत्नत्रयं द्विधा प्रोक्तं व्यवहारेण निश्चयात्।

व्यवहारेण तद्यत्र जिनोक्ते तत्त्वसंग्रहे।।७२।।

श्रद्धानं भव्यजीवानां व्रतसंदोहभूषणम्।

स्वर्गादिसुखदं नित्यं दुर्गतिच्छेदकारणम्।।७३।।

निःशङ्कितादिभिर्युक्त[१]मष्टाङ्गैस्तद्धि दर्शनम्।

क्षालितं वा महारत्नं भाति भव्ये[२] मदोज्झिते[३]।।७४।।

ज्ञानमष्टविधं नित्यं समाराध्यं मुमुक्षुभिः।

केवलज्ञानदं जैनं विरोधपरिवर्जितम्[४]।।७५।।

चारित्रं च द्विधा ज्ञेयं मुनिश्रावकभेदभाक्[५]।

आद्यं त्रयोदशोद्भेदं परं चैकादशप्रमम्[६]।।७६।।

निश्चयेन निजात्मा च शुद्धो बुद्धो यथा शिवः।

सेव्यते यन्महाभव्यैर्दुराग्रहविवर्जितैः[७]।।७७।।

रत्नत्रयं भवेत् शुद्धं परमानन्दकारणम्।

इत्यादि बोधिराराध्या सतां सारविभूषणम्।।७८।।

बोधिः

संसारे सागरे जीवान् पततः पापकर्मणा।

यः समुद्धृत्य संधत्ते पदे स्वर्गापवर्गजे।।७९।।

---

[1] 'तादिसंयुक्त' इति सप्रतौ

[2] 'व्ये' इति सप्रतौ

[3] 'महोझिते' इति अप्रतौ

[4] 'परिवर्जिते' इति सप्रतौ

[5] 'श्रावकरभेदभाक्' इति अप्रतौ

[6] 'चैकादशप्रदं' इति सप्रतौ

[7] 'विवर्जतैः' इति बप्रतौ, विवार्जितैः इति सप्रतौ

स धर्मो जिननाथोक्तो दशलाक्षणिको मतः।

रत्नत्रयात्मकश्चापि दयालक्षणसञ्ज्ञकः[१]।।८०।।

संसारे सरतां नित्यं जन्तूनां कर्मशत्रुभिः।

दुर्लभं तं समासाद्य यत्न[२] कुर्वन्तु धीधनाः।।८१।।

सोऽपि धर्मो द्विधा प्रोक्तो मुनिश्रावकगोचरः।

आद्यो दशविधो धर्मो[३] दानपूजाव्रतैः परः।।८२।।

धर्मेण विपुला लक्ष्मी धर्मेण विमलं यशः।

धर्मेण[४] स्वर्गसत्सौख्यं धर्मेण परमं पदम्।।८३।।

इत्यादि धर्मसद्भावं मत्वा भव्यैः सुखार्थिभिः।

श्रीमज्जिनेन्द्रसद्धर्मो नित्यं संसेव्यते मुदा।।८४।।

धर्मानुप्रेक्षा[५]

एवं सुदर्शनो[६] धीमान् महाभव्यशिरोमणिः।

अनुप्रेक्षास्तरां ध्यात्वा दीक्षां लातुं समुद्यतः।।८५।।

---

[1] 'दयालक्षसंज्ञकः' इति अप्रतौ

[2] 'यत्नं' इति त्रिषु प्रतीषु

[3] 'विधो र्मो नपूजादि---' इति बप्रतौ

[4] 'धमेण' इति बप्रतौ

[5] 'धर्मानु' इति बप्रतौ

[6] 'सुर्दनो' इति बप्रतौ

(शार्दूलविक्रीडितम्)

इत्युच्चैर्जिनधर्मकर्मचतुरः श्रेष्ठी निजे मानसे।

संध्यात्वा[१] शुभभावनां[२] गुणनिधिर्वैराग्यरत्नाकरः।।

क्षान्त्वा सर्वजनान् क्षमापरिकरो भूत्वा स्वयं भक्तितो।

नत्वा तं विमलादिवाहनगुरुं दीक्षार्थमुद्युक्तवान्।।८६।।

इति श्रीसुदर्शनचरिते[३] पञ्चनमस्कारमाहात्म्य[४]प्रदर्शके मुमुक्षु[५]श्रीविद्यानन्दिविरचिते द्वादशानुप्रेक्षाव्यावर्णनो नाम नवमोऽधिकारः[६]।।९।।

[1] 'स ध्यात्वा' इति अप्रतौ

[2] 'शुभवाभावनां' इति बप्रतौ

[3] 'सुदर्शनः----' इति अप्रतौ, चरित्रे इति अ-बप्रत्योः

[4] 'महात्म्य' इति सप्रतौ

[5] 'श्रिविद्यानंदि' इति बप्रतौ

[6] 'धिकरिः' इति सप्रतौ

दशमोऽधिकारः

अथ श्रेष्ठी विशुद्धात्मा भूत्वा निःशल्यमानसः।[१]

दत्वा सुकान्तपुत्राय सर्वं श्रेष्ठिपदादिकम्[२] ।।१ ।।

भक्तितस्तं गुरुं नत्वा सुधीर्विमलवाहनम्[३] ।

जगौ भो करुणासिन्धो देहि दीक्षां[४] जिनोदितम्[५] ।।२ ।।

श्रीमत्पादप्रसादेन करोमि हितमात्मनः।

मुनीन्द्रः सोऽपि संज्ञानी मत्वा तन्निश्चयं दृढम् ।।३ ।।

मुनीनां सारमाचारविधिं प्रोक्त्वा सुयुक्तितः।

तं तरां सुस्थिरीकृत्य[६] यथाभीष्टं जगाद च।।४ ।।

तदा सुदर्शनो भव्यस्तदादेशरसायनम्।

संप्राप्य[७] परमानन्ददायकं तं प्रणम्य च।।५ ।।

बाह्याभ्यंतरकं सङ्गं परित्यज्य त्रिशुद्धितः।

कृत्वा लोचं व्रतोपेतां जैनीं दीक्षां समाददे।।६ ।।

सत्यं सन्तः प्रकुर्वन्ति संप्राप्यावसरं शुभम्।

श्रेयो निजात्मनो गाढं यथा श्रीमान् सुदर्शनः।।७ ।।

तदा तत्सर्वमालोक्य धात्रीवाहनभूपतिः।

पुनः स्वयोषितः कष्टं कर्म सर्वं विनिन्द्य च।।८ ।।

---

[1] 'मानसा' इति अप्रतौ

[2] 'पदादि' इति अप्रतौ

[3] 'सुधीर्पिमल' इति अप्रतौ

[4] 'दीक्षा' इति अप्रतौ

[5] 'जिनोजिदितं' इति बप्रतौ

[6] ''सुथिरीकृत्य' इति बप्रतौ

[7] 'संप्राप्त' इति सप्रतौ

चिन्तयामास भव्यात्मा स्वचित्ते भीतमानसः[१] ।

अहो सुदर्शनश्चायं जिनभक्तिपरायणः।।९।।

लघुत्वेऽपि सुधीः शीलसागरः करुणानिधिः।

इदानीं च परित्यज्य सर्वं जातो मुनीश्वरः।।१०।।

अहं च विषयासक्तो नारीरक्तोऽपि मूढधीः।

न जानामि हितं किञ्चिद्यथा धत्तूरिको जनः।।११।।

अधुनापि निजं कार्यं कुर्वेऽहं सर्वथा ध्रुवम्।

कथं संसारकान्तारे दुःखी तिष्ठामि भीषणे।।१२।।

इत्यादिकं समालोच्य राज्यं दत्वा सुताय च।

सुकान्तं[२] श्रेष्ठिनः[३] पुत्रं धृत्वा श्रेष्ठिपदे मुदा।।१३।।

कृत्वा स्नपनसत्पूजां जिनानां शर्मदायिनीम्।

दत्वा दानं यथायोग्यं सर्वान् संतोष्य युक्तितः।।१४।।

सेवकैर्बहुभिः सार्द्धं क्षत्रियैः सत्वशालिभिः।

तमेव गुरुमानम्य[४] मुनिर्जातो विचक्षणः।।१५।।

सत्यं ये[५] भुवने भव्या जिनधर्मविचक्षणाः।

ते नित्यं साधयन्त्यत्र सुधियः[६] स्वात्मनो हितम्।।१६।।

---

[1] 'भीतमात्मनः' इति सप्रतौ

[2] 'स्वकान्तं' इति सप्रतौ

[3] 'श्रेष्टनः' इति बप्रतौ

[4] 'गुरुमानस्य' इति अप्रतौ

[5] 'जे' इति अ-सप्रत्योः

[6] 'स्वधियः' इति सप्रतौ

अन्त:पुरं तदा तस्य त्यक्तसर्वपरिग्रहम्।

वस्त्रमात्रं समादाय स्वीचक्रे स्वोचितं तप:।।१७।।

तथान्ये बहवो भव्या जैनधर्मे सुतत्परा:।

श्रावकाणां[1] व्रतान्युच्चैर्गृह्णन्ति स्म विशेषत:।।१८।।

केचिच्च सुधियस्तत्र भवभ्रमणनाशनम्।

शुद्धसम्यक्त्वसद्रत्नं संप्रापु: परमादरात्।।१९।।

पारणादिवसे तत्र चम्पायां मुनिसत्तमा:।

मुक्त्वा मानादिकं कष्टं जैनीदीक्षाविचक्षण:।।२०।।

मत्वा जैनेश्वरं मार्गं नैर्ग्रन्थ्यं स्वात्मसिद्धये।

ईर्यापथमहाशुद्ध्या भिक्षार्थं ते विनिर्ययु:।।२१।।

तत्रासौ सन्मुनि: स्वामी सुदर्शनसमाह्वय:।

मत्वा चित्ते जिनेन्द्रोक्तं [2]मुनेर्मार्गशिवप्रदम्।।२२।।

मानाहङ्कारनिर्मुक्तो भिक्षार्थं निर्गतस्दा।

महानपि पुरीमध्ये स्वरूपजितमन्मथ:।।२३।।

दयावल्लीसमायुक्तो जंगमो वा सुरद्रुम:।

ईर्यापथं सुधी: पश्यन् निस्पृहो मानसे तराम्।।२४।।

लघून्नतगृहानुच्चै: समभावेन भावयन्।

तदा तद्रूपमालोक्य[3] समस्ता: पुरयोषित:।।२५।।

---

[1] 'श्रावकारां' इति सप्रतौ

[2] 'मुनेमार्ग' इति अप्रतौ

[3] 'तद्रूपमालाक्य' इति बप्रतौ

महाप्रेमरसैः पूर्णाः सरितो वा सरित्पतिम्।
तं द्रष्टुं परमानन्दात्समन्तान्मिलिता द्रुतम्।।२६।।
कामेन विह्वलीभूताः प्रस्खलन्त्यः[१] पदे पदे।
गृहकार्यं परित्यज्य तद्दर्शनसमुत्सुकाः[२]।।२७।।
अहो रूपमहोरूपं वदन्तश्च[३] परस्परम्।
धावमानाः[४] प्रमोदेन भ्रमर्यो वाम्बुजोत्करम्।।२८।।
काचिदूचे[५] तदा नारी सखीं[६] प्रति शृणु प्रिये।
धन्या मनोरमा नारी[७] ययासौ सेवितो मुदा।।२९।।
काचित्प्राह सुधीः सोऽयं सुदर्शनसमाह्वयः।
राजश्रेष्ठी जगन्मान्यः [८]श्रियालिङ्गितविग्रहः।।३०।।
वञ्चिता येन सा विप्रा प्रोन्मत्ता कपिलप्रिया[९]।
येन त्यक्ता महीभर्तुर्भामिनीकामकातरा।।३१।।
सोऽयं स्वामी समादाय जैनीं दीक्षां शिवप्रदाम्।
जातो महामुनिर्द्धीमान् पवित्रः शीलसागरः।।३२।।
काचित्प्राह महाश्चर्यं येन पुत्रान्विता प्रिया।
मनोरमा महारूपवती त्यक्ता महाधिया[१०]।।३३।।

---

[1] 'प्रस्खलत्यः' इति अप्रतौ
[2] 'तद्दर्शनमुत्सकाः' इति बप्रतौ
[3] 'वदन्त्यश्च' इति अ-सप्रत्योः, वंदंत्य इति बप्रतौ
[4] 'धावमाना' इति अप्रतौ
[5] 'काजिदूचे' इति अप्रतौ
[6] 'सखी' इति बप्रतौ
[7] 'यथासौ' इति अप्रतौ
[8] 'श्रियांलिंगित....' इति बप्रतौ
[9] 'प्रियाः' इति बप्रतौ
[10] 'महाधियाः' इति बप्रतौ

काचिज्जगौ जिनेन्द्राणां धर्मकर्मणि तत्परा।

श्रृणु त्वं भो सखि व्यक्तं मद्वच: स्थिरमानसा[१] ।।३४।।

येऽत्र स्त्रीधनरागान्धा भोगलालसमानसा:।

तपोरत्नं जिनेन्द्रोक्तं कथं गृह्णन्ति दुर्दशा:[२] ।।३५।।

अयं जैनमते दक्ष: परित्यज्य स्वसम्पदाम्।

मोक्षार्थी[३] कुरुते घोरं तप: कातरदु:सहम्।।३६।।

काचिदूचे सखीं मुग्धे त्वं कटाक्षनिरीक्षणम्।

वृथा किं कुरुषे[४] चायं मुक्तिरामानुरञ्जित:।।३७।।

धन्यास्य जननी लोके ययासौ जनितो मुनि:।

मुक्तिगामी दयासिन्धु: पवित्रीकृतभूतल:।।३८।।

काचित्प्राह पुरे चास्मिन् स धन्यो भव्यसत्तम:।

आहारार्थं[५] क्रियापात्रं यद्गृहं यास्यतीत्ययम्।।३९।।

इत्यादिकं महाश्चर्यं संप्राप्ता निजमानसे।

ब्रुवन्ति स्म यदा नार्य:[६] परमानन्दनिर्भरा:।।४०।।

तदा तत्र पुरे कश्चिन्महापुण्योदयेन च।

तं विलोक्य मुनिं तुष्टो निधानं[७] वा गृहागतम्।।४१।।

---

1 'स्थितमानसा' इति सप्रतौ, स्थिरमानस इति अप्रतौ

2 'दुर्दशां' इति सप्रतौ

3 'मोक्षार्था' इति बप्रतौ

4 'पुरुषे' इति बप्रतौ, 'कुरुपो' इति सप्रतौ

5 'आहार्थं' इति बप्रतौ

6 'नार्या:' इति बप्रतौ

7 'निघानं' इति अप्रतौ

श्रावकाचारपूतात्मा प्रणिपत्य मुहुर्मुहुः।
नमोऽस्तु भो मुने स्वामिंस्तिष्ठ तिष्ठेति संब्रुवन्।।४२।।
प्रासुकं जलमादाय कृत्वा तत्पादधोवनम्।
इत्थं सुनवभिः पुण्यैर्दातृसप्तगुणैर्युतः[1]।।४३।।
तस्मै दानं सुपात्राय ददावाहारमुत्तमम्।
स्वर्गमोक्षसुखोत्तुङ्गफलपादपसिञ्चनम्[2]।।४४।।
सर्वेऽपि मुनयस्तद्व्रत्पारणां[3] चक्रुरुत्तमाः।
समागत्य निजं स्थानं स्वक्रियासु स्थिताः सुखम्।।४५।।
अतः सुदर्शनो धीमान् शुद्धश्रद्धानपूर्वकम्।
गुरोः पार्श्वे जिनेन्द्रोक्तं सर्वशास्त्रमहार्णवम्।।४६।।
स्वगुरोर्भक्तितो नित्यं ग्रन्थतश्चार्थतो मुदा।
सुधीः संतरति स्मोच्चैर्गुरुभक्तिः फलप्रदा।।४७।।
ये भव्यास्तां[4] गुरोर्भक्तिं कुर्वते[5] शर्मदायिनीम्।
त्रिशुद्ध्या ते महाभव्या लभन्ते परमं सुखम्।।४८।।
ततोऽसौ सर्वशास्त्रज्ञो भूत्वा[6] तत्त्वविदांवरः।
सर्वसत्त्वेषु सर्वत्र सद्दयां प्रतिपालयन्।।४९।।

---

[1] ‘गुणैयुता’ इति अप्रतौ
[2] ‘सिञ्चनां’ इति बप्रतौ
[3] ‘पारणांश्चक्रु–’ इति त्रिषु प्रतीषु
[4] ‘व्यास्तां गुरोर्भ’ इति पदं पुनः प्राप्यते अप्रतौ
[5] ‘कुर्वन्ते’ इति बप्रतौ
[6] ‘भूत्वा तविदांवरः’ इति अप्रतौ

त्रसस्थावरकेषूच्चैर्मनोवाक्काययोगतः।

या सर्वज्ञैः समादिष्टा धर्मज्ञैः मूलकारणम्।।५०।।

सत्यं हितं मितं वाक्यं विरोधपरिवर्जितम्[१]।

नित्यं जिनागमे प्रोक्तं भजति स्म त्रिधा सुधीः।।५१।।

तच्च[२] जीवदयाहेतुः कथितो जैनतात्त्विकैः।

येन लोकेऽत्र सत्कीर्त्तिः सुलक्ष्मीः सद्यशो[३] भवेत्।।५२।।

अदत्तविरतिं स्वामी सर्वथा प्रत्यपालयत्।

यो गृह्णाति परं द्रव्यं तस्य जीवदया कुतः।।५३।।

ब्रह्मचर्यं जगत्पूज्यं[४] सर्वपापक्षयङ्करम्।

सभेदैर्नवभिर्नित्यं सावधानतया दधे।।५४।।

त्यक्तस्त्रीषण्ढपश्वादिकुसङ्गो दृढमानसः।

निर्जने सुवनादौ च विरागी सोऽवसत्सुखम्[५]।।५५।।

सर्वेषां मण्डनं यद्धि यतीनां च विशेषतः।

आजन्म मोक्षपर्यन्तं स दध्रे तज्जगद्धितम्।।५६।।

यथा रूपे शुभा नासा बले राजा जवो हरौ[६]।

धर्मे जीवदया चित्ते दानं शीलं व्रते तथा।।५७।।

---

[1] 'परिवर्जि' इति अप्रतौ

[2] 'यच्च' इति बप्रतौ

[3] 'सदृशो' इति बप्रतौ

[4] 'ससर्व......' इति सप्रतौ

[5] 'सोऽवसन्मुखं' इति अप्रतौ

[6] 'हरे' इति बप्रतौ

शीलं जीवदयामूलं पापदावानले जलम्।
शीलं तदुच्यते सद्भिर्यच्च [1]स्वव्रतरक्षणम्।।५८।।
एवं मत्वा स पूतात्मा शीलं सुगतिसाधनम्।
पालयामास यत्नेन सावधानो मुनीश्वरः।।५९।।
क्षेत्रं वास्तु धनं धान्यं द्विपदं च चतुष्पदम्।
यानं शय्यासनं कुप्यं भाण्डं चेति बहिर्दश।।६०।।
अत्यजत्पूर्वतः स्वामी मनोवाक्काययोगतः।
शरीरे निस्पृहश्चापि[2] कथं सङ्गरतो[3] भवेत्।।६१।।
विरुद्धं यज्जिनेन्द्रोक्तात् तन्मिथ्यात्वं च पञ्चधा।
स्वामी सम्यक्त्वरक्षार्थं[4] वान्तिवद्दूरतोऽत्यजत्।।६२।।
स्त्रीपुन्नपुंसकं चेति वेदत्रयमथोत्कटम्।
तद्वत्सङ्गमपि त्यक्त्वा तदुच्चैर्निरवासयत्।।६३।।
हास्यं रत्यरती[5] शोकं भयं सप्तविधं त्रिधा।
त्यजति स्म जुगुप्सां च मुनिर्ज्ञानबलेन सः।।६४।।

उक्तं च – इह परलोयत्ताणं अगुत्तिभय मरण वेयणक्कस्सम्।
सत्तविहं भयमेयं णिद्दिट्ठं जिणवरिंदेण।।*

क्षमासलिलधाराभिः पुण्यसाराभिरादरम्।
चतुःकषायदावाग्निं स्वामी शमयति स्म सः।।६५।।

---
[1] 'सुव्रत' इति बप्रतौ
[2] 'निस्पृहंश्चापि' इति अप्रतौ
[3] 'संयहतो' इति बप्रतौ
[4] '–रूक्षांर्थं' इति बप्रतौ
[5] 'रत्यरत्य' इति बप्रतौ

* उद्धृता गाथा इयम् अज्ञाता

एषो मे[1] बान्धवो मित्रमेषो मे शत्रुकः कुधीः।
इति भावं परित्यज्य स्वतत्त्वे समधीः स्थितः।।६६।।

चतुर्दश[2]विधं चेति परिग्रहमहाग्रहम्[3]।
अभ्यन्तरं हि दुस्त्याज्यं त्यजति स्म महामुनिः।।६७।।

तेषां पञ्चव्रतानां च भावनाः पञ्चविंशतिः।
पञ्च पञ्च प्रकारेण मातरो वा हितङ्कराः[4]।।६८।।

मनोगुप्तिवचोगुप्तीर्यादानक्षेपणं तथा।
संविलोक्यान्नपानं च प्रथमव्रतभावनाः।।६९।।

क्रोधलोभत्वभीरुत्वहास्यवर्जनमुत्तमम्।
अनुवीचीभाषणं च पञ्चैताः सत्यभावनाः।।७०।।

अचौर्ये[5]भावनाः पञ्च शून्यागारविमोचिता।
वासवर्जनमन्येषामुपरोधविवर्जनम्।।७१।।

भैक्ष्य[6]शुद्धिस्तथा नित्यं सधर्मणि जने तराम्।
विसंवादपरित्यागो भाषिता मुनिपुङ्गवैः।।७२।।

स्त्रीणां रागकथा कर्णे तद्रूपप्रविलोकने।
पूर्वरत्याः स्मृतौ पुष्टाहारे वाञ्छाविवर्जनम्।।७३।।

---

[1] ‘एषोऽहं’ इति ब-सप्रत्योः
[2] ‘चर्तुर्दश-’ इति सप्रतौ
[3] ‘मदाग्रहं’ इति सप्रतौ
[4] ‘हितङ्करा’ इति अ-सप्रत्योः
[5] ‘अचौर्यो’ इति सप्रतौ
[6] ‘भैक्ष’ इति त्रिषु प्रतीषु

त्यागः शरीरसंस्कारे चतुर्थव्रतभावनाः।

पञ्चैता मुनिभिः प्रोक्ताः शीलरक्षणहेतवः[१] ।।७४।।

इष्टानिष्टेन्द्रियोत्पन्नविषयेषु सदा मुनेः।

रागद्वेषपरित्यागः पञ्चमव्रतभावनाः।।७५।।

इत्येवं भावनाः स्वामी पञ्चविंशतिमुत्तमाः।

तेषां पञ्चव्रतानां च पालयामास नित्यशः।।७६।।

तथा दयापरो धीरः सदेर्यापथशोधनम्।

करोति स्म प्रयत्नेन निधानं वा विलोक्यते।।७७।।

यद्विना न दयालक्ष्मीर्भवे[२]न्मुक्तिप्रसाधिनी।

यथा रूपयुता नारी शीलहीना न शोभते।।७८।।

जिनागमानुसारेण ब्रुवन् स्वामी वचोऽमृतम्।

भाषादिसमितिं नित्यं भवति स्म प्रशर्मदाम्[३] ।।७९।।

श्रावकैर्युक्तितो दत्तमन्नपानादिकं शुभम्।

संविलोक्यमुनिश्चैकवारं सन्तोषपूर्वकम्[४] ।।८०।।

तपो[५]वृद्धिनिमित्तं च मध्ये मध्ये तपश्चरन्[६] ।

एषणासमितिं नित्यं संबभार मुनीश्वरः।।८१।।

---

[1] ‘हेतव’ इति अप्रतौ

[2] ‘र्भेवेन्’ इति बप्रतौ

[3] ‘प्रशर्मदं’ इति सप्रतौ

[4] ‘–पूर्वकः’ इति बप्रतौ

[5] ‘ततो’ इति त्रिषु प्रतीषु

[6] ‘तपश्चिरन्’ इति बप्रतौ

आदाने ग्रहणे तस्य प्रायो नास्ति प्रयोजनम्।

सर्वव्यापारनिर्मुक्तेर्निस्पृहत्वं विशेषतः।।८२।।

तथापि पुस्तकं कुण्डीं[१] कदाचित् किञ्चिदुत्तमम्।

मृदुपिच्छकलापेन स्पृष्ट्वा गृह्णाति संयमी।।८३।।

क्वचिन्मलादिकं किञ्चित्प्रासुकस्थानके त्यजन्।

प्रतिष्ठापनिकां युक्त्या समितिं[२] स सुधीः[३] श्रितः।।८४।।

इत्येवं पञ्चसमितीर्दया[४]द्रुमघनावलीः[५]।

पालयामास योगीन्द्रः सावधानो जिनोदिते[६]।।८५।।

स्पर्शनं चाष्टधा नित्यं स्निग्धकोमलकं सुधीः।

परित्यज्य[७] पवित्रात्मा तदिन्द्रियजयोद्यतः।।८६।।

जिह्वेन्द्रियं त्रिधा स्वामी स्वेच्छाहारादिवर्जनात्।

जयति स्म सदा शूरः कातरत्वविवर्जितः।।८७।।

इन्द्रियाणां जयी शूरो न शूरः सङ्गरे मरन्।

अक्षशूरस्तु मोक्षार्थी रणे शूरः[८] खलंपटः।।८८।।

चन्दनागुरुकर्पूरसुगन्धद्रव्यसञ्चये।

वाञ्छामपि त्यजन् स्वामी तदिन्द्रियजयेऽभवत्[९]।।८९।।

---

[1] 'कुंडी' इति त्रिषु प्रतीषु

[2] 'समतिं' इति सप्रतौ

[3] 'सुधाः' इति अप्रतौ

[4] 'समितीदया' इति अप्रतौ

[5] 'घणावली' इति सप्रतौ

[6] 'दिते' इति बप्रतौ

[7] 'परितिज्य' इति अप्रतौ

[8] 'शूः' इति सप्रतौ

[9] 'जयोभवत् इति असप्रत्योः

चक्षुरिन्द्रियमत्यन्तविरक्त: स्त्रीविलोकने।

[1]सुधीर्निर्जितवान्नित्यं सर्ववस्तुस्वरूपवित्।।९०।।

श्रोत्रेन्द्रियं सरागादिगीतवार्त्तामपि ध्रुवम्।

परित्यज्य जिनेन्द्रोक्तौ प्रीतित: श्रवणं ददौ।।९१।।

इति प्रपञ्चत: स्वामी स्वपञ्चेन्द्रिय[2]वञ्चकान्।

वञ्चयामास चातुर्य्याच्चतुर: केन वञ्च्यते।।९२।।

मस्तके लुञ्चनं चक्रे मुनीन्द्र: प्रार्थनोज्झितम्[3]।

परीषहजयार्थं[4] च परमार्थविदांवर:।।९३।।

त्रिसन्ध्यं श्रीजिनेन्द्राणां वन्दनाभक्तितत्पर:।

समताभावमाश्रित्य सामायिकमनुत्तरम्।।९४।।

करोति स्म सदा दक्षस्तद्दोषौघैर्विवर्जितम्।

चैत्यपञ्चगुरुणां च भक्तिपाठक्रमादिभि:।।९५।।

चतुर्विंशतितीर्थेशां संतनोति स्म संस्तुतिम्।

सर्वपापापहां[5] नित्यं महाभ्युदयदायिनीम्।।९६।।

वन्दनामेकतीर्थेशो ज्ञानादिगुणगोचराम्[6]।

तद्गुण[7]प्राप्तये नित्यं चक्रेऽसौ चतुरोत्तम:।।९७।।

---

[1] 'सुधीन्निर्जित..' इति सप्रतौ, सुधार्निर्जित...इति अप्रतौ

[2] 'पंचिंद्रिय' इति अ–बप्रत्यो:

[3] 'प्रार्थनोदितं' इति बप्रतौ, 'प्रार्थिनोज्झितं' इति सप्रतौ

[4] 'जयर्थं' इति बप्रतौ

[5] 'पापपहा' इति अप्रतौ

[6] 'गोचरं' इति ब–सप्रत्यो:

[7] 'तद्गुणं' इति बप्रतौ

प्रतिक्रमणमत्युच्चैः कृतदोषक्षयङ्करम्।

करोति स्म परित्यज्य प्रमादं सर्वदा सुधीः।।९८।।

वल्लभानन्तरं नित्यं प्रत्याख्यानं सुखाकरम्।

देवगुर्वादिसाक्षं च गृह्णाति स्म विचक्षणः।।९९।।

अन्यो यस्तु परित्यागो यस्य कस्यापि वस्तुनः।

स्वशक्त्या क्रियते धीरैः प्रत्याख्यानं च कथ्यते।।१००।।

कायोत्सर्गं सदा स्वामी करोति स्म स्वशक्तितः।

कायेऽति निस्पृहो भूत्वा कर्मणां हानये बुधः।।१०१।।

षडावश्यकमैत्र्यत्वं मुनीनां शर्मराशिदम्।

आवासं वा शिवप्राप्त्यै[1] साधयामास योगिराट्[2]।।१०२।।

कौशेयकं च कार्पासं रोमजं चर्मजं तथा।

वाल्कलं च पटं नित्यं पञ्चधा त्यजति[3] स्म सः।।१०३।।

जातरूपं जिनेन्द्राणां परं निर्वाणसाधनम्।

रक्षणं ब्रह्मचर्यस्य मत्वा नग्नत्व[4]माश्रितः।।१०४।।

अस्नानं संविधत्ते स्म दयालू रागहानये[5]।

क्षितौ शयनमत्युच्चैः स भेजे धृतिकारणम्।।१०५।।

दन्तानां धावनं नैव करोति स्म महामुनिः।

प्रत्याख्यानप्रक्षार्थं मुनिमार्गस्य तत्ववित्।।१०६।।

---

[1] 'शिवाप्राप्त्यै' इति अ-सप्रत्योः, शिवप्राप्तै इति बप्रतौ

[2] 'योगिरांट्' इति बप्रतौ

[3] 'त्यज' इति बप्रतौ

[4] 'नग्नत्वामाश्रितः' इति सप्रतौ

[5] 'रामहानये' इति अप्रतौ

भुक्तिपानप्रवृत्तेश्च मर्यादाप्रतिपालकम्।

ऊर्ध्वीभूय[1] यथायोग्यमेकवारं स्वयुक्तित:।।१०७।।

संतोषभावमाश्रित्य श्रावकाणां गृहे शुभम्।

आहारं स्वतप: सिद्ध्यै करोति स्म महामुनि:।।१०८।।

कृतकारितनिर्मुक्तं पवित्रं दोषवर्जितम्।

अन्तरं पादयो: कृत्वा चतुरङ्गुल[2]मात्रकम्।।१०९।।

सूर्योदये[3] घटीषट्कमपराह्ने तथा त्यजन्।

तन्मध्ये प्रासुकाहारं स लाति स्म मुनि:[4] शुभम्।।११०।।

एतान् मूलगुणा[5]नुच्चैर्मुनीनां मोक्षसाधकान्।

दध्रेऽ[6]ष्टाविंशतिं शुद्धान् धर्मध्यानपरायण:[7]।।१११।।

तथा[8] श्रीमज्जिनेन्द्रोक्तं दशधा धर्ममुत्तमम्।

उत्तमक्षान्ति[9]सन्मुख्यं स प्रीत्या प्रत्यपालयत्।।११२।।

गुप्तित्रयपवित्रात्मा सर्वशील[10]प्रभेदभाक्।

द्वाविंशतिप्रमाणोक्त परीषह[11]सहिष्णुक:।।११३।।

---

[1] 'उद्भीभूय' इति त्रिषु प्रतीषु

[2] 'चतुंरगुल...' इति बप्रतौ

[3] 'सूर्योदयो' इति अ-सप्रत्यो:

[4] 'मुनी:' इति बप्रतौ

[5] 'मूलगुणान्युच्चै:' इति अ-सप्रत्यो:

[6] 'दध्रो' इति सप्रतौ

[7] 'परायण' इति सप्रतौ

[8] 'श्रीज्जिनेन्द्रो....' इति बप्रतौ

[9] 'क्षांदि' इति बप्रतौ

[10] 'शीलभेद.......' इति बप्रतौ

[11] 'परिषह....' इति बप्रतौ

कर्मणां[1] निर्जराहेतुं मत्वा चित्ते समग्रधीः।
उपवासतपश्चक्रे तपसां मुख्यमुत्तमम्।।११४।।
यथाष्टाङ्गशरीरेषु मस्तकं मुख्यकारणम्।
तथा द्वादशभेदानां तपसां स्यादुपासनम्।।११५।।
आमोदर्यं[2] तपः स्वामी प्रमादपरिहानये।
स्वाध्यायसिद्धये चक्रे कर्मचक्रनिवारणम्।।११६।।
वृत्तिसंख्यानकं नाम तपः संतोषकारणम्।
वस्तुगेहवनोद्वृक्षसंख्यानैः कुरुते स्म सः।।११७।।
जिनवाक्यामृतास्वादविशदीकृतमानसः।
रसत्यागतपोधीरः स तेपे परमार्थवित्।।११८।।
विविक्तशयनं नित्यं विविक्तं चासनं क्षितौ।
भजति[3]स्म सुधीः शीलदयापालनहेतवे।।११९।।
त्रिकालयोगसंयुक्त्या कायक्लेशतपोऽभवत्[4]।
तस्य [5]तत्त्वप्रयुक्तस्य रतिनाथप्रवैरिणः।।१२०।।
इत्येवं षड्विधं बाह्यमभ्यन्तरविशुद्धये।
तपः संतप्तवान् गाढं कातराणां सुदुःसहम्।।१२१।।

---

1 ‘कर्मणा’ इति अप्रतौ
2 ‘अमोदर्यं’ इति ब-सप्रत्योः
3 ‘भजास्ते’ इति बप्रतौ
4 ‘तपोभवेत्’ इति अप्रतौ
5 ‘तत्त्वाप्रयुक्तस्य’ इति बप्रतौ

तस्य शुद्धचरित्रस्य कदाचिच्चेत्प्रमादता[1]।
प्रायश्चित्तं यथाशास्त्रं तपोऽभूच्छल्यनाशकम्।।१२२।।
विनयं भक्तितश्चक्रे सर्वदा धर्मवत्सलः।
रत्नत्रयपवित्राणां मुनीनां परमार्थतः।।१२३।।
रत्नत्रये परा शुद्धिर्विनयादस्य चाभवत्।
विद्या विनयतः सर्वाः स्फुरन्ति स्म विशेषतः।।१२४।।
सत्यं पद्माकरे नित्यं भानुरेव विकाशकृत्।
ततः [2]साधर्मिकेषूच्चैर्विधेयो विनयो बुधैः।।१२५।।
आचार्यपाठकादीनां दशधा सत्तपस्विनाम्।
वैयावृत्यं स्वहस्तेन करोति स्म स संयमी।।१२६।।
यथा यच्च सुपात्रेभ्यो दीयते भव्यदेहिभिः।
आहारौषधशास्त्रादि वैयावृत्यं तदुच्यते।।१२७।।
वैयावृत्यविहीनस्य गुणाः सर्वे प्रयात्यलम्[3]।
सत्यं शुष्कतडागेऽत्र हंसास्तिष्ठन्ति नैव च।।१२८।।
स्वाध्यायं[4] पञ्चधा नित्यं प्रमादपरिवर्जितः।
वाचना प्रच्छनानुप्रेक्षाम्नायैर्धर्मदेशनैः[5]।।१२९।।
जिनोक्तसारशास्त्रेषु परमानन्दनिर्भरः।
कर्मणां निर्जराहेतुं[6] मत्वासौ संचकार च।।१३०।।

---

[1] 'प्रमादताः' इति ब-सप्रत्योः
[2] 'सार्मिकेषू...' इति बप्रतौ
[3] 'प्रयांतिलं' इति बप्रतौ
[4] 'स्वध्यायं' इति सप्रतौ
[5] 'र्धर्मदेर्शनैः' इति बप्रतौ
[6] 'हेर्तुं' इति बप्रतौ

* आत्मानुशासनम् श्लोकक्रमाङ्कः १७४

स्वाध्यायेन शुभा लक्ष्मी: संभवेद्विमलं यश:।

तत्त्वज्ञानं स्फुरत्युच्चै: केवलं च भवेदलम्[1] ।।१३१।।

उक्तं च – ज्ञानस्वभाव: स्यादात्मा स्वस्वभावाप्तिरच्युति:।

तस्मादच्यु[2]तिमाकाङ्क्षन् भावयेज्ज्ञानभावनाम्।। *

स संवेगपरो भूत्वा मुनीन्द्रो मेरुनिश्चल:।

प्रदेशे निर्जने कायोत्सर्गविधिवदाश्रयत्।।१३२।।

निर्ममत्वमलं चित्ते संध्यायन् सर्ववस्तुषु।

एकोऽहं शुद्धचैतन्यो नापरो मेऽत्र कश्चन[3] ।।१३३।।

इति भावनया तस्य कर्मणां निर्जराभवत्[4] ।।

सुतरां भास्करोद्योते सत्यं याति तमश्चय:।।१३४।।

इष्टप्राप्तिस्मृतेश्चित्ते त्वनिष्टक्षयचिन्तनात्।

वेदनाया: निदानाच्च भवेदार्तं चतुर्विधम्।।१३५।।

ध्यानं पश्चादिदु:खस्य[5] कारणं धर्मवारणम्।

चतु:पञ्चोरुष[6]ष्ठाख्यगुणस्थानावधिं[7] ध्रुवम्।।१३६।।

हिंसानृतोद्भवं स्तेयविषयारक्षणोद्भवम्।

आपञ्चमगुणस्थानं नारकादिक्षितिप्रदम्।।१३७।।

---

[1] 'भदेदलं' इति सप्रतौ

[2] 'तस्मदिच्युति...' इति सप्रतौ

[3] 'कश्चन:' इति ब-सप्रत्यो:, 'कश्चनं' इति अप्रतौ

[4] 'र्जरा' इति बप्रतौ

[5] 'दु:खदास्य' इति अप्रतौ

[6] 'पञ्चोरूथष्टा...' इति अप्रतौ

[7] 'गुणस्थानां' इति अप्रतौ

रौद्रमेतद्द्वयं[1] स्वामी दुर्गते: कारणं ध्रुवम्।

परित्यज्य दयासिन्धु: सर्वद्वन्द्वविवर्जित:[2] ।।१३८।।

आज्ञापायविपाकोत्थं संस्थानविचयं तथा।

धर्मध्यानं चतुर्भेदं स्वर्गादिसुखसाधनम्।।१३९।।

ध्यायन्नित्यं स मोक्षार्थी षड्विधं चेति सत्तप:[3]।

आभ्यन्तरं जगत्सारं करोति स्म सुखप्रदम्।।१४०।।

शुक्लध्यानं चतुर्भेदं साक्षान्मोक्षस्य[4] कारणम्।

तदग्रे कथयिष्यामि भवभ्रमणवारणम्।।१४१।।

एवं तपस्यतस्तस्य संजाता विविधर्द्धय:।

अनेक[5]भव्यलोकानां परमानन्ददायिका:[6] ।।१४२।।

तथा[7] चोक्तं –बुद्धि तऊ वि य लद्धी विउवण लद्धी तहेव ऊसहिया।

[8]मणवचिअरकीणा वि य लद्धीऊ सत्त पण्णत्ता।।*

ग्रीष्मकाले महाधीर: पर्वतस्योपरि स्थित:।

शीतकाले बहिर्देशे प्रावृट्काले तरोरध:।।१४३।।

कुर्वन्महातप: स्वामी ध्यानी मौनी मुनीश्वर:।

शैथिल्यं कर्मणां शक्तिं नयति स्म महामना:।।१४४।।

---

1 ‘रौद्रमेतद्वयं’ इति अ–सप्रत्यो:

2 ‘विवर्जितं’ इति सप्रतौ

3 ‘सत्तम:’ इति बप्रतौ

4 ‘मोक्ष्यस्य’ इति बप्रतौ

5 ‘अन्येकभव्य....’ इति बप्रतौ

6 ‘दायका:’ इति बप्रतौ

7 ‘तथोचोर्क्त’ इति अप्रतौ

8 ‘माण’ इति अप्रतौ, ‘अखीणा वि य’ इति ब–सप्रत्यो:

* उद्धृता गाथेऽयं अज्ञाता

(शार्दूलविक्रीडितम्)

इत्येवं स मुनीश्वरो गुणनिधिर्मूलोत्तरान् सद्गुणान्
संसाराम्बुधितारणैकनिपुणान् स्वर्गापवर्गप्रदान्।
सद्रत्नत्रयमण्डितोऽतिनितरां वृद्धिं नयन्नित्यशो
निर्मोहः परमार्थपण्डितनुतश्चक्रे जिनोक्तं तपः।।१४५।।

इति श्रीसुदर्शनचरिते[1] पञ्चनमस्कारमाहात्म्यप्रदर्शके मुमुक्षुश्रीविद्यानन्दिविरचिते सुदर्शनतपोग्रहणमूलोत्तर[2]गुणप्रतिपालनव्यावर्णनो नाम दशमोऽधिकारः।।१०।।

दशमोऽधिकारः।।१०।।

[1] 'इति सुदर्शनचरित्रे' इति बप्रतौ

[2] 'मूलोगुण.....' इति अप्रतौ

एकादशोधिकारः *

अथासौ सन्मुनिः स्वामी जैनतत्त्वविदांवरः।

धर्मोपदेशपीयूषैर्भव्यजीवान् प्रतर्पयन्।।१।।

श्रीमज्जिनेन्द्र[१]चन्द्रोक्तधर्मं संवर्द्धयन् सुधीः।

नानातीर्थविहारेण प्रतिष्ठाद्युपदेशनैः।।२।।

अनेकव्रतशीलाद्यैर्दानपूजागुणोत्करैः।

मार्गप्रभावनां नित्यं कारयन् परमोदयः।।३।।

स्वयं कर्मक्षयार्थी[२] च पञ्चकल्याणभूमिषु।

जिनानामूर्जयन्तादिसिद्धक्षेत्रेषु सर्वतः।।४।।

वन्दनाभक्तिमातन्वन्[३] विहारं मुनिमार्गतः।

कुर्वन् विशुद्धचित्तः सन् सर्वजीवदयापरः।।५।।

पारणादिवसे स्वामी पाटली[४]पुरपत्तनम्।

ईर्यापथं सुधीः पश्यंश्चर्यार्थं स[५] समागमत्।।६।।

तदा तत्पत्तने पापा पण्डिता धात्रिका स्थिता।

आगतं तं समाकर्ण्य मुनीन्द्रं जितमन्मथम्।।७।।

देवदत्तां प्रति प्राह शृणु त्वं रे मदीरितम्।

सोऽयं सुदर्शनो नूनं मुनिर्भूत्वा[६] समागतः।।८।।

---

1 'सज्जिनेन्द्र' इति अप्रतौ -- 'मर्ज्जिनेन्द्र' इति बप्रतौ

2 'क्षयाथी' इति बप्रतौ

3 'भक्तिमाततन्वन्' इति अप्रतौ

4 'पाडलीपुर' इति बप्रतौ

5 'से' इति अप्रतौ

6 'मुनीर्भूत्वां' इति बप्रतौ

* सप्रतौ अस्य अधिकारस्य पृष्ठाः अनुपलब्धाः

निजां प्रतिज्ञां सा स्मृत्वा वेश्यामायाशतान्विता।

श्राविकारूपमादाय[१] महाकपटकारिणी।।९।।

नत्वा तं स्थापयामास गतविक्रियमादरात्।

रुद्धाशयं गृहस्यान्तं नयति स्म दुराशया[२]।।१०।।

भूपतेर्भामिनी यत्र लोके कन्दर्पपीडिता।

दुराचारशतं चक्रे वेश्याया: किं तदुच्यते।।११।।

तत्र सा मदनोन्मत्ता तं जगाद मुनीश्वरम्।

भो मुने तव सद्रूपं यौवनं चित्तरञ्जनम्।।१२।।

एतैर्भोगैर्मनोऽभीष्टै: सफलीकुरु साम्प्रतम्।

बहुद्रव्यं गृहे मेऽस्ति नानाजनसमागतम्।।१३।।

चिन्तामणिरिवाक्षय्यं कल्पद्रुमवदुत्तमम्।

सर्वं[३] गृहाण दासीत्वं करिष्यामि तवेप्सितम्।।१४।।

मन्दिरे मेऽत्र सर्वत्र[४] सर्ववस्तुमनोहरे।

मम सङ्गेन ते स्वर्ग: सुधीरत्र समागत:।।१५।।

किं ते तप: प्रकष्टेन सदाप्राणप्रहारिणा।

भुक्त्वा भोगान् मया सार्द्धं सर्वथा त्वं सुखी भव।।१६।।

ततस्तां स मुनि: प्राह धीरवीरैकमानस:।

रे रे मुग्धे न जानासि त्वं पापात् संसृते: स्थितिम्।।१७।।

---

[1] 'रूपमांदाय' इति अप्रतौ

[2] 'दुराशय' इति अप्रतौ

[3] 'सर्व' इति अप्रतौ

[4] 'सर्वत्र' इति पदं नास्ति अप्रतौ

शरीरं सर्वथा [1]सर्वजनानामशुचेर्गृहम्।

जलबुद्बुदवद्गाढं[2] क्षयं याति क्षणार्द्धतः।।१८।।

भोगा फणीन्द्र[3]भोगाभाः सद्यः प्राणप्रहारिणः।

सम्पदा विपदातुल्या [4]चञ्चलेवातिचञ्चला।।१९।।

शीलरत्नं परित्यज्य [5]शर्मकोटिविधायकम्।

येऽधमाश्चात्र कुर्वन्ति दुराचारं दुराशयाः[6]।।२०।।

ते मूढा विषयासक्ताः श्वभ्रं यान्ति स्वपापतः।

तत्र दुःखं [7]प्रयान्त्येव छेदनं भेदनादिकम्।।२१।।

जन्मादिमृत्युपर्यन्तं कविवाचामगोचरम्।

तस्मात् सुदुर्लभं प्राप्य मानुष्यं क्रियते शुभम्।।२२।।

इत्यादिकं प्रजल्पोच्चैस्तस्याः स मुनिपुङ्गवः।

द्विधा संन्यास[8]मादाय मेरुवन्निश्चलाशयः।।२३।।

चित्ते संचिन्तयामास स्वामी वैराग्यवृद्धये।

अमेध्यमन्दिरं योषिच्छरीरं पापकारणम्।।२४।।

बहिर्लावण्यसंयुक्तं किंपाकफलवत् खरम्।

कामिनां पतनागारं निःसारं संकटोत्करम्।।२५।।

---

[1] 'सर्वं' इति बप्रतौ

[2] 'गाढं' इति बप्रतौ

[3] 'फणिन्द्र' इति बप्रतौ

[4] 'चञ्चलेवाति' इति अप्रतौ नास्ति

[5] 'र्शर्म' इति बप्रतौ

[6] 'दुराशयः' इति अप्रतौ

[7] 'प्रायान्त्येव' इति बप्रतौ

[8] 'सन्यास' इति अ-बप्रत्योः

दुष्टस्त्रियो जगत्यत्र सद्यः प्राणप्रहाः किल।
सर्पिण्यो[1] वात्र मूढानां वञ्चनाकरणे चणाः।।२६।।
पातिन्यः श्वभ्रगर्त्तायां स्वयं पतनतत्पराः।
प्रमुग्धमृगसार्थानां[2] वागुराः प्राणनाशिकाः।।२७।।
कामान्धास्तत्र कुर्वन्ति वृथा प्रीतिं प्रमादिनः।
स्वतत्त्वं नैव जानन्ति यथा धात्तूरिकाः खलाः।।२८।।
ते धन्या भुवने भव्या ये स्त्रीसङ्गपराङ्मुखाः।
परिपाल्य व्रतं शीलं संप्रापुः परमोदयम्[3]।।२९।।
मयापि श्रीजिनेन्द्रोक्ते तत्त्वे चित्तं विधाय च।
मोक्षसौख्यं परं साध्यं सर्वथा शीलरक्षणात्।।३०।।
एवं यदा मुनिर्द्धीरः[4] स्वचित्ते चिन्तयत्यलम्।
तावत्तया[5] समुद्धृत्य पापिन्या मुनिसत्तमम्।।३१।।
स्वशय्यायां चकाराशु स तदापि मुनीश्वरः।
काष्ठवच्चिन्तयामास मौनस्थो निश्चलस्तराम्।।३२।।
सर्वथा शरणं मेऽत्र परमेष्ठी पितामहः।
एकोऽहं शुद्धबुद्धोऽहं नान्यः कोऽपि परो भुवि।।३३।।
तदा तया च पापिन्या गाढमालिङ्गनैर्घनैः।
मुखे मुखार्पणैर्हस्तस्पर्शनैः रागजल्पनैः।।३४।।

[1] 'सर्पिण्यो' इति बप्रतौ
[2] 'सार्थनां' इति बप्रतौ
[3] 'पमरमोदयं' इति बप्रतौ
[4] 'मुनिंर्द्धीरः' इति अप्रतौ
[5] 'तावतया' इति अप्रतौ, 'तवत्तया' इति बप्रतौ

नग्नीभूय निजाकरदर्शनैर्मदनैस्तथा।

इत्थं दिनत्रयं स्वामी पीडितोऽपि[1] तथा स्थित:।।३५।।

निश्चलं तं तरां मत्वा देवदत्ता तदा खला[2]।

निरर्था मुनिमुद्धृत्य गत्वा शीघ्रं श्मशानकम्।।३६।।

धृत्वा कृष्णमुखं लात्वा पापिनी स्वगृहं गता।

दुष्टा स्त्रियो मदोन्मत्ता: किं न कुर्वन्ति पातकम्।।३७।।

तत्र प्रेतवने स्वामी कायोत्सर्गेण धीरधी:।

यावत्संतिष्ठते दक्षस्तत्त्वचिन्तनतत्पर:।।३८।।

तावत्सा व्यन्तरी[3] पापा व्योममार्गे[4] भयाचरी।

पर्यटन्ती विमानस्य स्खलनाद्वीक्ष्य तं मुनिम्[5]।।३९।।

जगौ रे हं तवार्त्तेन मृत्वा जातास्मि देवता।

त्वं च केनापि देवेन रक्षितोऽसि सुदर्शन।।४०।।

इदानीं[6] क: परित्राता तव त्वं ब्रूहि मे शठ[7]।

गदित्वेति महाकोपादुपसर्गं सुदारुणम्।।४१।।

कर्तुं लग्ना तदागत्य मुने: पुण्यप्रभावत:।

सोऽपि यक्ष: सुधीर्भक्तो वारयामास तां सुरीम्।।४२।।

---

[1] 'ऽतोपि' इति अप्रतौ

[2] 'खला:' इति बप्रतौ

[3] 'ध्यंतरी' इति अप्रतौ

[4] 'अमरमार्गे' इति बप्रतौ

[5] 'मुनौं' इति अप्रतौ

[6] 'इदानी' इति बप्रतौ

[7] 'शठ:' इति बप्रतौ

सापि सप्तदिनान्युच्चैर्युद्धं कृत्वा सुरेण च।

मानभङ्गं तरां प्राप्य रात्रिर्वा[१] भास्करादगता[२]।।४३।।

तदा सुदर्शनः स्वामी तस्मिन् घोरोपसर्गके।

ध्यानावासे स्थिस्तत्र मेरुवन्निश्चलाशयः।।४४।।

कर्मणां क्षपणे शूरः सावधानोऽभवत्तराम्।

क्रमस्तु[३] प्रकृतीनां च मया किञ्चिन्निरूप्यते।।४५।।

सम्यग्दृष्टिगुणस्थाने चतुर्थे भुवनोत्तमे।

पञ्चमे[४] च तथा षष्ठे सप्तमे वा यतीश्वरः।।४६।।

धर्मध्यानप्रभावेन तेषु स्थानेषु वा क्वचिद्।

मिथ्यात्वप्रकृतीस्त्रेधा चतस्रो[५] दुःकषायजाः।।४७।।

देवायुर्नारकायुश्च पश्चायुः पापकारणम्।

दशैताः प्रकृतीर्हत्वा पूर्वमेव[६] मुनीश्वरः[७]।।४८।।

अष्टमे च गुणस्थाने क्षपकश्रेणिमाश्रितः।

अपूर्वकरणो[८] भूत्वा स्थित्वा च नवमे सुधीः।।४९।।

शुक्लध्यानस्य पूर्वेण पादेन परमार्थवित्।

नाम्ना पृथक्त्ववितर्क[९]वीचारेण विचारवान्।।५०।।

---

1 'रात्रिंर्वा' इति अप्रतौ

2 'भास्करादगत' इति अप्रतौ

3 'कर्मस्तु' इति बप्रतौ

4 'पंचचमे' इति बप्रतौ

5 'चनस्रो' इति अप्रतौ

6 'पूर्वामेव' इति बप्रतौ

7 'मुनीश्वराः' इति अप्रतौ

8 'अपूर्वकरणे' इति अप्रतौ

9 'वीतर्क' इति ब-सप्रत्योः

समातपचतुर्जातित्रिनिद्राश्वभ्रयुग्मकम्।

स्थावरत्वं च सूक्ष्मत्वं पशुद्वे द्योतकं तथा।।५१।।

अनिवृत्तगुणस्थाने पूर्वभागे च षोडश।

क्षयं नीत्वा द्वितीये च कषायाष्टकमुच्चकैः।।५२।।

क्लैव्यं परे ततः स्त्रैणं[1] चतुर्थे भागके ततः।

परे हास्यादि[2]षट्कं च षष्ठे पुंवेदकं तथा।।५३।।

क्रोधं मानं च मायां च त्रिभागेषु पृथक् पृथक्।

षट्त्रिंशत्प्रकृतीर्हत्वा[3] नवमे चैवमादिकम्।।५४।।

सूक्ष्मसाम्परायकेऽपि[4] सूक्ष्मलोभं निहत्य च।

क्षीणमोहगुणस्थाने द्वितीयशुक्लमाश्रितः।।५५।।

निद्रां[5] सप्रचलां हित्वा चोपान्त्यसमये[6] सुधीः।

अन्तिमे समये[7] तत्र चतस्रो दृष्टिघातिकाः।।५६।।

पञ्चधा ज्ञानहाः पञ्च प्रकृतीः पञ्च विघ्नकाः।

इत्येवं प्रकृतीः प्रोन्तास्त्रिषष्टिं घातिकर्मणाम्।।५७।।

हत्वाभूत्तत्क्षणे स्वामी केवलज्ञानभास्करः।

सयोगाख्य[8]गुणस्थानवर्ती सर्वप्रकाशकः।।५८।।

---

[1] 'स्त्रेणं' इति अप्रतौ

[2] 'हास्त्यादि' इति अप्रतौ

[3] 'प्रकृतींर्हत्वा' इति अप्रतौ

[4] 'सांपरांयके' इति बप्रतौ

[5] 'निंद्रां' इति बप्रतौ

[6] 'चोपान्त्या' इति बप्रतौ

[7] 'सुधीः। अन्तिमे समये' इति पदं नास्ति अप्रतौ

[8] 'सयोग्यरच्य' इति बप्रतौ

सञ्जात:[1] सर्वदर्शी च वीर्यमानन्त्यमाश्रित:।

अनन्तसुख[2]सम्पन्न: परमानन्ददायक:।।५९।।

अन्तकृत्केवली स्वामी वर्द्धमानजिनेशिन:।

स जीयाद्[3] भव्यजीवानां शर्मणे शरणं जिन:।।६०।।

केवलज्ञानसम्पत्तिं मत्वा स्वासनकम्पनात्।

सर्वे देवेन्द्रनागेन्द्रचन्द्रार्काद्या: सुरेश्वरा:।।६१।।

[4]चतुर्निकायदेवौघै: स्वाङ्गनाभि: समन्विता:।

समागत्य महाभक्त्या कृत्वा गन्धकुटीं शुभाम्[5]।।६२।।

सिंहासनं लसत्कान्ति सच्छत्रं चामरद्वयम्।

पुष्पवृष्टिं प्रकुर्वन्त: परमानन्दनिर्भरा:।।६३।।

जलगन्धाक्षतै: पुष्पै: पीयूषै: रत्नदीपकै:।

कृष्णागुरुलसद्धूपै: फलैर्नानाप्रकारकै:।।६४।।

गीतनृत्यादिवादित्र[6]सहस्रै: पापनाशनै:।

पूजयित्वा जगत्पूज्यं तं जिनं श्रीसुदर्शनम्।।६५।।

वीतरागं[7] क्षणार्द्धेन लोकालोकप्रदर्शिनम्।

स्तुतिं कर्तुं प्रवृत्तास्ते सारसम्पत्तिदायिनीम्।।६६।।

---

[1] 'संजत:' इति अप्रतौ

[2] 'सुस्व' इति अप्रतौ

[3] 'जीया' इति बप्रतौ

[4] 'चर्तुर्निकाय---' इति बप्रतौ

[5] 'शुभं' इति अप्रतौ

[6] 'वादि' इति पदं पुन: प्राप्यते अप्रतौ

[7] 'वीतरांग' इति अप्रतौ

जय देव दयासिन्धो[1] जय त्वं केवलेक्षण।

जय त्वं सर्वदर्शी च जयानन्तप्रवीर्यभाक्।।६७।।

अनन्तसुखसंतृप्त जय त्वं परमोदयः।

जय त्वं त्रिजगत्पूज्य दोषदावाग्नितोयदः।।६८।।

सर्वोपसर्गजेता त्वं सर्वसन्देह[2]नाशकः।

भव्यानां भवभीरुणां संसाराम्भोधितारकः।।६९।।

सद्ब्रह्मचारिणां घोरब्रह्मचारी त्वमेव हि।

तपस्विनां महातीव्रतपःकर्त्ता भवानहो।।७०।।

हितोपदेशको देव त्वं भव्यानां कृपापरः।

प्रतापिनां प्रतापी[3] त्वं कर्मशत्रुक्षयङ्करः।।७१।।

बन्धूनां त्वं महाबन्धुर्भव्यसंदोहपालकः।

लोकत्रयमहालक्ष्मीकारणं त्वं जगत्प्रभो।।७२।।

स्वामिंस्ते गुणवाराशेः पारं को वा प्रयाति च।

किं वयं जडतां प्राप्ताः स्तुतिं कर्तुं[4] क्षमाः[5] क्षितौ।।७३।।

तथापि ते स्तुतिं देव भव्यानां शर्मकारिणी।

अस्माकं संभवत्वत्र संसाराम्भोधितारिणी।।७४।।

---

1 'दयासिंधु' इति बप्रतौ

2 'संदोह---' इति अप्रतौ

3 'प्रजापी' इति अप्रतौ

4 'कर्तं' इति बप्रतौ

5 'क्षमा' इति अप्रतौ

इत्यादिकं स्तुतिं कृत्वा सर्वे शक्रादयोऽमराः।
सर्वराजप्रजोपेता नमस्कृत्य पुनः पुनः।।७५।।
स्वहस्तौ कुङ्मलीकृत्य धर्मश्रवणमानसाः।
स्वामिनस्ते मुखाम्भोजे दत्तनेत्राः सुखं स्थिताः।।७६।।
तदा स्वामी कृपासिन्धुः स्वभावादेव संजगौ।
स्वदिव्यभाषया भव्यान् परमानन्दमुद्गिरन्[1]।।७७।।
यत्याचारं जगत्सारं मुनीनां शर्मकारणम्।
[2]मूलोत्तरैर्गुणैः पूतं रत्नत्रयमनुत्तरम्।।७८।।
दान[3] पूजा[4] व्रतं शीलं सोपवासं जगद्धितम्।
सारसम्क्त्वसंयुक्तं श्रावकाणां सुखप्रदम्।।७९।।
नित्यं परोपकारं च धर्मिणां सुमनःप्रियम्।
धर्मं जगौ गुणाधीशः सर्वसत्वहितङ्करम्।।८०।।
तथा स्वामी जगादोच्चैः सप्त तत्त्वानि विस्तरात्।
षड्द्रव्याणि तथा सर्वत्रैलोक्यस्थितिसंग्रहम्।।८१।।
पुण्यपापफलं सर्वं कर्मप्रकृतिसञ्चयम्।
यत्किञ्चित्तत्व[5]सद्भावं तं सर्वं जिनभाषितम्।।८२।।
श्रुत्वा ते भव्यसंदोहाः परमानन्दनिर्भराः।
जयकोलाहलैरुच्चैस्तं नमन्ति स्म भक्तितः।।८३।।

---

[1] 'मुद्गिरान्' इति बप्रतौ
[2] 'मुलोत्तर' इति बप्रतौ
[3] 'दान' इति अ-बप्रत्योः
[4] 'पूजा' इति अप्रतौ
[5] 'किञ्चित्तसद्भावं' इति बप्रतौ

तदा तस्य समालोक्य केवलज्ञानसम्पदाम्।

व्यन्तरी सा तमानम्य सारसम्यक्त्वमाददे।।८४।।

सत्यं ये पापिनश्चापि भूतले साधुसङ्गमात्[१]।

तेऽत्र शुद्धा[२] भवन्त्युच्चैरयः स्वर्णं यथा रसात्।।८५।।

तथातिशयमाकर्ण्य केवलज्ञानसंभवम्।

सुकान्तपुत्रसंयुक्ता सज्जनैः[३] परिवारिता।।८६।।

मनोरमा समागत्य तं विलोक्य जिनेश्वरम्।

धर्मानुरागतो नत्वा समभ्यर्च्य सुभक्तितः।।८७।।

संसारदेहभोगेभ्यो[४] विरक्ता सुविशेषतः।

सुकान्तं सुतमापृच्छ्य क्षान्त्वा[५] सर्वान् प्रियोक्तिभिः।।८८।।

त्रिधा सर्वं परित्यज्य वस्त्रमात्रपरिग्रहा।

तत्र दीक्षां समादाय शर्मदां परमादरात्।।८९।।

भूत्वार्यिका सती पूता जिनोक्तं सुतपः शुभम्[६]।

संचकार जगच्चेतोरञ्जनं दुःखभञ्जनम्।।९०।।

सत्यं कुलस्त्रियो[७] नित्यं न्यायोऽयं परमार्थतः।

[८]स्वस्वामिना धृतो मार्गो[९] ध्रियते यच्छुभोदयः।।९१।।

---

[1] ‘सांधु---’ इति बप्रतौ

[2] ‘भवेत्युच्चै----’ इति बप्रतौ

[3] ‘सजनैः’ इति बप्रतौ

[4] ‘भोगोभ्यो’ इति बप्रतौ

[5] ‘क्ष्यंत्वा’ इति अप्रतौ

[6] ‘शुभः’ इति बप्रतौ

[7] ‘स्त्रीयो’ इति बप्रतौ

[8] ‘स्वास्वामिना---’ इति बप्रतौ

[9] ‘मार्गे’ इति अप्रतौ

पण्डिता धात्रिका सा च देवदत्ता च सा किल।

पुण्याङ्गना[१] तमानम्य निंदां कृत्वा निजात्मनः।।९२।।

स्वयोग्यानि व्रतान्याशु स्वीचक्राते गुणाश्रिते।

अहो सतां प्रसङ्गेन किं न जायेत भूतले।।९३।।

इत्येवं परमानन्ददायिनी भव्यतायिनी।

केवलज्ञानसम्पत्तिः सुदर्शनजिनेशिनः।।९४।।

सर्वदेवेन्द्रनागेन्द्रखेचराद्यैः समर्चिता।

अस्माकं कर्मणां शान्त्यै[२] भवत्वत्र शुभोदयात्।।९५।।

(मालिनी)

इति विततविभूतिः केवलज्ञानमूर्तिः

सकलसुखविधाता प्राणिनां शान्तिकर्ता।

जयतु गुणसमुद्रोऽनन्तवीर्यैकमुद्र-

[३]स्त्रिभुवनजनपूज्यः श्रीजिनो भव्यबन्धुः।।९६।।

इति श्रीसुदर्शनचरिते[४] पञ्चनमस्कारमाहात्म्यप्रदर्शके मुमुक्षुश्रीविद्यानन्दि विरचिते श्रीसुदर्शनकेवलज्ञानोत्पत्तिव्यावर्णनो नामैकादशोऽधिकारः।।११।।

---

[1] 'पल्यांगना' इति अप्रतौ 'पण्यांगना' इति बप्रतौ

[2] 'शान्त्ये' इति अप्रतौ

[3] 'त्रिभूवन----' इति बप्रतौ

[4] 'चरित्रे' इति बप्रतौ

द्वादशोऽधिकारः

अथ श्री केवलज्ञानी सुदर्शनसमाह्वयः।
[१]सत्यनामा [२]जगद्बन्धुर्लोकालोकप्रकाशकः।।१।।

स्वस्वभावेन पूतात्मा भव्यपुण्योदयेन[३] च।
अनिच्छोऽपि[४] जगत्स्वामी स्ववाक्यामृतवर्षणैः।।२।।

भव्यौघांस्तर्पयन्नित्यं सुरासुरसमर्चितः।
विहारं सुविधायोच्चैः परमानन्ददायकः।।३।।

अन्ते च स्वायुषः[५] स्वामी शेषकर्मक्षयोद्यतः।
विभूतिं तां परित्यज्य छत्रचामरकादिजाम्।।४।।

निरालम्बं जिनः स्थित्वा शुभे देशे क्वचित्प्रभुः।
मौनी स्वामी समासाद्य पञ्चलघ्वक्षरस्थितिम्।।५।।

अयोगिकेवली देवो द्वौ गन्धौ रसपञ्चकम्।
पञ्चवर्णाश्रिताः[६] पञ्च प्रकृतीः स यतीश्वरः।।६।।

पञ्चधा वपुषां स्वामी[७] बन्धनानि तथा मुनिः।
पञ्चधा च शरीराणि संघातान् पञ्च कीर्तितान्।।७।।

संहननं षट्कं चापि संस्थानानि च तानि षट्।
देवगत्यानुपूर्व्ये च विहायोगतियुग्मकम्[८]।।८।।

---

1 ‘सत्यनाम’ इति बप्रतौ

2 ‘जयद्बन्धु---’ इति बप्रतौ

3 ‘पुण्योदयोन---’ इति बप्रतौ

4 ‘अनित् शोऽपि’ इति बप्रतौ

5 ‘त्वायुषः’ इति अप्रतौ

6 ‘वर्णाः श्रिताः’ इति अ-बप्रत्योः

7 ‘स्वामि’ इति बप्रतौ

8 ‘युग्मंकं’ इति बप्रतौ

परघातोपघातौ चोच्छ्वासं चागुरुलाघवम्।

आयशःकीर्तिमनादेयं शुभं वाशुभमेव च।।९।।

सुस्वरं[1] दुस्वरं चापि स्थिरत्वं चास्थिरत्वयुक्।

स्पर्शाष्टकं च निर्माणमेकं स्थानप्रमाणवाक्।।१०।।

अङ्गोपाङ्गमपर्याप्तिं दुर्भगत्वं च दुःखदम्।

सप्रत्येकशरीरं च नीचैर्गोत्रं [2]च पापकृत्।।११।।

वेद्यं चान्यतरच्चैवं द्वासप्ततिमिति प्रभुः।

उपान्त्यसमये तत्र समुच्छिन्नक्रियाख्यतः।।१२।।

सुध्यानात्प्रकृतीः क्षिप्त्वा तथासौ चरमक्षणे।

आदेयत्वं च मानुष्यगतिगत्यानुपूर्विके।।१३।।

स[3] पञ्चेन्द्रियजातिं च यशःकीर्तिमनुत्तराम्।

पर्याप्तिं च त्रसत्वं च बादरत्वं च यन्मतम्।।१४।।

सुभगत्वं मनुष्यायुरुच्चैर्गोत्रं च वेद्यकम्।

श्रीमत्तीर्थकरत्वं च प्रकृतीः स त्रयोदश[4]।।१५।।

हत्वैताः समयेनाशु संप्राप्तो मोक्षमक्षयम्।

सिद्धो बुद्धो निराबाधो निष्क्रियः कर्मवर्जितः।।१६।।

किञ्चिदून परित्यक्तकायाकारोऽप्यकायकः।

त्रैलोक्यशिखरारूढ[5]स्तनुवाते स्थिरं स्थितः।।१७।।

---

[1] 'स्वस्वरं' इति बप्रतौ

[2] 'नीचैगोत्रं' इति बप्रतौ

[3] 'सं' इति बप्रतौ

[4] 'त्रयोदशः' इति बप्रतौ

[5] 'शिषरारूढ----' इति अप्रतौ

प्रसिद्धाष्टगुणैर्युक्तः सम्यक्त्वाद्यैरनुत्तरैः।

कर्मबन्धननिर्मुक्तश्चोर्ध्वगामिस्वभावतः।।१८।।

एरण्डबीजवद्वह्निशिखावच्च तदा द्रुतम्।

निर्मलालाबुवत् स्वामी गत्वा त्रैलोक्यमस्तके।।१९।।

वृद्धिह्रासविनिर्मुक्तस्तनुवाते प्रतिष्ठितः।

अनन्तसुखसंतृप्तः शुद्धचैतन्यलक्षणः।।२०।।

काले कल्पशते चापि विक्रियारहितोऽचलः।

अभावाद्धर्मद्रव्यस्य नैव याति ततः[१] परम्।।२१।।

त्रिकालोत्पन्नदेवेन्द्रनागेन्द्रखचरेन्द्रजम्।

भोगभूमिमनुष्याणां यत्सुखं चक्रवर्तिनाम्।।२२।।

अनन्तगुणितं तस्मात्सुखं भुङ्क्ते च नित्यशः।

समयं समयं स्वामी योऽसौ मे शर्मसंक्रियात्।।२३।।

अन्ये सर्वेऽपि ये सिद्धाः प्रबुद्धाः गुणविग्रहाः।

कालत्रयसमुत्पन्ना पूजिता वन्दिताः सदा।।२४।।

शुद्धचैतन्यसद्भावा जन्ममृत्युजरातिगाः।

सन्तु ते कर्मणां शान्त्यै समाराध्या जगद्धिताः।।२५।।

धात्रीवाहनभूपाद्या ये तदा मुनयोऽभवन्।

ते सर्वे स्वतपोयोगैः प्राप्ताः स्वर्गापवर्गकम्।।२६।।

---

[1] 'तः' इति अप्रतौ

यं सुमन्त्रं समाराध्य गोपालोऽपि जगद्धितः।

एवं सुदर्शनो जातस्तत्र किं वर्ण्यते परम्।।२७।।

अन्येऽपि बहवो भव्याः परमेष्ठिपदान्यलम्।

समुच्चार्या[1] जगत्सारं सुखं प्रापुर्निरन्तरम्।।२८।।

तथा यं मन्त्रमाराध्य[2] परमानन्ददायकम्।

कुर्कुरोऽपि सुरो जातः का वार्ता भव्यदेहिनाम्।।२९।।

तेषां सारफलं लोके कोऽत्र वर्णयितुं क्षमः।

इन्द्रो वा धरणेन्द्रो वा विना श्रीमज्जिनेश्वरैः।।३०।।

अन्योऽपि यो महाभव्यो मन्त्रमेतं जगद्धितम्[3]।

आराधयिष्यति प्रीत्या स भविष्यति सत्सुखी।।३१।।

तस्माद्भव्यैः सुखे दुःखे मन्त्रोऽयं परमेष्ठिनाम्।

समाराध्यः सदासारस्वर्गमोक्षैककारणम्।।३२।।

निशि प्रातश्च मध्याह्ने संध्यायां वात्र सर्वदा।

मन्त्रराजोऽयमाराध्यो भव्यैर्नित्यं सुखप्रदः।।३३।।

अस्य स्मरणमात्रेण मन्त्रराजस्य भूतले।

सर्वे विघ्नाः प्रणश्यन्ति[4] यथा भानूदये तमः।।३४।।

---

[1] 'समुचार्य्या' इति अप्रतौ

[2] 'माराध्या' इति बप्रतौ

[3] 'जगद्धितः' इति बप्रतौ

[4] 'प्राणश्यंति' इति बप्रतौ

यथा सर्वेषु वृक्षेषु[१] कल्पवृक्षो विराजते।
तथायं[२] सर्वमन्त्रेषु मन्त्रराजो विराजते।।३५।।

इत्यादिकं समाकर्ण्य मन्त्रस्यास्य प्रभावकम्।
सर्वकार्येषु मन्त्रोऽयं स्मरणीयः सदा बुधैः।।३६।।

येन सर्वत्र भव्यानां मनोवाञ्छितसम्पदः।
धनं धान्यं कुलं रम्यं भवन्त्यत्र सुनिश्चितम्।।३७।।

सुदर्शनजिनस्योच्चैश्चरित्रं पुण्यकारणम्।
पठन्ति पाठयन्त्यत्र लेखयन्ति[३] लिखन्ति ये।।३८।।

ये शृण्वन्ति महाभव्या भावयन्ति मुहुर्मुहुः।
ते लभन्ते महासौख्यं[४] देवदेवेन्द्रसंस्तुतम्।।३९।।

श्रीगौतमगणीन्द्रेण प्रोक्तमेतन्निशम्य च।
सच्चरित्रं तमानम्य संतुष्टः श्रेणिकः प्रभुः।।४०।।

अन्यैर्भूरिजनैः[५] सार्द्धं परमानन्दनिर्भरैः।
प्राप्तो राजगृहं रम्यं स सुधीर्भावितीर्थकृत्[६]।।४१।।

(उपजाति)

गन्धारपुर्यां[७] जिननाथगेहे छत्रध्वजाद्यैः परिशोभतेऽत्र।
कृतं चरित्रं स्वपरोपकारः[८] कृते पवित्रं हि सुदर्शनस्य।।४२।।

---

1 ‘वृषेषु’ इति बप्रतौ
2 ‘सर्वथायं’ इति पदं अतिरिक्तं बप्रतौ
3 ‘लोखयंति’ इति बप्रतौ
4 ‘सौख्यं देवेन्द्र---’ इति सप्रतौ
5 ‘जेनैः’ इति सप्रतौ
6 ‘तीर्थीकृत्’ इति सप्रतौ
7 ‘पुर्य्यं’ इति अप्रतौ
8 ‘परोपकार’ इति अप्रतौ, ‘परोपकारं’ इति सप्रतौ

नन्दत्विदं सारचरित्ररत्नं भव्यैर्जनैर्भावितमुत्तमं हि।
सत्केवलज्ञानिसुदर्शनस्य संसारसिन्धौ वरयानपात्रम्[१]।।४३।।

(शार्दूलविक्रीडितम्)

स श्रीकेवललोचनो जिनपतिः सर्वेन्द्रवृन्दार्चितो-
भव्याम्भोरुहभास्करो गुणनिधिर्मिथ्यातमोध्वंसकृत्।
सच्छीलाम्बुधिचन्द्रमाः शुचितरो[२] दोषौघमुक्तः सदा
नाम्ना सारसुदर्शनोऽत्र सततं कुर्यात् सतां[३] मङ्गलम्।।४४।।
अर्हत्सिद्धगणीन्द्रपाठकमुनि[४]श्रीसाधवो नित्यशः।
पञ्चैते परमेष्ठिनः शुभतराः संसारनिस्तारकाः[५]।
कुर्वन्त्वत्र सुखं विनाशविमुखं[६] भव्यात्मनां निर्मलं
यन्मन्त्रोऽपि करोति वाञ्छितसुखं कीर्त्तिं प्रमोदं[७] जयम्।।४५।।

(उपजाति)

श्रीशारदासारजिनेन्द्रवक्त्रात्समुद्भवा सर्वजनैकचक्षुः।
कृत्वा क्षमामत्र कवित्वलेशे मातेव बालस्य सुखं करोतु।।४६।।
श्रीमूलसङ्घे वरभारतीये गच्छे बलात्कारगणेऽतिरम्ये।
श्रीकुन्दकुन्दाख्यमुनीन्द्रवंशे[८] जातः प्रभाचन्द्रमहामुनीन्द्रः।।४७।।
पट्टे तदीये[९] मुनिपद्मनन्दी भट्टारको भव्यसरोजभानुः।
जातो जगत्त्रयहितो[१०] गुणरत्नसिन्धुः कुर्यात् सतां सारसुखं यतीशः।।४८।।

---

[1] 'पात्र' इति अप्रतौ
[2] 'सुवितरो' इति बप्रतौ
[3] 'मतां' इति सप्रतौ
[4] 'मुनिः' इति अ-बप्रत्योः
[5] 'विस्तारकाः' इति अप्रतौ
[6] 'विमुख्यं' इति अ-सप्रत्योः
[7] 'प्रमोदं' इति ब-सप्रत्योः
[8] 'वंशो' इति बप्रतौ
[9] 'तदी' इति अप्रतौ
[10] 'वादीन्द्र जातो' इति सप्रतौ

तत्पट्टपद्माकरभास्करोऽत्र देवेन्द्रकीर्त्तिर्मुनिचक्रवर्ती[१]।

तत्पादपङ्केजसुभक्तियुक्तो विद्यादिनन्दीचरितं चकार[२]।।४९।।[३]

(शार्दूलविक्रीडितम्)

तत्पट्टेऽजनि[४] मल्लिभूषणगुरुश्चारित्रचूडामणिः।

संसाराम्बुधितारणैकचतुरश्चिंतामणिः प्राणिनाम्।

सूरिश्रीश्रुतसागरो गुणनिधिः श्रीसिंहनन्दीगुरुः।

सर्वे ते[५] यतिसत्तमाः[६] शुभतराः[७] कुर्वन्तु वो मङ्गलम्।।५०।।

(अनुष्टुभ्)

गुरुणामुपदेशेन सच्चरित्रमिदं शुभम्।

नेमिदत्तो व्रती भक्त्या भावयामास शर्मदम्।।५१।।

अस्य शास्त्रप्रमाणस्य ग्रंथस्याद्भुतमेव च।

चतुर्दशशतमेवं नेमचन्द्राय कथ्यते।।१४००।।[८]

इति श्रीसुदर्शनचरिते[९] पञ्चनमस्कारमाहात्म्य[१०]प्रदर्शके ब्रह्म[११]श्रीनेमिदत्तविरचिते[१२] सुदर्शनमहामुनिमोक्षलक्ष्मीसंप्राप्तिव्यावर्णनो नाम द्वादशोऽधिकारः।।

☆☆☆

---

1 'चक्रवर्ती' इति नास्ति अप्रतौ

2 'चकाकार:' इति बप्रतौ

3 पूर्णा पंक्ति नास्ति अप्रतौ

4 पदं नास्ति अप्रतौ 'पटे' इति सप्रतौ

5 'ते' इति नास्ति सप्रतौ

6 'सत्तमा' इति अप्रतौ

7 'शुभतरा' इति अ-बप्रत्यो:

8 केवलं अप्रतौ विद्यते अयं श्लोक:

9 'चरित्रे' इति बप्रतौ

10 'माहात्म्यं' इति बप्रतौ

11 'ब्रह्मनेमिदत्त' इति अप्रतौ

12 'विरचते' इति सप्रतौ

परिशिष्टः-३

सन्दर्भग्रन्थानां सूची

१.	सुदर्शनचरितम्	–	मुमुक्षुविद्यानन्दि (लेखकः), डॉ. हीरालालजैन (सम्पा.) भारतीयज्ञानपीठ, (प्रका.), १९७० ई.
२.	सुदर्शनचरितम्	–	भट्टारकसकलकीर्त्तिः (लेखकः), रावजीसखारामदोशी सोलापुरम् (प्रका.), १९२७ ई.
३.	सुदंसणचरिउ	–	नयनन्दिः (लेखकः), डॉ. हीरालालजैन (सम्पा.), प्राकृतजैनशास्त्र तथा अहिंसाशोधसंस्थान, वैशाली, बिहार (प्रका.), १९७० ई.
४.	सुदर्शनोदयकाव्यम्	–	आचार्यज्ञानसागरः (लेखकः), डॉ. हीरालालजैन (सम्पा.) प्रकाशचन्द्रजैन मुनिश्रीज्ञानसागरजैनग्रन्थमाला ब्यावर, राज. (प्रका.), १९६६ ई.
५.	अष्टाध्यायी	–	पाणिनिः (लेखकः), पुष्पादीक्षितः (व्या.) ज्ञानभारतीपब्लिकेशन्स, दिल्ली, २००९ ई.

६.	आदिपुराणम्	–	जिनसेनः (लेखकः), पन्नालालसाहित्याचार्य, (सम्पा.) भारतीयज्ञानपीठ, (प्रका.) १९६८ ई.
७.	आराधनाकथाप्रबन्धम्	–	प्रभाचन्द्रः (लेखकः), डॉ. आ.ने. उपाध्ये (सम्पा.), भारतीयज्ञानपीठ, (प्रका.), १९७४ ई.
८.	एपिग्राफिया इण्डिका	–	प्रकाशक महानिदेशक, भारतीयपुरातत्त्वसर्वेक्षण, नईदिल्ली १८८२–१९७७ ई.
९.	काव्यप्रकाशः	–	आचार्यमम्मटः (लेखकः), आचार्यविश्वेश्वरः (व्या.) ज्ञानमण्डललिमिटेड, वाराणसी, १९६० ई.
१०.	काव्यादर्शः	–	दण्डी (लेखकः), आचार्यरामचन्द्रमिश्रः (व्या.) चौखम्बाविद्याभवन, वाराणसी, तृ.सं. १९८४ ई.
११.	काव्यानुशासनम्	–	हेमचन्द्रः (लेखकः), शिवदत्तशर्मा (सम्पा.), काशीनाथपाण्डुरङ्गा, निर्णयसागरप्रेस, १९३४ ई.
१२.	काव्यालङ्कारः	–	भामहः (लेखकः), वृत्तिः, उदयश्रीनिवासप्रेस, १९३४ ई.

१३.	काव्यालङ्कारसूत्रम्	–	वामनः (लेखकः) संशोधन नारायणरामाचार्य, निर्णयसागरप्रेस, बम्बई, १९५३ ई. (च.सं.)
१४.	गोम्मटसारजीवकाण्डः	–	आचार्यनेमिचन्द्रः (लेखकः), पं.खूबचन्दजैन (टीकाकारः), श्रीपरमश्रुतप्रभावकमण्डल, श्रीमद्राजचन्द्रआश्रम अगास, १९७२ ई.
१५.	छन्दोविंशतिका	–	पं.रामचन्द्रझा (सम्पा.), चौखम्बाविद्याभवन वाराणसी, वि.सं. २५१८
१६.	जिनरत्नकोश	–	हरिदामोदरवेलणकर, भण्डारकर-ओरिएंटलरिसर्चइन्स्टीट्यूट, पूना, १९४४ ई.
१७.	जैनकथासंग्रह	–	बाबूलालजैन, पं. रमेशचन्द्रजैनशास्त्री (सम्पा.), श्रीभारतीयदिगम्बरजैन-साहित्यप्रकाशन एवं प्रचारसमिति, प्र.सं. २०१२
१८.	जैनदर्शन	–	डॉ. महेन्द्रकुमार (लेखकः), श्रीगणेशप्रसादवर्णी जैनग्रन्थमाला, काशी, द्वि.सं.-१९६६ ई.

१९.	जैनधर्म	–	सिद्धान्ताचार्य पं. कैलाशचन्द्रशास्त्री (लेखकः), भारतदिगम्बरजैनसङ्घ, चौरासीमथुरा, तृ.सं. १९५५ ई.
२०.	जैनधर्म का प्राचीन इतिहास	–	पं. परमानन्दशास्त्री (लेखकः), रमेशचन्द्रजैन मोटरवाले (प्रका.), दिल्ली, १९७५ ई.
२१.	जैनपारिभाषिकशब्दकोश	–	बालचन्द्रसिद्धान्तशास्त्री (सम्पा.) वीरसेवामन्दिर, दिल्ली, १९७२ ई.
२२.	जैनपुराणकोश	–	प्रो. प्रवीणचन्द्रजैन (सम्पा.), डॉ. दरबारीलालकोठिया, जैनविद्यासंस्थान, दिगम्बरजैन-अतिशयक्षेत्र, श्रीमहावीरजी, राज. १९३३ ई.
२३.	जैनेन्द्रसिद्धान्तकोश	–	क्षुल्लकजिनेन्द्रवर्णी, भारतीय ज्ञानपीठ (प्रका.), दिल्ली, १-१९७० ई., २-१९७१ ई., ३-१९७२ ई., ४-१९७३ ई.
२४.	जैनसंस्कृत साहित्य का इतिहास	–	नाथूलालप्रेमी, बम्बईप्रकाशन, बम्बई, १९८२ ई.
२५.	जैन शिलालेख संग्रह (भाग-४)	–	डॉ. वी.पी. जोहरापुरकर, माणिकचन्द्रदिगम्बरजैनग्रन्थमाला, ग्रन्थाङ्कः-४८, भारतीयज्ञानपीठ, वाराणसी, १९६२ ई.

२६.	जैनसाहित्य और इतिहास	–	नाथूरामप्रेमी, हिन्दीग्रन्थरत्नाकर, हीराबाग–गिरगांव–बम्बई, प्र.सं.–१९२२ ई.
२७.	जैन साहित्य का इतिहास (भाग १–२)	–	सिद्धान्ताचार्य पं. कैलाशचन्द्रशास्त्री (लेखकः), श्रीगणेशप्रसादवर्णीजैनग्रन्थमाला, वाराणसी, प्र.सं. वी.नि.सं. २५०२
२८.	जैन साहित्य का वृहद् इतिहास	–	डॉ. मोहनलाल (लेखकः), प्रो. हीरालाल कपाडिया, पार्श्वनाथविद्याश्रमशोधसंस्थानजैनाश्रम, हिन्दूविश्वविद्यालय, वाराणसी, १९६८ ई.
२९.	तत्त्वार्थवार्त्तिकम्	–	अकलङ्कदेवः (लेखकः), पं. महेन्द्रकुमारन्यायाचार्य (सम्पा.), भारतीयज्ञानपीठ, (प्रका.), काशी, प्र.सं. १९५३ ई.
३०.	तिलोयपण्णत्ति	–	यतिवृषभाचार्यः (लेखकः), डॉ. चेतनप्रकाशपाटनी (सम्पा.), जोधपुर, राज., तृ.सं. २००८ ई.
३१.	तीर्थंकर महावीर और उनकी आचार्य परम्परा (भाग–१–४)	–	डॉ. नेमिचन्द्रशास्त्री (लेखकः), अखिलभारतवर्षीयदिगम्बरजैनविद्वत्परिषद्, प्र.सं. १९७४ ई.

३२.	त्रिषष्टिशलाकापुरुष	–	आचार्यहेमचन्द्र (लेखकः), भारतीयज्ञानपीठ, नई दिल्ली, १९८३ ई.
३३.	ध्वन्यालोकः	–	आनन्दवर्द्धनः (लेखकः), जगन्नाथत्रिपाठी, चौखम्बाविद्याभवन, वाराणसी, च.सं.–१९८७ ई.
३४.	धवलाटीका	–	आचार्यवीरसेन, जैनसंस्कृतिसंरक्षकसङ्घ, सोलापुर
३५.	पद्मपुराणम् (भाग–१–३)	–	रविषेणः (लेखकः), पन्नालालसाहित्याचार्य, (सम्पा.), भारतीयज्ञानपीठ, (प्रका.), काशी, प्रथमावृत्तिः, १–१९५८ ई., २–१९५९ ई., ३–१९५९ ई.
३६.	पाण्डुलिपिविज्ञान	–	डॉ. सत्येन्द्र (लेखकः), राजस्थानहिन्दीग्रन्थ–अकादमी, जयपुर (प्रका.), प्र.सं.–१९७८ ई.
३७.	पार्श्वाभ्युदयः	–	जिनसेनः (लेखकः), डॉ. रमेशचन्द्रजैनः (सम्पा.) भारतवर्षीयअनेकान्तविद्वत्परिषद्, १९८९–१९९० ई.
३८.	पुण्यास्रवकथाकोशः	–	रामचन्द्रमुमुक्षु (लेखकः), जैनसंस्कृतिसंरक्षकसंघ, शोलापुर, १९६४ ई.

३९.	भगवती आराधना	–	शिवार्यः (लेखकः), पं. कैलाशचन्द्रसिद्धान्तशास्त्री (सम्पा.), जैनसंस्कृतिसंरक्षकसङ्घ शोलापुर, १९५४ ई.
४०.	भट्टारकसम्प्रदाय	–	वी.पी.जोहरापुरकर, (लेखकः)जीवराजजैनग्रन्थमाला, ग्रन्थाङ्क–८, शोलापुर, १९५७ ई.
४१.	भारतीय संस्कृति में जैनधर्म का योगदान	–	डॉ. हीरालालजैन, मध्यप्रदेश–शासनसाहित्यपरिषद्, भोपाल, १९६२ ई.
४२.	भारतीय साहित्य (त्रैमासिक पत्रिका)	–	डॉ. विश्वनाथप्रसादः (सम्पा.), क.मु. हिन्दी तथा भाषाविज्ञानविद्यापीठ्, आगराविश्वविद्यालय, आगरा, जनवरी, १९५९ ई.
४३.	मत्स्यपुराणम् (उत्तरभागः)	–	रामप्रतापत्रिपाठी (अनु.), पं. तारिणीशझा (सम्पा.), हिन्दीसाहित्यसम्मेलनप्रयागः, विभूतिमिश्रः (प्रका.), २०१६ ई.
४४.	रत्नकरण्डश्रावकाचारः	–	समन्तभद्रः (लेखकः), आचार्यप्रभाचन्द्रः (संस्कृतटीकाकारः), श्रीमुनिसङ्घसाहित्य– प्रकाशनसमिति, सागर, म.प्र., १९८९ ई.

४५.	रसगङ्गाधरः	–	पं. जगन्नाथः (लेखकः), नागेशभट्टः (टीकाकारः), तुकारामजावजी, निर्णयसागरप्रेस (प्रका.), मुम्बई, १९१६ ई.
४६.	वृहत कथाकोशः	–	हरिषेणः (लेखकः), डॉ.ए.एन. उपाध्ये (सम्पा.), भारतीयविद्याभवन, मुम्बई, १९४३ ई.
४७.	वादिराजसूरिकृत पार्श्वनाथ चरित का समीक्षात्मक अध्ययन	–	डॉ. जयकुमारजैनः, जैनधर्मसमितिः, प्र.सं. १९८७ ई.
४८.	संस्कृत काव्य के विकास में जैन कवियों का योगदान	–	डॉ. नेमिचन्द्रशास्त्री (लेखकः), भारतीयज्ञानपीठ, (प्रका.), वाराणसी, १९७१ ई.
४९.	संस्कृत साहित्य का इतिहास	–	आचार्य बलदेवोपाध्याय (लेखकः), प्र.सं. शारदानिकेतनप्रकाशन, वाराणसी, २००१ ई.
५०.	संस्कृतहिन्दीशब्दकोष	–	नवम संस्करण, वामनशिवरामआप्टे, न्यू भारती बुक कॉरपोरेशन, २००५ ई.
५१.	सामान्यपाण्डुलिपि विज्ञान	–	डॉ. महावीरप्रसादशर्मा (लेखकः), अपभ्रंश–साहित्य–अकादमी, जैनविद्या–संस्थान, श्रीमहावीरजी, राज., २००३ ई.

५२.	साहित्यदर्पणम्	–	आचार्यविश्वनाथः (लेखकः), सत्यव्रतसिंहः, (व्या.) चौखम्बाविद्याभवन, वाराणसी, १९७६ ई.
५३.	सिद्धान्ताचार्य पं. फूलचन्द्रशास्त्री अभिनन्दन ग्रन्थ	–	सि.प.फू.च.शा.अ.ग्र.प्रकाशन समिति, वाराणसी उ.प्र. (प्रका.), १९८५ ई.
५४.	क्षत्रचूडामणिः	–	वादीभसिंहसूरिः (लेखकः), टी.एस. कुप्पूस्वामीशास्त्री, तन्जौर (प्रका.), १९०३ ई.
५५.	New Universal Encyclopaedia Vol.10th	–	Sir John Hammerton, The Educational book Company, London, 1950
५६.	The American Peoples Encyclopaedia	–	Edward Humphfrey, Spencer Press, Wells, US, 1951 c.

☆☆☆